BİREYLEŞME SÜRECİNDE ALGILANAN ANNE TUTUMLARININ BELİREN YETİŞKİN KIZ KARDEŞLERİN OLUMSUZ DEĞERLENDİRİLME KORKUSU VE KARAR VERME STİLLERİYLE İLİŞKİSİ

Figen ÖZTÜRK
191104111

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Psikoloji Anabilim Dalı

Psikoloji (Opsiyon: Gelişim Psikolojisi) Tezli Yüksek Lisans Programı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Gülçin KARADENİZ

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Şubat, 2023

BİREYLEŞME SÜRECİNDE ALGILANAN ANNE TUTUMLARININ BELİREN YETİŞKİN KIZKARDEŞLERİN OLUMSUZ DEĞERLENDİRİLME KORKUSU VE KARAR VERME STİLLERİYLE İLİŞKİSİ

Figen ÖZTÜRK
191104111
Orcid: 0000-0003-4428-5960

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Psikoloji Anabilim Dalı

Psikoloji (Opsiyon: Gelişim Psikolojisi) Tezli Yüksek Lisans Programı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Gülçin KARADENİZ

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Şubat, 2023

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli "*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*" ile bildirilen 6689 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli "*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*" ile bildirilen 6689 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tezimdeki benim her motivasyonumun düştüğü sırada motive eden ve yapabileceğime inandıran sevgili tez hocam Dr. Öğretim Üyesi Gülçin KARADENİZ'e yardım ve katkılarından dolayı çok teşekkür ederim.

Yaşamımın her anında yanımda olan, beni destekleyen ve tez evresinde elinden geldiğince yaşamımı kolaylaştırmaya çalışan sevgili eşim Tanju ÖZTÜRK'e, bana emek veren büyüten güçlü bir birey olmamı sağlayan sevgili annem Sayime KAYA'ya ve babam Mikayil KAYA'ya, bu yüksek lisans sürecinde doğan ve benim motivasyon kaynaklarım olan kızlarım Deniz ÖZTÜRK ve Venüs ÖZTÜRK'e, yine her alanda beni destekleyen ve yardımlarını eksik etmeyen kayınpederim Köksal ÖZTÜRK ve kayınvalidem Elfinaz ÖZTÜRK'e teşekkür ederim.

Figen ÖZTÜRK

Şubat, 2023

ÖZET

BİREYLEŞME SÜRECİNDE ALGILANAN ANNE TUTUMLARININ BELİREN YETİŞKİN KIZ KARDEŞLERİN OLUMSUZ DEĞERLENDİRİLME KORKUSU VE KARAR VERME STİLLERİYLE İLİŞKİSİ

Figen Öztürk
Yüksek Tezi
Psikoloji Anabilim Dalı
Psikoloji (Opsiyon: Gelişim Psikolojisi) Tezli Yüksek Lisans Programı
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Gülçin Karadeniz
Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2023

Bu araştırmanın amacı birincil ve ikincil bireyleşme süreçlerini tamamladığı düşünülen ilk ve son doğan kız kardeşlerin, algıladıkları annelik stiline göre olumsuz değerlendirilme korkuları ve karar verme stilleriyle aralarındaki ilişkilerin incelenmesidir.

Araştırmanın çalışma grubu 19-26 yaş aralığında olan aynı anneden doğan 118 ilk kız çocuk ve 118 son kız olmak üzere toplam 236 kişiden oluşmaktadır.

Araştırmada veri toplamak için Demografik Bilgi Formu, Bireyleşme Ölçeği Anne Formu, Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği ve Karar Verme Stilleri Ölçeği kullanılmıştır. Ölçeklere ait formlar bireylere Google docs aracılığıyla ulaştırılmıştır. IBM SPSS 22.0 programı ile t testi, Kruskal Wallis-H testi, korelasyon analizi ve regresyon analizi yapılmıştır.

Çalışma sonucunda bireyleşme süreçlerinde algılanan anne tutumları olumsuz değerlendirilme korkusu ve karar verme stilleri ölçeğinde ilk kız kardeş ve son kız kardeş değişkenine göre anlamlı farklılaşma göstermemektedir. Bireyleşme süreçlerinde algılanan anne tutumlarının, olumsuz değerlendirilme korkusu ve karar verme stilleriyle anlamlı ilişkilerinin olduğu saptanmıştır.

Anahtar Sözcükler: 1. Bireyleşme 2. Beliren yetişkinlik 3. Anne tutumu 4.Olumsuz değerlendirilme korkusu 5. Karar verme stilleri

ABSTRACT

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE MOTHER STYLES IN THE PROCESS OF INDIVIDUALIZATION EMERGING ADULT SISTERS AND THE FEAR OF NEGATIVE EVALUATION AND THE DECISION MAKING STYLES

Figen Öztürk
Master Thesis
Department of Psychology
Psychology (Obsion: Development Psychology) Programme
Thesis Advisor: Dr. Öğr. Üyesi Gülçin Karadeniz
Maltepe University Psychology Graduate School, 2023

The aim of this study is to examine the relationships between the first and last sisters, who are thought to have completed their primary and secondary individuation processes, with their fear of negative evaluation and decision-making styles according to their perceived motherhood style.

The study group of the research consists of 236 people, 118 first girl and 118 last girl, born from the same mother, who are between the ages of 19-26.

Demographic Information Form, Individuation Scale Mother Form, Fear of Negative Evaluation Scale and Decision Making Styles Scale were used to collect data in the study. The forms of the scales were delivered to the individuals via online platforms. T test, Kruskal Wallis-H test, correlation analysis and regression analysis were performed with IBM SPSS 22.0 program.

As a result of the study, perceived maternal attitudes in individuation processes do not show a significant difference in the scale of fear of negative evaluation and decision-making styles between the first sister and last sister variables. It has been determined that the perceived maternal attitudes in the individuation processes have a significant relationship with the fear of negative evaluation and decision-making styles.

Keywords: 1. Individuation 2. Emerging adulthood 3. The mother styles 4.Fear of negative evaluation 5. Decision-making styles

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI ii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI iii
TEŞEKKÜR iv
ÖZET v
ABSTRACT vi
İÇİNDEKİLER vii
TABLOLAR LİSTESİ ix
KISALTMALAR xi
1.GİRİŞ 1

1.1. Problem 1
1.2. Amaç 6
1.3. Önem 7
1.4. Varsayımlar 7
1.5. Sınırlıklar 7
1.6. Tanımlar 7

2.GENEL BİLGİLER 9

2.1.1. Beliren yetişkinlik dönemini ele alan kuramlar 13
2.1.1.1. Psikososyal gelişim kuramı 13
2.1.1.2. Levinson'un yaşam yapısı kuramı 14
2.1.1.3. Keniston ve gençlik kuramı 15

2.1.2. Beliren yetişkinlik dönemini etkileyen faktörler 15
2.1.3. Beliren yetişkinlik döneminin özellikleri 17

2.2. Çocuk Yetiştirme Tutumları 19

2.2.1. Ebeveyn tutumlarını etkileyen faktörler 21
2.2.2. Annelik stili ve beliren yetişkinlikte algılanan annelik 23
2.2.3. Anneler ve kızları arasındaki ilişkiler 26

2.3. Bireyleşme 29

2.3.1. Bireyleşmeyi ele alan kuramlar 29
2.3.1.1. Mahler'in gelişim kuramı 29
2.3.1.2. Blos'un ayrışma bireyleşme kuramı 32

2.3.2. Bireyleşmeyi etkileyen faktörler 33
2.3.3. Bireyleşme sürecinde algılanan annelik stilinin önemi 35
2.3.4. Bireyleşmenin bireyin yaşamına etkileri 36

2.4. Olumsuz Değerlendirilme Korkusu 37
2.4.1. Olumsuz değerlendirilme korkusunu ele alan kuramlar 39
2.4.1. Olumsuz değerlendirilme korkusunu etkileyen faktörler 40
2.4.2. Algılanan ebeveynliğin olumsuz değerlendirme korkusuna etkisi 40
2.4.3. Bireyleşme sürecinin olumsuz değerlendirilme korkusuna etkisi 42
2.5. Karar Verme 43
2.5.1. Karar verme stillerini ele alan kuramlar kuramlar 45
2.5.1.1. Sosyal öğrenme kuramı: 45
2.5.1.2. Beklenen fayda kuramı: 46
2.5.1.3. Çatışma kuramı: 46
2.5.2. Karar verme stillerini etkileyen faktörler 47
2.5.3. Karar verme stillerinin boyutları 48
2.5.3.1. Rasyonel karar verme stili 48
2.5.3.2. Sezgisel karar verme stili 49
2.5.3.3. Bağımlı karar verme stili 49
2.5.3.4. Kendiliğinden -anlık karar verme stili 51
2.5.3.5. Kaçınan karar verme stili 52
BÖLÜM 3. YÖNTEM 54
3.3. Veriler ve Toplanması 56
3.3.1. Bilgilendirilmiş onam formu: 56
3.3.2. Demografik bilgi formu: 57
3.3.3. Beliren yetişkinler için bireyleşme testi (anne ile ilişkiler) kısa formu: 57
3.3.4. Olumsuz değerlendirilme korkusu ölçeği (odkö): 58
3.3.5. Karar verme stilleri ölçeği (KVSÖ) 58
3.4. Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması 59
BÖLÜM 4. BULGULAR VE YORUMLAR 60
4.1. Bulgular 60
4.1.1. Kullanılan ölçeklere dair tanımlayıcı analiz bulguları 60
4.1.2. Karşılaştırma analizleri 60
4.2. Yorumlar 72
4.2.1. Araştırma değişkenleri arasındaki ilişkilere ait bulguların tartışılması 72
BÖLÜM 5. SONUÇ ve ÖNERİLER 84
KAYNAKLAR 87
EKLER 129
ÖZGEÇMİŞ 135

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Araştırma Grubunun Demografik Özellikleri 55

Tablo 2. Kullanılan Ölçeklere Dair Tanımlayıcı Analiz Bulguları 60

Tablo 3. Bireyleşme Ölçeğinin Kardeş Grupları Arasında Gösterdiği Farklılaşma 61

Tablo 4. Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeğinin Kardeş Grupları Arasında Gösterdiği Farklılaşma 62

Tablo 5. Karar Verme Stillleri Ölçeğinin Kardeş Grupları Arasında Gösterdiği Farklılaşma 62

Tablo 6. Ablalara Ait Korelasyon Analizi Tablosu 64

Tablo 7. Küçük Kız Kardeşlere Ait Korelasyon Analizi Tablosu 65

Tablo 8. Ablalarda Olumsuz Değerlerlendirilme Korkusunun Yordanmasına Yönelik Regresyon Analizi Bulguları 66

Tablo 9. Ablalarda Bağımlı Karar Verme Stillerinin Yordanmasına Yönelik Regresyon Analizi Bulguları 66

Tablo 10. Ablalarda Kaçınma Karar Verme Stillerinin Yordanmasına Yönelik Regresyon Analizi Bulguları 67

Tablo 11. Ablalarda Anlık Karar Verme Stillerinin Yordanmasına Yönelik Regresyon Analizi Bulguları 67

Tablo 12. Küçük Kız Kardeşlerde Olumsuz Değerlendirilme Korkusunun Yordanmasına Yönelik Regresyon Analizi Bulguları 68

Tablo 13. Küçük Kız Kardeşlerde Sezgisel Karar Verme Stillerinin Yordanmasına Yönelik Regresyon Analizi Bulguları 68

Tablo 14. Küçük Kız Bağımlı Kardeşlerde Karar Verme Stillerinin Yordanmasına Yönelik Regresyon Analizi Bulguları..... 69

Tablo 15. Küçük Kız Kardeşlerde Kaçınma Karar Verme Stillerinin Yordanmasına Yönelik Regresyon Analizi Bulguları..... 69

Tablo 16. Anne Çalışma Durumu Değişkeni T-Test Tablosu..... 70

KISALTMALAR

İTEA-M: Beliren yetişkinler için bireyleşme testi (Anne ile ilişkiler) kısa formu

ODKÖ: Olumsuz değerlendirilme korkusu ölçeği

KVSÖ: Karar verme stilleri ölçeği

APA: American psychology association

DSM: The diagnostic and statistical manual of mental disorders

1.GİRİŞ

1.1.Problem

Çocuk yetiştirme tutumları bireyin yaşamındaki en önemli sosyalizasyon süreçlerinden biri olarak değerlendirilmektedir (Noom, Dekovi´c ve Meeus, 2001). Bu sürecin çocukluğun erken döneminden itibaren anne baba tutumlarının nasıl algıladığı ile ilişkili olarak şekillendiğine dikkat çekilmektedir (Mousavi ve ark., 2016; Muris ve ark., 2006; Rodgers ve Chabrol, 2009).

Çocuk yetiştirme tutumları farklı kültürlerdeki farklı değer yargılar sebebiyle çeşitlilik göstermektedir. Bu farklılaşma ailedeki alt sistemler arasında da farklılıklara yol açabilmektedir. Alan yazında ebeveyn tutumlarını çocuğun cinsiyeti, doğum sırası, çocuktan beklenti, sosyo-ekonomik durum vb. bir çok farktörün etkilediği özellikle de kültürün etkisinin yüksek olduğu vurgulanmaktadır (Dekovic ve Gerris, 1992; Singh ve De Man, 1991, Stephens, 2009; Yavuzer, 2003). Adler'e (1958) göre kardeşlerin aynı evde büyümelerine rağmen doğum sıralaması ile değişen ebeveyn tutumu sebebiyle her bireyin kimliğinin farklı şekillendiğini belirtmektedir (akt. Corey, 2007).

Literatür incelendiğinde (örn: Carlson, Watts, ve Maniacci, 2006; Ekşi, 1990; Ferguson, 1999; Yılmaz ve Kesici, 2014) annelerin ilk ve son çocuğa karşı davranışları farklılık gösterdiğine dikkat çekilmektedirler. Grossman (1944) ailelerin genellikle ilk çocuklarından beklentilerinin yüksek olmasından dolayı daha denetleyici oldukları (akt. Şanlı, 2007), bu sebeple çocukların kendilerini daha fazla yetersiz hissetmekte destek ve onay alma isteğinin hakim olduğunu vurgulamaktadır (Forer, 1999). Yine Grossman (1944) ebeveynlerin son çocuklarında ise daha hoşgörülü tavır takındıklarını belirtmektedir (akt. Şanlı, 2007). Bu çocukların otoriteyi sorguladıkları, bağımsızlıklarına düşkün olan bireyler olarak yaşamlarına devam ettiklerini belirtmektedir (Harris, 1998).

Birey yaşamındaki ilk bağını annesiyle kurmakta ve bu bağ bireyin kişilik gelişimini ve yaşamının birçok yönünü etkilemektedir (Demirtaş, 2001). Mahler, bireyin yaşamının ilk aylarından itibaren kendini anneyle bütünleşmiş olarak görmekte olduğunu ve birkaç

evreden geçerek yaklaşık üç yaş civarı bu yanılgıyı anneden ayrışarak ve bireyleşmeye başlayarak düzeltmeye başladığını söylemektedir (Mahler, Pine ve Bergman, 2003).

Bireyin bu dönemde yaşadığı anneyi kaybetme korkusunu; annenin çocuğa sevgisini göstermesi ve çocuğun duygularını doğru kanalize etmesiyle bağımsızlık ve kimlik kazanma mücadelesini sağlıklı bir şekilde atlatmasını sağlayabilmektedir (Mahler ve ark., 1975; Mc Devitt ve Mahler 1989).

Blos (1979) bireyleşmenin bir sonraki adımının ise ergenlik olduğunu belirtmektedir. Bu evrede kişi, bireyleşme isteğiyle birlikte kendi davranışlarının kontrolünü ve bu davranışlarının sonuçlarını kabullenme durumundadır (Lopez, Campbell ve Watkins, 1988). Blos (1979)'a göre doğru ayrışma ve bireyleşme yeni ilişkiler kurarak bireyin anne babası ile olan bağını koparması ve yeni ilişkiler kurmasıdır.

Anne denetiminin bireyleşmeyi şekillendirdiği vurgulanmaktadır. Bireyleşmeyi sağlıklı bir şekilde gerçekleştiren birey ailesiyle ilişkilerini sürdürürken özerklik duygusuna da ulaşmış olur (Calabrese, 1987). Özerk bireyler annelerinden duygusal ve fiziksel ayrı olsalarda sorumluluklarının farkında olan ve kendi kararlarını verebilecek yeterlilikte bireyler olurlar fakat özerkliğe kazanamayan bireyler ayrılma yaşayamadıkları için başkalarına bağımlı kalmaktadırlar (Hmel ve Pincus, 2002).

Spector ve arkadaşlarına (2004) göre sürekli dışsal denetimle büyümüş sorumlulukları kısmında hep birisi tatafından yönlendirilen bireylerin değerlendirilmekten korktukları, kendilerini yeterli göremedikleri ve kaygı düzeyleri bu durumdan etkilenerek yüksek olduğu bulgulanmıştır. Horney'e (1945) göre kaygının temeli bireyin çevreyle olan etkileşimindeki özellikle çocukluk yıllarında karşılaştığı kabul görmemişlikten kaynaklandığını söylemektedir (akt. Aslan, 1992). Benlik saygısının temelinden yer alan bu durum kişinin kendini nasıl algıladığı ve sonucundaki değerlendirmesiyle şekillendirebilmektedir (Blascovich ve Tomaka, 1991).

Olumsuz değerlendirilme korkusu, bireyin kendine yapılan eleştirileri önemseme ve bu durumdan kaygı duyarak olumsuz değerlendirilmekten korkma hali olarak tanımlanmaktadır (Carleton, Collimore ve Asmundson, 2007). Bireyin kendini algılama

şeklinin ve olumsuz değerlendirilmenin artması insanlarla etkileşimi etkilemektedir (Erdoğan ve Uçukoğlu, 2011).

Bireylerin karar verme esnasında olumsuz değerlendirilme korkusunun yordayıcı etkisi olduğunu belirtmiştir (Ümmet ve ark., 2020). Karar verme stilleri, karar verme sürecindeki bireyin hangi yolu tercih edeceğini belirlemesidir (Taşdelen, 2001). Klayman (1985) karar verme stillerinin öğrenilmiş durumlar olduğunu ve Brown ve Mann (1990) ise bu durumları etkilemekte olan faktörlerden en önemlileri olarak vurgulanan aile tutumları olduğunu belirmiştir.

Çağdaş ve Seçer'e (2004) göre annenin denetimi kişinin bireyleşmesini şekillendirmekte, sağlıklı özerkleşme sayesinde içten denetimli bireyler olabilceklerini Alisinanoğlu'na (2003) göre karar vermeden önce detaylı düşünerek sağlıklı kararlar verebilmelerini yordadığını belirtmişlerdir. Dıştan denetimli bireylerin ise değerlendirilmekten kaçtıkları için kaygı düzeylerinin yüksek olduğunu (Alisinanoğlu, 2003), herhangi bir karar almakta zorlandıkları ve ya kaçındıkları yönünde yordamalar yapılmıştır (Kulaksızoğlu 2004).

Ebeveynin otoriter olduğu ailelerde çocukların ilgi, ihtiyaçları dikkate alınmayarak ve çocuğun nedenini bilmediği kurallar konarak hem denetleyen aynı zamanda hatalı davranışı cezalandırmayı güden davranışlar sebebiyle Hamarta (2007), bireyin kendi ihtiyaçlarından çok ebeveynlerinin ihtiyacını önemsemesi, sağlıklı bireyleşme sağlayamayarak başkalarına bağımlı, kararlarının arkasında durmaktan çekinen ve sezgisel karar verebildiklerini; ve bu bireylerin dıştan denetimli ve kaygılı bireyler olarak yaşamlarına devam etmektedirler (Alisinanoğlu, 2003). Dış denetime sahip bireylerin çevresel faktörlerin kontrolüne alıştığı için kaçınan ve ya bağımlı karar verme stillerini tercih edebilir (Gordon, 1996). Dış denetimi yüksek olan bireylerin karar verme aşamasında kaygı düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır (Candangil, 2005).

Algılanan anne tutumlarının çocuğa getirisi olan bireyleşmenin olumsuz değerlendirilme korkusunu ve karar verme stillerini yordadığını belirtilmektedir (Rohner ve Rohner, 1981; Yavuzer, 1992).

Bu çalışmada yukarıda sunulan bilgiler referansında aşağıda belirtilen problemler ve alt problemler sınanmıştır.

Problem 1: Bireyleşme süreçleri ablalar ve kız kardeşleri arasında bir farklılaşma göstermekte midir?

Alt Problemler:

1.1. Bireyleşme sürecinde anneden algılanan destek arayışı ilk ve son doğan kız kardeşler arasında bir farklılaşma göstermekte midir?

1.2. Bireyleşme sürecinde anne ile olan bağlanmışlık (iletişimde karşılıklı anlayış, güven ve saygıya ilişkin algıları) ilk ve son doğan kız kardeşler arasında bir farklılaşma göstermekte midir?

1.3. Bireyleşme sürecinde anneden algılanan müdahalecilik ilk ve son doğan kız kardeşler arasında bir farklılaşma göstermekte midir?

1.4. Bireyleşme sürecinde özgüvenli olma ilk ve son doğan kız kardeşler arasında bir farklılaşma göstermekte midir?

Problem 2: Olumsuz değerlendirilme korkusu ablalar ve kız kardeşleri arasında bir farklılaşma göstermekte midir?

Problem 3: Karar verme stilleri ablalar ve kız kardeşleri arasında bir farklılaşma göstermekte midir?

Alt Problemler:

3.1. Rasyonel karar verme ilk ve son doğan kız çocuklar arasında bir farklılaşma göstermekte midir?

3.2. Sezgisel karar verme ilk ve son doğan kız çocuklar arasında bir farklılaşma göstermekte midir?

3.3. Bağımlı karar verme ilk ve son doğan kız çocuklar arasında bir farklılaşma göstermekte midir?

3.4. Anlık/kendiliğinden karar verme ilk ve son doğan kız çocuklar arasında bir farklılaşma göstermekte midir?

3.5. Kaçınan karar verme ilk ve son doğan kız çocuklar arasında bir farklılaşma göstermekte midir?

Problem 4: Ablaların bireyleşme süreçleri ve olumsuz değerlendirilme korkuları arasında bir ilişki var mıdır?

Alt Problemler:

4.1. Ablaların destek arayışı ve olumsuz değerlendirilme korkusu arasında bir ilişki var mıdır?

4.2. Ablaların bağlanmışlıkları ve olumsuz değerlendirilme korkuları arasında bir ilişki var mıdır?

4.3. Ablaların müdahalecilikleri ve olumsuz değerlendirilme korkuları arasında bir ilişki var mıdır?

4.4. Ablaların özgüvenleri ve olumsuz değerlendirilme korkuları arasında bir ilişki var mıdır?

Problem 5: Küçük kız kardeşlerin bireyleşme süreçleri ve olumsuz değerlendirilme korkuları arasında bir ilişki var mıdır?

Alt Problemler:

5.1. Küçük kız kardeşlerin bağlanmışlıkları ve olumsuz değerlendirilme korkuları arasında bir ilişki var mıdır?

Problem 6: Ablaların destek arayışları ile karar verme stilleri arasında bir ilişki var mıdır?

Alt Problemler:

6.1. Ablaların bağımlı karar verme stilleri ile destek arayışları arasında bir ilişki var mıdır?

Problem 7: Küçük kız kardeşlerin karar verme stilleri ile destek arayışları arasında bir ilişki var mıdır?

Alt Problemler:

7.1. Küçük kız kardeşlerin rasyonel karar verme stilleri ile destek arayışları arasında bir ilişki var mıdır?

7.2. Küçük kız kardeşlerin sezgisel karar verme stilleri ile destek arayışları arasındabir ilişki var mıdır?

7.3. Küçük kız kardeşlerin bağımlı karar verme stilleri ile destek arayışları arasında bir ilişki var mıdır?

7.4. Küçük kız kardeşlerin anlık/kendiliğinden karar verme stilleri ile destek arayışları arasında bir ilişki var mıdır?

7.5. Küçük kız kardeşlerin kaçınan karar verme stilleri ile destek arayışları arasında bir ilişki var mıdır?

Problem 8: Ablaların bağlanmışlıkları ile karar verme stilleri arasında bir ilişki var mıdır?

Alt Problemler:

8.1. Ablaların bireyleşme sürecindeki bağlanmışlıkları ile bağımlı karar verme stilleri arasında bir ilişki var mıdır?

Problem 9: Küçük kız kardeşlerin bireyleşme sürecindeki bağlanmışlıkları ile karar verme stilleri arasında bir ilişki var mıdır?

Alt Problemler:

9.1.Küçük kız kardeşlerin bireyleşme sürecindeki bağlanmışlıkları ile rasyonel karar verme stilleri arasında bir ilişki var mıdır?

9.2. Küçük kız kardeşlerin bireyleşme sürecindeki bağlanmışlıkları ile sezgisel karar verme stilleri arasında bir ilişki var mıdır?

9.3.Küçük kız kardeşlerin bireyleşme sürecindeki bağlanmışlıkları ile bağımlı karar verme stilleri arasında bir ilişki var mıdır?

9.4.Küçük kız kardeşlerin bireyleşme sürecindeki bağlanmışlıkları ile kendiliğinden-anlık karar verme stilleri arasında bir ilişki var mıdır?

9.5.Küçük kız kardeşlerin bireyleşme sürecindeki bağlanmışlıkları ile kaçınan karar verme stilleri arasında bir ilişki var mıdır?

Problem 10: Ablaların bireyleşmeleri ile olumsuz değerlendirilme korkuları ve karar verme stilleri arasında bir ilişki var mıdır?

Problem 11: Küçük kız kardeşlerin bireyleşmeleri ile olumsuz değerlendirilme korkuları ve karar verme stilleri arasında bir ilişki var mıdır?

Problem 12: Katılımcıların ölçek puanları sosyo demografik değişkenlere göre farklılaşma yaratmakta mıdır?

1.2.Amaç

Alan yazın incelendiğinde Alisinanoğlu (2003) annenin denetimi ve kontrolü çocuğun bireyleşmesini etkilemekte, annenin katı denetim ve kontrolü çocuktaki kaygıyı arttırdığı belirtilmektedir. Kulaksızoğlu (2004) ise çocukların farklı bireyleşme durumlarının farklı karar verme stillerini yordadığını vurgulanmaktadır. Bu araştırma da ise anne denetiminin getirdiği bireyleşmenin olumsuz değerlendirilme korkusu ve karar verme stilleriyle ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

1.3.Önem

Alan yazında yapılan araştırmalarda genellikle anne baba tutumları birlikte, sadece anne ve ya baba tutumu ise son yıllarda çalışılmaya başlanmıştır (Duran, 2019; Karadeniz, 2019; Köse, 2003; Toprak, 2019; Touris, Kromelow ve Harding, 1995;Weinstein ve Thornton, 1989). Çocuk, annesiyle doğumla beraber başlayıp devam eden bir etkileşim içindedir (Yavuzer, 1995). Ebeveyn tutumlarının doğum sırasıyla ilişkisi bilinmekte fakat bu araştırmanın önemi ilk kız ve son kız çocukları üzerine araştırma yapılacak olmasıdır. Annenin çocuğa karşı kabul - reddi, denetim ve kontrolü kişinin bireyleşmesini sağlamaktadır (Maccoby ve Martin, 1983). Alisinanoğlu'na (2003) göre annenin kontrol - denetimiyle gelen çocuğun bireyleşmesi ve kaygı arasında yordayıcı bir bağ gözlenirken olumsuz değerlendirilme korkusu üzerine yeterli çalışmanın yapılmadığı belirtilmektedir. Kişinin bireyleşmesinin sonucu bireyin devam eden yaşamını ve kararlarını etkilemektedir (Ainsworth ve ark., 1978; Bowlby, 1969; Kenny, 1987).

1.4.Varsayımlar

Çalışma grubunun araştırma sorularına içten cevaplar vererek yanıtladığı varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlıklar

Bu araştırma verileri 2021-2022 yılları ile sınırlı tutulmaktadır.

Bu araştırmada 19-26 yaş arasında olan İstanbul ilinde ikamet eden aynı anneden doğan öz, ilk ve son kız çocukların katılımı ile sınırlıdır.

Kız kardeşlerin ilk doğan çocuk olma ve son doğan çocuk olma sınırlılıkları bulunmaktadır.

Katılımcı bireylerin ölçme araçlarına verdikleri cevaplarla bulgular sınırlandırılmıştır.

1.6.Tanımlar

Ayrışma- bireyleşme, bireyin ebeveynlerinden duygusal olarak ayrılma yaşarken geçmişindeki bağlardan kaygı, korku ya da reddedilme yaşamadan karar verebilme,

problemlerini çözebilme ve bu esnada özgüvenini koruyarak özerk olma halidir (Aslan ve Güven, 2009; Blos, 1989; Kağıtçıbaşı, 2005; Morsümbül, 2012).

Beliren yetişkinlik; bireylerin ailelerine birçok yönden bağımlı oldukları bir bölümünün öğrenci olduğu, bazı bireylerin ebeveynleriyle yaşadıkları, bazı bireylerin ise iş hayatına yeni geçiş yaptığı ve bir kısmının ise evlilik planlarını yaptığı birçok eylemde bulunarak kendi hayatlarını yönetmeye çalıştıkları dönem olarak tanımlanmaktadır (Atak ve Çok, 2010; Jensen ve ark, 2004).

Olumsuz değerlendirilme korkusu, bireyin kendine yapılan eleştirileri önemseme ve bu durumdan kaygı duyarak değerlendirilmekten korkma halidir. (Erdoğan ve Uçukoğlu, 2011).

Karar verme, durumlarla ilgili olasılıkları zihinsel süzgeçten geçirilerek birçok seçenek arasından seçme sürecine denir (Budak, 2020).

Karar verme stilleri ise bireyin karar verme sürecindeki hangi yolu tercih edeceğini belirlemesidir (Taşdelen, 2002).

2.GENEL BİLGİLER

Bireyler doğdukları an itibariyle yaşamları boyunca çevreleriyle etkileşim halindedirler, ya birilerinden etkilenerek ya da birilerini etkileyerek yaşamlarını devam ettirmektedirler (Hortaçsu, 2003). Bireyin ilk etkileşim sağladığı kişi doğum öncesi ilişkilerinin de göz önünde bulundurulması sebebiyle anneler olarak belirtilmektedir (Demirtaş, 2001). Bireyin ilk etkileşime geçtiği kişi annesidir ve hayat boyu sürecek olan ilişki içindediler. Erken dönemden itibaren algılanan annenin sıcaklığı ve kural koyması alan yazın incelendiğinde büyük önem taşımaktadır. Özellikle anneyle olan ilişkinin birey tarafından algılanma şekli bireyin kişilik gelişimini önemli derecede etkilemektedir (Yaşar, 2009). Erken çocukluktan itibaren annenin sergilediği sıcaklık ve denetim boyutu yaşam boyu önem taşımakta ve bu süreçler aynı zamanda bireyin algıladığı ebeveynlik stilinide etkilemektedir. Algılanan ebeveynlik stili, çocuğun annesinyle olan iletişimi veetkileşimi ona olan bağlılığı bireyin devam eden yaşantısının temellerini atmaktadır (Yavuzer, 2011).

Annelerin çocuklarına olan tutumları birçok kültürde farklılık göstermektedir (Chen ve ark., 1998). Aile içine doğan her bebek aile fertlerini etkilemektedir. Bu etki sebebiyle fertler arasındaki ilişkiler değişmektedir. Ebeveynler her yeni doğan çocukla beraber tecrübe kazanmaktadır. Özellikle annelerin çocuklarına olan tutumlarında farklılık oluştuğu vurgulanmaktadır (Ekşi, 1990). Birinci çocuk, ebeveynlerin de ilk deneyimleridir. Ebeveynler ilk çocuklarında beklentiyi yüksek tutumaktadırlar. ilk çocuklarını da diğer çocuklarına oranla daha olgun yetişmelerini sağlayacak davranışlarda bulunmaktadırlar (Ayyıldız, 2005). İkinci ve sonrasında doğan çocuklarda daha tecrübeli olduklarından onları daha az kontrolcü yetiştirtirdikleri düşünülmektedir (Kessler, 1991). Çin'de anneler çocuklarına karşı otoriter tavır sergilerken İngiliz anneler ise daha sıcak ve duyarlı davrandıkları bulgulanmıştır (Chiu, 1987). Asya kültüründe ise aile içi ilişkiler ön planda tutularak özellikle çocuk ilişkilerinin önemli olduğu vurgulanmaktadır (Willgerodt ve Killien, 2004). Aynı aile içinde bile çocuktan beklenti, cinsiyet, ekonomik durum, doğum sırası vb. faktörler sebebiyle ebeveynlerin farklı tutumlar sergiledikleri saptanmıştır (Yavuzer,1990).

Her kültürde cinsiyetlere yüklenen roller farklılık göstermektedir (Stephens, 2009). Türk kültüründe erkek rolüne daha bağımsız ve özgüvenli duruş yüklenirken kadına daha bağımlılık gerektiren ve korunması gereken bir duruş yüklenmektedir (Stephens, 2009). Çeçen'in (2009) yapmış olduğu araştırmasında kadın ve erkeklerin algıladıkları ebeveyn tutumlarında farklılıklar olduğunu ortaya koymuştur. Ebeveynlerin cinsiyetlere göre oluşan farklı yaklaşımları sebebiyle bireylerde oluşan olumsuz değerlendirilme korkusunun sonuçları üzerinde de farklılık yaratacağı düşünülmektedir. Son zamanlarda literatürde bu konudaki çalışmaların sayısında artış olsa da hala daha farklı değişkenlerle ele alan çalışmaların alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bebekler dünyaya gelirken birine muhtaçtırlar. İlk bakım veren ve etkileşime geçtikleri kişi anneleri olduğundan aralarındaki bağ çok güçlüdür (Georgas ve ark., 2006). Papini ve arkadaşları (1991) çocukluk döneminden sonra ebeveynle çocuk arasındaki bağlanma kalitesinin giderek azaldığını ifade etmektedir.

Spitze ve Trent'e (2006) göre kadınların erkeklere göre aralarındaki duygusal bağın daha kuvvetli olduğunu belirtmektedir. Kardeşler arasında sevgi ile oluşan bağ bireyin tüm yaşantısında kalıcılık sağlamaktadır (Şipal, Yeğengil ve Toka, 2012). Aynı cinsiyette olan kardeşlerin aralarında daha fazla rekabet olduğunu da vurgulanmakatadır (Stocker, Lanthier ve Furman,1997).

Bireyin yaşamının her evresinde kardeşiyle olan ilişkileri farklılaşmaktadır. Bireyler çocukluk döneminde birbirleriyle daha fazla vakit geçirirken ergenlikle devam eden süreçte daha fazla yalnız kalmak istemekte ve farklı arkadaşlıklar kurma eğiliminde olduğu belirtilmektedir (Buhrmester ve Furman, 1990)

Whiteman, McHale ve Crouter (2007) kardeş ilişkilerinde üç önemli noktaya değinmektedir. Birincisi; ikinci doğan kardeşin ilk doğan kardeşe benzemek istemesidir. İkincisi; küçük kardeşin büyük kardeşten farklı olmak isteme çabasıdır. Üçüncüsü ise rekabet etmemek için kız kardeşten farklı olmak istemedir.

Beliren yetişkinlik bireylerin tam olarak ebeveynlerinden bağlılıkları koparmadıları, birçoğunun aileleriyle birlikte yaşadıkları ve öğrenci oldukları ya da kimilerinin yeni yeni iş hayatına başladığı veya evlenme sürecine girdikleri dönemdir (Atak ve Çok, 2010).

Kültürel farklılıklar Beliren yetişkinlik döneminde var olmakla birlikte Jensen ve arkadaşları (2004) bu dönemi bireylerin kendi hayatlarını yönlendirdiği, gelecek yaşantısı için önemli kararlar aldıkları zaman dilimi olarak vurgulamaktadırlar.

Literatür incelendiğinde (örn. Arnet, 2000; Atak ve Çok, 2010) bu dönemde bireylerin karar verme süreçlerinde aile tutumlarının etkili olduğunu vurgulamaktadırlar. Bu bağlamda bu bölümde öncelikle beliren yetişkinlik döneminin özellikleri belirtilmiş ve araştırmaya ait değişkenler açıklanmıştır.

2.1. Beliren Yetişkinlik

Arnett (2007a), farklı yıllarındaki makalelerinde beliren yetişkinliği işaret eden çıkarımlar yaparak 2000 yılında bu dönemi *'beliren yetişkinlik'* olarak tanımlamaktadır.

(Arnett, 2006b) dönemi, 18-25 yaş aralığında bulunan bireylerin ergenlikteki bağımlıklıklarının olmadığı fakat yetişkinlerinde sorumluluklarının da tam olarak alınmadığı, kendilerini ergen hissetmedikleri fakat yetişkin de hissettikleri ergenlikten yetişkinliğe geçiş süreci olarak açıklanmaktadır (Arnett, 2006b).

Arnett (2000) bu dönemi ergenlik ve ya geç ergenlik olarak isimlendirmenin doğru olmadığını ergenlerin aileleriyle birlikte yaşadıklarını ve yasalara göre çocuk olarak kabul edildiğine vurgu yapmaktadır. Arnett (2007a, 2015) beliren yetişkin bireylere yönelttiği '*Kendinizi yetişkin gibi hissediyor musunuz?*' sorusuna '*Bazı durumlarda yetişkin gibi hissederken bazı durumlarda ise yetişkin gibi hissetmiyorum*' cevabını aldığını belirtmiştir. Bu cevap, bireylerin kendilerini halen genç yetişkin gibi hissetmediklerinin göstergesi olarak düşünülebilir (Arnett, 2015).

Erikson (1968) psikososyal gelişim kuramında yaş aralığını geniş tutarak 18-40 olarak belirtmiştir. Bu aralıktaki evre genç yetişkinliği ve beliren yetişkinliği de içine almaktadır. Arnett (2000), 18 yaşındaki genç bir birey ile 35 yaşına gelmiş bir bireyin aynı gelişim evresinde olmadıklarını ve aynı özellikleri taşımadıklarını belirtmektedir.

Farklı kültürlerdeki araştırmalar (örn: Arnett, 2000; Atak, 2005) beliren yetişkinlik döneminin üst yaş sınırının 28-29 yaşına kadar uzayabileceğini saptamıştır. Atak (2005),

15-34 yaşları arasındaki bireylerle yürüttüğü çalışmasının sonucunda Türkiye'deki beliren yetişkinlik döneminin 19-26 yaşları arasını kapsadığını belirtmiştir.

Yetişkinliğe geçiş aşaması olarak kabul edilen beliren yetişkinlik döneminin, sanayileşmenin sonucunda yaşanan toplumsal değişikliklerin uzantısı olarak meydana geldiği düşünülmektedir. 1970'li yıllarda yirmili yaşlardaki bireylerin öncelikli sorumlulukları arasında evlenerek ve çocuk sahibi olmak önem taşımaktaken (Arnett, 2004); günümüzde bu sorumluluğun arka planlara alındığı vurgulanmaktadır (Nelson, 2003). O dönemde yetişkinliğin tanımı evlenmek ve çocuk sahibi olmaktır. Evlenmek günümüzde de bir çok toplumda yetişkinliğin belirleyicisidir. Ancak bu görevi yerine getiren bireye evlenince yetişkinlik statüsündeki sorumluluklar verilmektedir (Badger ve ark., 2006). 2000li yıllardan sonra gençlerin sonsuz olanakları olduğuna inançları (Arnett,2000) evliliği düşünmelerini ötelemiş ve bireylerin kendi hayatlarını planlama önceliklerini gündeme getirmiştir (Arnett, 2004). Bireyin yaşamında gerçekleşen önemli gelişmelerin (evlilik, bebek sahibi olma, kalıcı bir iş sahibi olabilme vb.) yirmili yaşların ortalarından otuzlu yaşlara kadar sürebildiğini söylemektedirler (Atak ve ark, 2010). Evlilik yaşının yükselmesinin sebeplerinden biri sanayileşme ile artan iş gücü ihtiyacı ve bireylerin uzayan eğitim hayatı olarak düşünülmektedir (Arnett, 2007). Evlenme yaşının daha ileri yıllara alınması ebeveyn olma yaşını da ilerlemesine neden olmaktadır (Arnett, 2004).

Literatürde (Bennet ve Rademacher, 1997) bu dönemin kültürel bağlamdan etkilendiğine vurgu yapılmaktadır. Çalışmalar, batı kültüründe yetişkinlik rollerinin ertelenmesine izin verildiğine dikkat çekmektedir (Nelson, 2003). Morsünbül (2013) ise beliren yetişkinlik döneminin orta ve ya üst sosyoekonomik düzeyde olan ve baskının daha az olduğu toplumlarda yaşandığına vurgu yapmaktadır.

Son yıllarda ergenlikten yetişkinliğe geçiş sürecinin uzadığı ve bireylerin eğitimlerini tamamlayarak meslekleri konusunda deneyimlere ve imkanlara daha fazla zaman ayırdıkları saptanmıştır (Galambos ve Martinez, 2007).

Tanner'a göre (2006) bu dönem bireylerde önem teşkil eden dönüm noktalarından biri olduğu düşünülmektedir. Bireyler bu dönemde iş ve meslek konusundaki olanakları

değerlendirerek ve ergenliğin bağımlılıklarından uzaklaşarak kendi yaşamlarını kendileri yönetmeye başlamaktadırlar (Cote, 2006).

Son yıllarda ergenlikten yetişkinliğe geçiş sürecinin uzadığı ve bireylerin eğitimlerini tamamlayarak meslekleri konusunda deneyimlere ve imkanlara daha fazla zaman ayırdıkları saptanmıştır (Galambos ve Martinez, 2007).

Kültürel bağlamın şekillendirdiği düşünülen beliren yetişkinlik döneminin, hem kendinden önceki ergenlik dönemiyle hem de sonrasındaki genç yetişkinlik dönemiyle ilişkili olduğu düşünülse de kendine has özellikleri barındırdığı vurgulanmaktadır (Arnett, 2004).

2.1.1. Beliren yetişkinlik dönemini ele alan kuramlar

2.1.1.1. Psikososyal gelişim kuramı

Yaşam boyu öğrenme kuramını ortaya atan Erikson (1968) bireylerin yaşam boyu gelişimleri hakkında oldukça geniş açıklamalar yapmıştır (akt. Berk, 2003). Erikson yaşam boyu gelişim kavramını sekiz evreye bölerek her evrede iki karşıt özelliğin varlığını vurgulamıştır. Birey bu evrelerden geçerken bunalımlar yaşayıp üstesinden gelerek veya olumsuz durumlarla yaşamına devam ederek nitelik kazanmaktadır (Shanahan ve ark. 2002). Bireyin bu evrede yaşadığı bunalımlardan olumsuz sonuçlarla yaşamına devam etmiş olsa da sonraki evrelerde tekrar yaşanıp çözülebilmektedir.

Erikson'ın (1963) açıkladığı evrelerden altıncısı olan yakınlığa karşı yalıtılmışlık yetişkinliğe ilişkin açıklamalar yaptığı evrelerin ilkidir. Birey kimlik ile ilgili karmaşasını çözdükten sonra yakın ilişkiler kurabilmektedir. Birey kendi kimliğini oluşturduğu kanısına vardığında karşısındaki bireyin de kimliğini değerlendirebilir ve ergenlik dönemindeki yüzeysel ilişkilerinden kurtulabilmektedir (Domino ve Affonso, 1990).

Erikson beliren yetişkinlik kavramını kullanmamış olsa da uzatılmış ergenlik hakkında açıklamalarda bulunmuştur. Erikson'a (1963), toplumlarda gelişen sanayileşme sebebiyle ergenliğin uzadığına vurgu yapmıştır. Bu evre de bireyler kendilerine rol aradıklarını ve kimi bireylerin ergenlikle genç yetişkinlik arasında bir evreyi yaşayabildiklerini

ergenlikteki rol arayışınından ve yetişkin sorumluluklarının ertelendiği bir dönem olarak belirtmiştir (akt. Arnett, 2000).

2.1.1.2. Levinson'un yaşam yapısı kuramı

Levinson (1978,1986) gelişimin birbiri ardına gelen beşer yıllık geçiş evreleri ile ilerlediğine vurgu yapmaktadır (akt. Berk, 2004).

Levinson (1978, 1986, 1996) kuramında, 17-45 yaşlar arasını kapsayan ilk yetişkinlik döneminden bahsetmektedir. O'na göre bu dönemde birey büyük bir enerjiye, zengin fırsatlara ve bir çok ödülü almaya aday olduğu düşünülmektedir. Cinsellik, aşk, iş hayatında ilerleme, hedeflerini gerçekleştirdiği bu dönem aynı zamanda stresin, arada kalmışlığın ve hayal kırıklıklarının gerçekleşebilceği bir evre olarak belirtilmektedir (Levinson, 1986; Shanahan ve ark., 2005).

Levinson (1986) bireylerin geçiş dönemlerinde daha büyük değişiklik yaşadıklarını belirtmektedir. Yaşam yapısını bireyin toplumsallaşma sırasındaki ilgisini, rollerini, hedeflerini, yüklediği anlamı ifade ettiğini vurgularmaktadır.

Levinson (1986) kuramında yetişkin gelişiminin temellerini oluşturan *'yaşam akışı, yaşam döngüsü ve yaşam yapısı'* gibi kavramları açıklamıştır. Yaşam akışı, bireyin doğumdan ölümüne kadar geçen süreçteki somut özellikleri kapsamaktadır. Bireyin yaşam akışını incelerken hayatı boyunca olan durumları tüm yönleriyle ele alınmaktadır. Yaşam akışı; bireyin hayatının değişkenliğinden, sabitliğinden, sosyal ilişkilerinden, bireysel isteklerinden ve tüm bu kavramların birbiriyle ilişkisinden bahsetmektedir (Onur, 1995).

Yaşam döngüsü, bireyin yaşamının evrelerden oluştuğuna dikkat çekmektedir. Bu evrelerin birbirinden farklı olduğuna, bireyselliğine ve kişi farklı bir evreye geçtiğinde o evredeki yaşam akışının durduğuna vurgu yapmaktadır. Levinson'a göre (1996) bu süreç yaklaşık beş yıl sürebilmektedir (Levinson, 1996).

Yaşam yapısı, belirli dönemdeki yaşamının temellerini oluşturan örüntü olarak tanımlanmaktadır. Bireyin, çevresiyle olan ilişkilerinin yaşam yapısını etkilediği ve bu etkileşim sayesinde bireyin kendi benliğini oluşturtuğu düşünülmektedir (Levinson,

1996). Onur (1995) bu etkileşimdeki evlilik, bebek sahibi olma ve iş yaşam yapısının dönemin temellerini oluşturtuğuna vurgu yapmaktadır.

2.1.1.3. Keniston ve gençlik kuramı

Keniston (1971) ergenlikten sonra marjinal bir grubun geldiğini belirtmektedir. Amerika'da 1970 li yılların en büyük probleminin gençlik olduğunu vurgulamaktadır. Lisans ve lisansüstü öğrencilerin bir kısmının geleneksel ahlaki düzene karşı çıkan nihilist, alaycı gençlik aktivistleri olarak tanındığını belirtmektedir (Keniston, 1969). Ergenlik ve genç yetişkinliğin arasında kalan, onlu yaşlar ile yirmili yaşlar arasında kalan dönem olarak tanımlamıştır. Bireyin kendi benliği ve bu dönemde yaşadığı çevrenin beklentilerinin farklı olduğunu vurgulamaktadır.

Keniston bu dönemi Hull'un ergenliği *'fırtına ve stres'* dönemine benzettiğini belirtmekte benlik ve toplum arasındaki gerilim olarak açıklamaktadır. Sosyalizasyon süreçlerini reddederek bireyin toplumla yaşadığı çatışmayı vurgulamaktadır (akt. Arnett, 2000). Bireyler bu dönemin sonsuz olanaklarını kullanabileceklerini düşünüp başkalarının hayatlarında değişiklik sağlayabileceklerine hatta toplumu değiştirebileceklerine inanmaktadırlar. Herkesin bu dönemi yaşamadığını bireylerin ergenlikten sonra yetişkinlik dönemini yaşamakta olduğuna değinmektedir. Bu durumu ise kültürün belirlediğine vurgu yapmaktadır (Keniston, 1969).

Keniston'ın (1971) kuramının yaşadığı döneme özgü özellikler taşıdığını ve belirlediği yaş aralığının tam olarak gençliği temsil etmediğini söyleyerek eleştirmektedir (Arnett, 2000).

2.1.2. Beliren yetişkinlik dönemini etkileyen faktörler

Arias ve Hernández'e (2007) göre tüm gelişim dönemlerinin kalıtım ve kültürden etkilendiğini vurgulamışlardır. Arnett ve Eisenberg, (2007) beliren yetişkinlik döneminde kültürün önemli oynadığını belirtmektedirler. Onlara göre (2007) bu dönem, bilginin toplum için önemli olduğu ve yetişkinlik rollerinin geç yaşanmasına izin veren toplumlarda yaşanmaktadır. ABD' de beliren yetişkinlik yaş aralığının 18-25 olduğu (Arnett 2000, 2004), Türkiye' de beliren yaş aralığının 19-26 (Atak ve Çok, 2007), Arjantin'de yaş aralığının 25-27 olduğu (Facio ve ark. 2007) ve ABD'de yaşayan

Mamonlar'da beliren yetişkinlik yaş aralığının çok kısa olduğu saptanmıştır (Nelson, 2003).

Arnett (2004) ekonomik gelişimini tamamlamış ülkelerde dahi kırsal ve şehir hayatında yaşayan beliren yaş aralığının farklı olduğunu, şehirde yaşayan bireylerin kırsaldadaki bireylerden daha fazla eğitim aldıklarını, evlilik düşüncesi ve çocuğa sahip olma gibi rolleri çok önemsemediklerini bu sebeple de beliren yetişkinlik yaşının daha yüksek olduğunu bulgulamıştır.

Benson ve Furstenberg (2006) ise, sosyo-ekonomik açıdan düşük gelirli bireylerin erken yaşta yetişkinlik rollerini üstlendiğini belirtmektedirler. Onlara göre, düşük gelirli bireylerde beliren yetişkinlik dönemi yaşanmayabilmektedir. Berzin ve De Marco (2009) yine maddi yetersizlikleri olan bireylerin yetişkinlik rolü olan evliliğe, daha geç başladıklarına dikkat çekmektedirler.

Yürütülen çalışmalar (Arnett, 2004; Aries ve Hernandez, 2007) üniversite okuyan gençlerin yetişkinlik rollerini daha rahatlıkla erteleyebildiklerini, kendi hedeflerine odaklanabildiklerini ve bu doğrultuda seçenekleri daha rahatlıkla değerlendirebildiklerine değinmektedirler.

Son 50 yılda yüksek öğrenime devam eden kadınların büyük artış sağladığı belirtilmektedir (Arnett ve Taber, 1994). 1990'lı yıllarda Avrupa ülkelerinde kadınların okuma oranı %20 lerde belirtilirken 2000'li yıllarda %90 ın üzerine çıkmıştır (Douglass, 2007).

Literatür incelendiğinde kadınlar kendilerini daha fazla beliren yetişkin gibi hissettiğine dikkat çekmektedir (Vuralyüzbaşı, 2012). Bu bulgunun, kültürümüzde yetişen erkeklerin kendilerini kadınlara oranla daha olgun/büyük veya yetişkin gibi hissederek büyütüldüklerini düşündürmektedir. Atak'a (2005) göre Türkiye'deki beliren yetişkin kadınların artmasının sebebi ise, kadınların öğrenim sürelerinin artması nedeniyle daha geç evlenmeyi ve anne olmayı tercih etmeleri, eğitimlerini ve işlerini daha ön sıralara taşımaları yer almaktadır.

2.1.3. Beliren yetişkinlik döneminin özellikleri

Arnett'a göre (2000; 2006; 2015) beliren yetişkinlik dönemi *kimlik arayışı dönemi* olarak bilinmektedir. Bu dönemdeki bireyler kimliklerini keşfetmektedirler. Yetişkinlik döneminin alt yapısının oluştuğu bu dönemde iş, romantik ilişkiler vb. konularda karar verme çabaları büyük önem taşımaktadır. Çeşitli olanakların denendiği ve becerilerini sınadığı bu dönemde bireyin gelecekte hangi seçenekle mutlu olacağına odaklandığı saptanmıştır. Perry'nin (1999) araştırmalarında bu dönemdeki bireylerin dünya görüşlerinde farklılaşmaların olduğu ve bu farklılığında bu döneme özgü olduğuna dikkat çekmektedir. Perry (1999) bu farklılaşmaların bilişsel gelişimle alakalı olduğunu ileri sürmüştür. Arnett ise (2000) dünyaya dair görüşlerin çocuklukta ve ergenlikte oluştuğuna, lisans eğitiminde bireylerin farklı görüşler olduğunun da farkına varıp kendisine ait dünya görüşünü ortaya çıkardığına dikkat çekmektedir. Beliren yetişkin bireyin kendi kimliğini oluşturma konusunda en önemli noktalardan biri dünya görüşüdür. Bireyin kendinin kim olduğunu sorguladığı zaman dünya görüşü, etik değerleri, dini inançlarına yönelik belirli başlı temelleri oturtması gerekmektedir. Bireyler daha önceki dönemlerde kim olduklarını sorgularken sağlam temeller oluşturamamışlardır. Bu dönemde ise deneyimleri sayesinde daha ciddi kararlar alabilecek ve bu kararların değişkenlik gösterebileceğide vurgulanmaktadır (Arnett, 2000; 2004).

Bu dönem ayrıca *değişkenlik* dönemi olarak da tanımlanmaktadır (Arnett, 2006a). Bu noktada, deneyim kavramı önem kazanmaktadır. Beliren yetişkinlik döneminde deneyimlenen seçenekler bireyleri teşvik etmektedir. Ancak bu durum yaşamını değişken hale getirebilmektedir (Arnett, 2006a). Bireyler bu dönemde yetişkinliğe geçişte bir çok yol olduğunu bilirler ve bu yollardan birine karar vermeye çabalamaktadırlar fakat çoğu kez bu tercihlerini tekrar tekrar gözden geçirmek zorunda kalabilmektedirler (Arnett, 2004). Bireyler tercihlerini her gözden geçirdiklerinde gelecekleri için daha doğru ve net adım atmış olmaktadırlar. Bireyin yaşadığı değişkenliği açıklayan durumlardan biri üniversite için başka bir şehire, ülkeye gitmeleri olarak düşünülmektedir. Yaşamdaki bu değişiklikler sayesinde kendine odaklanan birey, kararlarını da tek başına almayı denemektedir. (Arnett 2000). Bu dönemdeki bireyler kendilerini keşfetmesine yarayan değişkenlikler yaşamakta aynı zamanda da bu belirsizlikten dolayı karmaşa yaşadıkları ve yeni korkularının da oluştuğu vurgulanmaktadır (Arnett, 2015).

Dönemin bir diğer özelliği ise *kendini arada hissetme dönemi* olarak kabul görmektedir (Arnett, 2007b). Bu dönemdeki birey kendini ebeveynleriyle yaşayan ergenlerin sınırlanmışlıkları ve genç yetişkinlerin sahip oldukları sabit iş ve hayatlarını devam ettirecekleri eşleri bulmak gibi sorumluluklar arasında hissedilmektedirler (Arnett, 2015). Arnett'e (2014) göre bireylere bu arada kalmışlık hissini yaşatan durumun yetişkinlik kriterlerinin neler olduğudur. Bu kriterler; bireyin kendi sorumluluğunu alması, ekonomik olarak bağımsız olması ve kararlarında da bu bağımsızlığı devam ettirmesi olarak saptanmıştır. Birey bu kriterlerin yavaş gerçekleşmesi durumuyla kendini arada kalmış hissedebilmektedir (Arnett 2004).

Beliren yetişkinlik dönemi özelliklerinden biri de bu evredeki bireylerin kendilerini sonsuz *olanakları olan bir dönemi* içinde algılamaları olarak bilinmektedir (Arnett, 2004). Kişinin hayatında bir çok şey belirmemiş durumdadır ve netlik kazanmamış durumdadır. Bu durum gelecek için umut içeren bir çok seçeneği içerebilmektedir. Birey düşünce olarak uyuşabilecek bir eş, yüksek ücretle çalışabilecek bir iş ve mutlu olabileceği bir yaşam hayal etmektedir. Zor şartlarda büyümüş bireyler içinse bu dönemde evden ayrılarak kendi yaşamlarını kurma ve yönlendirme zamanı olmaktadır (Arnett 2004). Aile yapısı nasıl olursa olsun bu dönemde ki bireyler ergenlikteki kimliklerini yapılandırmakta özgür kararlar verebilmektedirler (Arnett, 2000). Birey ergenliğinin sınırlandırmalarından kurtulduğu ve yetişkinliğin sorumluluklarını tam olarak almadığı için hayalleri hakkında köklü değişiklikler yapabilme imkanına sahip durumdadır (Arnett, 2015).

Kendine odaklanma dönemi de beliren yetişkinlik dönemi özelliklerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bu evrede bireylerin yaşamlarına kendilerine en odaklandıkları evredir. Artık bireyler kendi kararlarını vererek kendi yaşamlarına yön vermektedirler (Arnett 2004). Çocukların ve ergenlerin de kendilerine odaklandığı bilinirken beliren yetişkinlerin çocuk ve ergenlerden farkı kendi kararlarını kendi veriyor olmaları (nerede yiyip, nerede kalacakları, partnerinden ayrılmak veya aynı evde yaşamak vb.) yaşamlarını kendilerinin şekillendirdiğinin birer göstergesidir. Beliren yetişkin olan birey ev kurallarına uymak dışında (başkasının verdiği kararlara) uymak durumundadır (Arnett, 2015). Doğan ve Cebioğlu, (2011) bu evreyi '*bireyin yaşamında en özgür hissetiği dönem*' olarak tanımlamıştır.

Tanner' e (2006) göre beliren yetişkinlik dönemindeki bireyin en önemli sorumluluğu çevresiyle olan bağımlıklarında, sorumluluklarında ve güç dengesinde değişim gösterip yeniden merkezleşme sürecini gerçekleştirmesidir.

Literatür incelendiğinde (örn: Noom, Dekovi´c ve Meeus, 2001) bireyin davranışsal, duygusal vb. birçok açıdan kendi kararlarını vererek kendi hayatını yönlendirmesi durumunda bağımsızlık kazandığı, kendini yeterli hissettiği ve psikolojik doğumunu gerçekleştirdiğine (bireyleşme) vurgu yapılmaktadır. Tüm bu süreçlere erken dönemden eşlik eden kültürel bağlam ve en güçlü sosyalizasyon süreci olan ebeveyn çocuk yetiştirme tutumlarının etkisi unutulmamalıdır.

2.2. Çocuk Yetiştirme Tutumları

Kağıtçıbaşı (2005) tutumu bireylerin sosyal öğrenme, öğrenilenlerin pekiştirilmesi veya bireyin tecrübe kazanması sonucu oluştuğu şeklinde tanımlamaktadır. Birey ebeveynlerinin kendisine ve çevresine olan davranışlarını model almaktadır. Bu modelleme ile çevresine ve durumlara karşı vereceği tepkiler ortaya çıkarmaktadır. Bu sayede çevresini nasıl algılayacağını öngörmektedir (Tuncay, 2008).

Ebeveyn tutumları, anne babaların çocuklarıyla olan ilişkisini bu ilişkinin ne kadar kaliteli olduğunu, çocuk büyütürken kullandığı yöntemleri, çocuğuyla yaşadığı ve yansıttığı duygusal durumları olarak belirtmektedir (Darling ve Steinberg, 1993). Bireyin kişiliğini ve gelişimi etkileyen ebeveyn tutumlarının birçok faktörden etkilendiği düşünülmektedir (Yavuzer, 2005).

Okul öncesi dönemde gözlem yoluyla araştırmalar yapan Baumrind (1971) dört boyuttan bahsederek; kontrol, açıklık ve olgunluk beklentisi, bakım ve destek olduğunu belirtmektedir. Ebeveyn kontrolü boyutu; ebeveynin çocuk için koyduğu kurallara çocuğun ne derece uyumsadığını, iletişimde açıklık boyutunu; aile içinde kurallar konarken çocuğa ne kadar açıklandığı ve dahil edildiğini, olgunluk beklentisi boyutunu; ebeveynlerinin çocuklarının sosyal, duygusal vb. birçok alanda başarı yakalayabilmesi için destek verip vermediklerini, bakım ve destek boyutunu ise ebeveyn çocuk arasındaki ilişkideki sevgiyi ve çocuğa karşı yakın olma durumunu ifade etmektedir (Baumrind, 1991).

Baumrind (1966;1968) bu boyutlardan yola çıkarak üç tip anne baba tutumunun olduğunda bahsetmekte ve bu tutumların otoriter, izin verici ve yetkili/açıklayıcı otoriter tutum olduğunu belirtmektedir.

Maccoby ve Martin (1983) ise bu tutum ve boyutlara katkı sağlayıp duyarlılık/kabul ilgi boyutunu ve talepkarlık/kontrol boyutunu eklemiş ve Baumrind'in (1981) izin verici ebeveyn tutumunu açarak ilkini izin verici ihmalkar ve ikincisini izin verici şımartan tutum olarak belirlemiştirler. İzin verici ihmalkar tutuma sahip bireylerin talepkarlığın ve duyarlılığın düşük olduğu izin verici şımartan ebeveyn tutumunun ise talepkarlık boyutunun düşük fakat duyarlılık boyutunun yüksek olduğu vurgulamaktadır. Otoriter tutum, yetkili/açıklayıcı otoriter tutumunda var olmasıyla birlite dört çeşit aile tutumu ortaya çıkmıştır.

Otoriter ebeveyn tutuma sahip ebeveynlerin itaat bekleyen, aşırı kuralcı, kurallara uyulmadığında kesinlikle cezalandırılan, kurallara karşı herhangi bir itiraz kabul etmeyen aynı zamanda çocuğuyla iletişiminde aksaklıklar yaşamakta olduğu belirtilmektedir (Baumrind, 1978). Otoriter tutum ile yetişmiş bireyler sürekli ailelerinden onay alma ihtiyacı hissederler reddedilmekten korkmaktadırlar (Becker, 1964). Kurallarla büyüyen birey bu tutum sebebiyle kendi kararlarını almakta zorlanmakta ve birçok durumu yardım almadan gerçekleştirememektedir (Rohner ve Rohner, 1981). Sürekli otorite ve emir beklentisi içinde olan çocuk gelecek yaşamında da otorite arayışı içinde olan, kaybetmekten ve cezalandırılmaktan korktukları için kişilere bağımlı bireyler olarak yaşamlarına devam edebilmektedirler (Maccoby ve Martin, 1983). Steinberg ve arkadaşları (1992) çocukların ebeveynlerinden az ilgi ve sevgi görmesi durumunda özgüvenlerinin düşük olduğunu ileri sürmektedirler. Bu bireyler dıştan denetimli bireyler olabilmekte, bu dıştan denetim sebebiyle bireyleşmelerini sağlayamayarak kararlarında da bağımsız hareket edemeyerek ve özerklik sağlayamamaktadırlar (Rohner ve Rohner, 1981).

İzin verici ebeveyn tutumu, çocuklarının her isteklerini ve davranışlarını kabul edip çocuklarına model birey olmak yerine isteklerine amade olan ebeveyn tutumudur (Baumrind, 1978). Aile tarafından çok kural konulmayan ve ya kural konulmuş olsa da çocuğun kurallara uyum sağlamadığı durumda herhangi bir yaptırım uygulanmayan tutumdur (Ağır ve ark., 2005). İzin verici tutum sergileyen ebeveyn çocuğuyla çok

ilgilenen birey olarak görünmekte fakat çocuğu üzerinde kontrol sahibi olamayan bireyler olduğu bilinmektedir. Kontrol mekanizması gelişemeyen çocuk ise özkontrol ihtiyacı da duymamaktadır (Yavuzer, 2003). Özkontrol ihtiyacı duymayan bu çocuklarda duygu ve davranışlarını da kontrol ihtiyacı duymadıkları için zarar verme, olumsuz ve agresif davranışlar sergilemektedirler (Ekşi, 1990). Bu tutumla yetişen birey gelecekte ben merkezci olmakta ve herkesin ona itaat etmesini beklemektedir. Bu beklentilerin karşılanmadığını gören birey hayal kırıklığına uğramakta ve çevresiyle, kurallarla ilgili problem yaşamaktadırlar (Özyürek ve Özkan, 2017; Şendil, 2003).

Yetkili/açıklayıcı otoriter ebeveyn tutumu ise çocuğa karşı koşulsuz sevgi sağlayan, çocuğu destekleyen ve güvende hissetmesini sağlayan, sorumluluk verilen, çocuklarına kurallar koyan aynı zamanda kuralların çocuklarının görüşlerini açıklamalarına destek verdiği, çocuklarına karşı ilgili ve sıcak davranış gösteren ebeveyn tutumudur (Baumrind, 1978; Yavuzer, 1995). Kağıtçıbaşı'na (2000) göre bu tutuma sahip ebeveyn kurallar koyarken kuralları denetlemeyi de ihmal etmemektedir. Yetkili ebeveyn çocuk üzerinde denetim sağlarken aynı zamanda özerkliğine de izin vermektedir (Yavuzer, 2003). Yetkili ebeveyn tutumuyla yetişen çocuklar kendi sorumluluklarının bilincinde, hoşgörülü, yaratıcı, iletişime açık, çevresine karşı saygılı, özgüveni yüksek ve özerk bireyler olmaktadırlar (Şendil, 2003; Yavuzer, 1999).

Maccoby ve Martin (1983), Baumrind'in belirtmiş olduğu üç ebeveyn tutumunu ilki duyarlılık-kabul ilgi ve ikincisi talepkarlık-kontrol olarak toplam iki boyutta adlandırmıştır. Bunun üzerine izin verici ebeveyn tutumunu ikiye ayırmak gerektiğini savunarak izin verici ihmalkar tutum ve izin verici şımartan tutum olarak adlandırmıştır ve ebeveyn tutumlarını dört çeşit tutum olarak ileri sürmektedir. Otoriter tutum sergileyen ebeveynlerin talepkarlığının yüksek duyarlılığının ise düşük olduğunu, açıklayıcı otoriter tutumda talepkarlık ve duyarlılığın yüksek olduğunu, izin verici ihmalkar tutumda ise hem talepkarlığın hem de duyarlılığın düşük olduğunu, izin verici şımartan tutumda ebeveynlerin duyarlılığı yüksek fakat talepkarlığın düşük olduğu belirtilmektedir.

2.2.1. Ebeveyn tutumlarını etkileyen faktörler

Literatürde (örn. Yıldız Bıçakçı, 2004) ebeveyn tutumlarının çocuğun cinsiyetine göre değişiklik gösterdiği vurgulanmaktadır. Erkek çocuklara ebeveynleri tarafından daha sık

demokratik tutum sergilenirken, kız çocuklara ise daha baskıcı tutum sergilendiği düşünülmektedir. Ebeveynler, erkek çocuklarının davranışlarını tolere edebilirken kız çocuklarından daha itaatkar olmalarını beklemektedirler (Kulaksızoğlu, 2004). Baumrind (1966) ise farklı cinsiyetlere karşı ebeveynlerinin farklı tutum sergilemesinin sebebinin kültürel normlar olduğunu belirtmektedir.

Sosyo ekonomik düzeyin ebeveyn tutumlarında etkili olduğu dikkat çekilmektedir. Ekonomik düzeyi yüksek olan bireylerin çocuklarına fazla müdahale etmedikleri, çocuklarıyla iletişim kurdukları ve cinsiyet ayrımı yapmadıkları bulgulanmıştır (Dönmezler, 1999). Düşük sosyo ekonomik durumu olan çocukların ebeveynleri ise daha baskıcı olmakta ve çocuklarından daha itaatkar davranışlar beklemektedirler (Hortaçsu, 2003; Öğretir ve Demiriz, 2007).

Ebeveynlerin doğum öncesi beklentileri de tutumları etkileyen faktörlerdendir. Bazı ebeveynler doğacak olan çocuklarının özerk bireyler olarak yetiştirmek isterken bazı bireylerin ise çocuklarının daha itaatkar büyümelerini istemeleri de tutumları şekillendirmektedir (Kağıtçıbaşı, 1996).

Navaro (2002) çocuğun doğum sırasınında ebeveyn tutumlarını etkilediği üzerinde durmakta ve ilk çocukta ebeveynlerdeki tecrübe eksikliği yüzünden ilk çocuktan beklentilerinin büyük olması sebebebiyle daha katı ve kuralcı tutum sergilerken ikinci çocukta daha tecrübeli olması sebebiyle daha müsamahakar olabileceleri üzerinde durmaktadır.

Ebeveyn tutumları üzerinde doğum sırasınında etkisi olduğu bilinmektedir. Adler (1958) aynı evde büyüyen kardeşlerin bile doğum sıralamasından kaynaklanan kimlik farklılıkları olduğunu vurgulamaktadır (akt. Corey, 2007). Tek çocuğu olan ebeveynlerin, çocuklarına karşı tahammüllü olduğu fakat çocuk sayılarının arttığı görüldükçe ebeveyn tutumlarının çocuklar arası kıyaslama görüldüğü ve çocuklar açısından bu durum olumsuz etkilere sebebiyet vereceği belirtilmektedir (Gander ve Gardiner, 1998; Gençtan, 1995).

18-30 yaş aralığı bireyler ile yapılmış olan araştırma sonuçlarında ilk çocukların ortanca çocuklara göre algıladıkları ebeveyn tutumunun daha demokratik olduğu, son çocuğun

ise ortanca çocuğa göre daha koruyucu tutum algıladığı bulgulanmıştır (Nilüfer ve Çınarbaş, 2018; Yılmaz ve Kesici, 2014)

Annenin yaşının da ebeveyn tutumlarını etkilediği vurgulanmaktadır. Küçük yaşta anne olmuş bireylerin çocuklarına karşı aşırı beklenti içinde olabildikleri veya isteksiz davranabildikleri belirtilmektedir. Yaşama dair fazla deneyimleri olmadığı, iletişimlerinin ve entelektüel uyarımlarının yetersiz olduğu vurgulanmaktadır (Ayyıldız, 2005; Grigorenko ve sternberg, 2000).

Annenin çalışma durumunun ebeyn stilini etkilediği ve çalışan annelerin geleneksel yöntem ve tutumlardan uzaklaşarak daha demokratik tutum sergiledikleri saptanmıştır. Çalışan ve iş yoğunluğu olan annelerin çocuklarıyla fazla ilgilenemediklerini düşündükleri için çocuklarına karşı müsamahakar ya da aşırı koruyucu olmaktadırlar (Mızrakçı, 1994).

Kırsal bölgelerde yaşayan anneler çocuklarına daha geleneksel davranışlar sergilemekte iken annenin uzun süre il merkezinde yaşaması çocuklarına karşı tutumunun daha demokratik olmasını sağlamaktadır (Ömeroğlu, 1996).

Eğitim düzeyinin de tutumları etkilediği bilinmekte, eğitim düzeyi yüksek ebeveynlerin çocuklarına karşı daha demokratik, düşük eğitim düzeyi tespit edilen ebeveynlerin ise daha baskıcı tutum sergiledikleri belirtilmektedir (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016; Şanlı, 2007; Yıldırım, ve Sezer 2018).

2.2.2. Annelik stili ve beliren yetişkinlikte algılanan annelik

Darling ve Steinberg (1993), ebeveyn tutumlarını sadece uygulama olmaktan daha kapsamlı görüp tutumları ebeveynin çocuklara sağladığı ve ilişkide olduğu duygusal ortam olarak vurgulamaktadır. Bu duygusal ortam ise her aile ve ebeveynde değişiklik göstermesiyle ebeveyn tutumlarında farklılık yarattığını belirtmekte Baumrind (1978), Maccoby ve Martin (1983)'in ortaya koyduğu tutumları örnek göstermektedir.

Bireyin ilk etkileşimini doğum öncesinde başlayarak ve doğum sonrasında devam etmesiyle anne ile gerçekleştirmektedir (Yavuzer, 1998). Annelik, kadınların kendilerini küçük görmedikleri ve farklı kadınlarla kıyaslayıp farkındalık sağladıkları roldür.

Annelik statüsünün sadece çocuk doğurmakla elde edilmediği vurgulanmakta önemli olanın çocukla her alanda ilgilenip daha iyi olmasının sağlanmasıdır (Alpaslan, 2020). Kağıtçıbaşı'na (1981) göre kültürel olarak çocuk bakım rollünü anne üstlenmektedir ve bu etkileşim sayesinde bağları daha kuvvetli olmaktadır (akt. Şanlı, 2007).

Winnicot'a (1965) göre annenin yüzü aynayı temsil etmekte annenin gülümsemesi ve çocuğuna karşı duyarlı davranışları sayesinde bebeğe kendi canlı ve içtenliğini yansıtmaktadır ve çocuğu etkileşime teşvik etmektedir, tam tersi annenin sert ve donuk duruşu bebeğin kendisini olumsuz şekilde atfetmesine sebebiyet verdiğini belirtmektedir.

Annelerin çocuklarına olan farklı muameleleri, çocukların kendilerine ait algılarını etkilemektedir. Anneden algılanan tutum bireysel farklılıkların oluşmasını sağlayan etkenlerdendir. Çocukluk ve ergenlik süreçlerindeki yaşantılar gelecekte bireyler üzerinde farklı şekillerde nüksedebilmekte, bu süreçlerin bireylerin yaşamını temelinden etkilediğine dikkat çekilmekte ve kimlik oluşumuna ve gelişimine de etki ettiği vurgulanmaktadır (Ainsworth ve ark., 1978; Allen ve ark., 2002).

Algılanan ebeveyn tutumundaki sıcaklık arttıkça bireydeki benlik algısının olumlu yönde arttığı (Abdollahi, Abu Talib ve Motalebi 2013; Nastasa ve Sala, 2012; Parish ve McCluskey, 1992), ebeveyn tutumundaki red sebebiyle de bireylerde saldırgan yönelimler ve şiddetin arttığı saptanmıştır (Russell ve Russell, 1996). Bireylerin ebeveynlerinden algıladıkları kabul sayesinde hayata karşı daha pozitif baktıkları ve çevrelerindeki bireylere bağımlılığının da azaldığı belirtilmektedir (Rohner, 1998).

Ebeveynlerin çocuklarına olumlu ve ya olumsuz sergilemiş olduğu tavırlarını çocuk 12-30 yaş arası içselleştirip örnek alarak kişiliklerine etki ettiği vurgulanmaktadır (Fişek, 1992; Morgan, 1991). Tubman ve Lerner'a (1994) göre ebeveynlerden algılanan kabul ve red çocuğun bireyleşmesini ve beliren yetişkinlik dönemini etkilemektedir. Ebeveynlerle yapılan araştırmada çocukları beliren yetişkin döneminde olsalar dahi çocuklarına karşı sergiledikler farklı tutum devam etmektedir (Boll, Ferring ve Filip, 2003). Ebeveyn çocuk arasındaki sağlıklı ilişki beliren yetişkinlik dönemindeki bir çok zorlukla daha kolaylıkla başa çıkabilmesini sağlayabilmektedir (Urry, Nelson, ve Padilla-Walker, 2011)

Çocukluk ve ergenlik ebeveynin kontrol ve gücünün yüksek olduğu dönemlerdir. İlerleyen dönemlerde çatışma nadiren ya da çok az görülmektedir. Ebeveynin çocuğunun özerkleşmesini desteklemesi bireyleşmesini kolaylaştırmaktadır (Kloep ve Hendry, 2010). Ebeveyniyle aynı evi paylaşan ve paylaşmayan beliren yetişkinlerle yapılan araştırmada birlikte yaşayanların bu durumdan olumsuz etkilendikleri bağımsızlık ve yetişkinlik kazanma statüsün engel olduğu saptanmıştır (White, 2002).

Seiffge-Krenke (2006) ebeveynin aşırı koyuyucu tutumunun beliren yetişkinlikte aşırı bağımlılığın artmasına neden olduğunu ve özerkliği engellediğini belirtmektedir. Bu tutumdaki bireyler çocuklarının olgunluğa ulaşmalarını istemediklerini vurgulamaktadır. Çocuların ise beliren yetişkinlik dönemine ulaştıkları zaman yetişkinlik rollerini üstlenmek istememelerine sebebiyet vermektedir (Arnett, 2004).

Urry, Nelson, ve Padilla-Walker, (2011) beliren yetişkinlik döneminde anne kontrolünün anne çocuk ilişkisini zedelediği ve çocuğun annesine kendisini açık ifade etmesini engellediğini belirtmektedir. Bu dönemdeki bireyin annesinden beklentisi onunla olgun bir ilişki kurabilmektir. Nelson ve arkadaşlarının (2011) araştırmalarında en düşük anne çocuk iletişiminin, kontrolcü ve hoşgörülü tutumda olduğu ve bu tutumla yetişen çocukların kaygı, depresyon ve dürtüsellikleri yüksek olduğu bulgulanmıştır.

Özerklikleri ebeveyni tarafından desteklenen kızların beliren yetişkinlik döneminde çevresel faktörlere uyumunun daha kolay gerçekleştiği ve yaşamdan aldıkları doyumlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır (Flouri, 2004; Grolnick ve ark.,1997). Çocuğuna karşı ilgili bireyler çocuklarını her dönemde desteklemekte ve onların yetişkinlik dönemi için sağlam temeller oluşturmalarına yardımcı olmaktadırlar (Bucx, 2009). Çocukluktaki anne çocuk arasındaki sıkı bağın yaş ilerledikçe eski önemini kaybettiği belirtilmektedir (Papini ve ark., 1991).

Beliren yetişkin bireyler yetişinliğe geçiş sürecinde bir çok kararı kendi başlarına almaya çalışsalar da ebeveynlerinden gördükleri destek devam etmektedir (Fingerman ve ark., 2012). Bireyler ebeveynleriyle günlük hayata yönelik, maddi ve manevi konularda ya da desteğe ihtiyaç duyduklarında görüş aldıklarını belirtmektedirler (Bucx, 2009; Fingerman ve ark., 2012).

Ebeveynler bu dönemde çocuklarını yavaş yavaş yetişkin olarak görmeye başladıkları ve anne-çocuk olarak değilde iki birey olarak ilişkilerini devam ettirmektedirler (Arnett, 2015). Ebeveyn çocuk arasındaki ilişki öğretici ve ya nasihat verici olmaktan çıkmakta ve rahatlamaktadır (Arnet, 2007; Arnet, 2015).

Bireyin bu dönemde özerkleşmesini destekleyen ebeveyn sayesinde sosyal ortamlardaki sorunlarla başetme becerisi ve kendine güveni artmaktadır (Öngen, 2002). Eldeliklioğlu'nun (2006) üniversite öğrencileriyle yürüttüğü araştırmada ebeveyninden destek gören kişilerin kaygı ve depresyon düzeylerinin azladığı bulgulanmıştır.

Bireyin bu dönemde kendini çoğu zaman yetişkin gibi görmesi ebveyniyle olan sınırlarınıda çizmektedir (Aquilino, 2006). Arnett ve Schwab, (2012, 2013) beliren yetişkinlerle yapmış oldukları araştırmada ebeveynlerin %30 u bireylerin isteklerinden daha fazla yaşamlarına müdahil olduklarını bulgulamıştırlar. Ebeveynlerin çocuklarının onlu yaşları ve beliren yetişkinlik dönemlerini kıyasladıklarında ilişkilerinin daha iyi olduklarını bildirmişlerdir.

2.2.3. Anneler ve kızları arasındaki ilişkiler

Willmott ve Young (1960) akrabalık ilişkileri arasındaki en sıkı bağın anne kız arasındaki bağ olduğunu belirtmektedirler (akt. Fischer, 1983). Alan yazın incelendiğinde annelerin erkek çocuklarındansa kız çocuklarıyla daha sıkı ve güvenilir ilişkilerde bulundukları saptanmıştır (Pillemer and Suitor 2002; Rossi and Rossi 1990; Silverstein and Bengtson 1997; Silverstein, Parrott, and Bengtson 1995; Spitze et al. 1994). Anneler çocuklarına isim verirken erkek çocuklarındansa kız çocuklarına isim vermeyi iki kat fazla önemsemekte olduğu bulgulanmıştır. Kendilerine duygusal olarak en yakın kişi olduklarını belirtmişler ve kızlarıyla daha rahat konuşabildiklerini belirtmektedirler (Suitor ve Pillemer, 2006). Eichenbaum ve Orbach'a (1983) göre anneler kızlarıyla aynı cinsiyette oldukları ve annenin kendini yeniden ürettiğini düşündüğü için kızlarıyla özdeşleştiğini dikkat çekmektedirler. Suitor ve Pillemer'ın (2006) araştırmasında annelerin kızları için *'O daha çok benim gibi, biz çok uyumluyuz ve bana çok benziyor'* gibi ifadeler kullandıklarına dikkat çekmektedirler.

Anneden algılanan sevginin az veya çok olması bireyi psikolojik olarak etkilemektedir (Boll, Ferring ve Fillip, 2003). Shaffer (1994) kardeşler arası ilişkilerin çok güçlü olabildiği gibi çok çatışmalı da olabileceğini vurgulamaktadır. Ebeveyn çocuklarının yeteneklerini ve farklılıklarını kıyaslaması sebebiyle kardeşler arası çatışmaya sebebiyet verebilmektedir (Berk, 2004). Sumbaş (2020) ergenlerle yaptığı araştırma da yaş farkının 7 ve altı olan grubun aralarında daha fazla çatışma yaşadığını bulgulamıştır. Bu eşit olmayan deneyimden hem anne çocuk ilişkisi etkilenirken hem de kardeş ilişkileri etkilenmektedir (Chen, 2019; Gilbert ve Gerlsma,1999).

Çocukluk döneminde aile çocuğun sosyal dünyası olarak bilinmektedir. Kardeşe sahip çocukların aralarındaki pozitif ya da negatif algılanan duygusal bağın güçlü olduğuna vurgu yapılmaktadır. Kardeşler arası ilişkinin en yoğun olduğu dönemdir (Richman ve Lansdown, 1999). Kardeşler birbilerinin oyun arkadaşı olabildikleri gibi birbirlerinin bakıcısı rolünü de alabilmektedir (Furman ve Giberson, 1995). Büyük çocuğa bazı durumlarda sorumluluk ve yetki de verilmektedir (Buhrmester ve Furman, 1990; Jenkins, Rasbash, Leckie, Gass ve Dunn, 2012; Noller, 2005). Çocuklar kardeşleriyle hemen hemen anneleri kadar bazen ise daha fazla zaman geçirmektedirler (Richman ve Lansdown, 1999). Kardeş ilişkileri incelendiğinde kızkardeş ilişkilerinin daha kuvvetli olduğu belirtilmektedir (Dunn ve ark., 1994).

Bazı kardeşler birbirlerine benzerken bazı kardeşlerin benzememesi araştırmacıların dikkatini çekmektedir (Dunn ve Plomin, 1990). Kardeşler arası farklılıklar yaş, doğum sırası, genetik ve kendine özgü deneyim vb. farktörlerden etkilenmektedir. Aileye küçük kardeşin gelmesiyle büyük kardeş üzerindeki dikkat azalmaktadır ve ebeveynin sevgini paylaşması gerekmektedir. Kardeşler arasındaki çatışmayı ve öfkeyi artırabilmektedir. Kardeşler arasındaki bu problemler yetişkinlik döneminde de sürebilmektedir (Finzi-Dottan, R. ve Cohen, O., 2010). Bireylerin anneleri aynı olsa da anneleriyle farklı deneyimler yaşadıkları için algıladıkları anne tutumları da farklılık göstermektedir (Suitor ve ark., 2006). Ebeveyn tutumunu eşit algılamayan kardeşler arasında çatışmaya sebep olabilmektedir ve ya azaltabilir (Finzi-Dottan ve Cohen, 2010). Bireylerin modelleme ve taklit yoluyla annelerinin davranışlarını edindikleri belirtilmektedir (Ary ve ark., 1993). Bireyleşme süreçlerinde kardeşin var oluşunun önemi vurgulanmaktadır (Leichtman, 2017). Alan yazın incelendiğinde abla sayısı arttıkça ebeveyn etkisinin azalmakta

olduğunun saptanmıştır (Nye, Carlson ve Garrett, 1970; Scheck ve Emerick, 1976). Whiteman, McHale ve Crouter'ın (2007) yapmış oldukları araştırmada küçük kardeşler kendilerinden büyük olan kardeşlerin etkilerinin yüksek olduğunu belirtilmektedirler.

Gold (1989) kardeş ilişkilerinin birbirlerine yakın, uyum sağlayan, kardeşine sadık, ilgi göstermeyen ve düşmanca olabileceğine değinmektedir (akt. Shriner, 1999). Annesi tarafından haksız muamele gördüğünü düşünen veya diğer kardeşe oranla daha az görünür olduğunu düşünen çocukların ergenlik dönemi ile başlayıp ve yetişkinlik dönemi süreçlerinde annesiyle olan ilişkisinin bu şekilde devam ettiği, yaşamının diğer yanlarını etkilediği vurgulanmaktadır (Brody, Stoneman ve Mccoy, 1992, 1994). Çocuğun büyümesiyle bu ilişkiler daha eşitlikçi dönüşüme uğramaktadır (Buhrmester ve Furman, 1990).

Ergenlik döneminde birey arkadaşlarına daha fazla zaman ayırmakta, ebeveyn ve kardeşlerinden uzaklaşmaktadır (Papalia ve ark., 1998). Bu mesafe sayesinde çocuklukta yaşadıkları çatışmalardan uzaklaşmakta ve dengeli bir yaşam sürmektedirler. Ergenlik dönemindeki kardeşlerin ilgilendikleri ve konuştukları konular da değişmektedir. Bu sayede zaman zaman ebeveynleri yerine birbileriyle iletişim kurmakta ve yakınlaşabilmektedirler (Hetherington, ve Parke, 1993).

Beliren yetişkinlikteki kardeş ilişkileri ile ilgi araştırmalar yetersizdir. Bu dönemde kardeşler arasındaki çatışmanın müzakere yetisinin gelişmesiyle azaldığı belirtilmektedir (Laursen, Finkelsttein ve Betts, 2001). Üniversite öğrencileriyle yapılan bir araştımada bireylerin kardeşleriyle olan ikircikli ilişkilerinin hala devam ediyor olduğu bulgulanmıştır (Stocker ve ark., 1997). Kız kardeşler arasında sıcaklık ve duygusal desteğin yüksek olduğu düşünüldüğü için kardeş ikililerinden en yakını olarak değerlendirilmektedir (Scharff ve ark., 2005). Beliren yetişkin bireylerin kardeşlerindense yine annelerini en yakın kişi olarak tasvir ettikleri saptanmıştır (Cicirelli, 1994). Birey beliren yetişkin olsa da ebeveyniyle olan iletişimini hala çocukluk yaşantılarından sağladığı vurgulanmaktadır. (Yavuzer, 1999).

Anne kız arasındaki bağlanma bu dönemde de bireyin ailevi ilişkilerini ve arkadaşlık ilişkilerini etkileyen faktörlerden en önemlileridir (Doumen ve arkadaşları, 2012, Mayseless ve Kivenson-Baron, 2004). Bu dönemdeki bireyler kendilerini yetişkin gibi

hissetmeye başlamaktadırlar. Ebeveynlerinden kendilerinin farklı bir birey olduğunu kabul etmelerini beklemektedirler. Bazı beliren yetişkinlerin evden ayrılmalarıyla aralarında mesafe oluşsada ebveynlerinlerinin beklentilerini karşılama kaygısı devam etmektedir. Yaş ile beraber gelen problemlerle başa çıkmak için yine ebeveynlerinin desteğine ihtiyaç duymaktadırlar (Scharff ve ark., 2005). Ebeveynler ise bu dönemdeki özerk olma ihtiyaçlarını dengelemeye çalıştıklarını ve istemeleri dahilinde destek olabileceklerini belirtmektedirler. Çocuğun bu dönemde annesine kendi hakkında bilgi vermesi ve ebeveyniyle ilişkisi arasında pozitif yönde bie ilişki saptanmıştır (Urry, Nelson, ve Padilla-Walker, 2011).

2.3. Bireyleşme

Mahler (1963) kuramının temellerini oluşturarak bireyleşmeyi gelişimsel bir bakış ile ele almıştır (Sabaka, 2009). Mahler (1968) ayrılmayı bireyin bebeklikte anneye olan yaşamsal bağımlılıktan çıkıp ayrı oluş duygusunu başarması, ergenlikte ise ebeveynine mesafe koyma, duygusal olarak bağımsız olma, ekonomik ihtiyacın azalması ve kendini idame ettirme başarısı olarak tanımlamaktadır (Mahler ve ark, 1975, 2003; Karadayı, 1998). Bireyleşme bireyin kim olduğuna yönelik sınırlarını çizmesi (Aslan ve Güven, 2015), özerklik kazanarak hayatını dengede yürütebilmesidir (Youniss ve Smollar, 1985). Ayrılma ve bireyleşme birbiri içinde olan fakat her zaman beraber ilerlemeyen süreçlerdir. Biri diğerine göre daha ileri olabileceğ gibi geri olarak da seyredebilmektedir (Mahler ve ark, 2003).

2.3.1. Bireyleşmeyi ele alan kuramlar

2.3.1.1. Mahler'in gelişim kuramı

Mahler (1975) bireyin psikolojik doğumunu fizyolojik doğumundan farklı zamanda gerçekleştiğini öne sürmüştür ve bireyin yaşamının ilk otuzaltı ayına dair tespitlerde bulunmuştur. Birey yaşamının dördüncü ayı gibi kendinin annesi ile bitişik olduğunu düşünmekte ve ortalama otuzaltı ay civarı ise bireyleşmeye başladığı dönem olarak kabul edilmektedir (Mahler, Pine ve Bergman 2003). Mahler (1975) yaşamın ilk otuzaltı ayını açıklayan gelişimsel kuram ortaya çıkarmıştır.

Mahler'e (1975) göre süreç *normal otistik dönem* ile başlamaktadır. Bebeğin doğumuyla başlayan süreç olarak tanımlanmaktadır. Bebek bu evrede gününün çoğunu uyuyarak geçirmektedir ve dış uyaranlara açık değildir. Anne çocuğun ihtiyaçlarını karşılarken aynı zamanda dış uyaranların da sinyallerini verir ve dış dünyaya karşı farkındalığının artmasına yarımcı olur. Mahler bu dönemi libidinal kateksisin ilk kayması olarak belirmektedir (Mahler ve ark., 1975).

Bebeğin yaşamının ikinci ile beşinci aylarını içine alan evre *sembiyotik dönem* olarak tanımlanmaktadır. Bu dönemde bebeğin dış dünyaya olan ilgisi artmaktadır. Bebek kendi dışında gelişen durumlarında kendine haz verdiğinin farkına varmaktadır (Mahler ve ark., 1975). Mahler ve McDevitt (1989), bebeğin annesiyle olan farklı bağını, bu aylarda annesine ve diğer insanlara verdiği farklı tepkilerlerle göstermeye çalıştığı belirtilmektedir. Bu dönemdeki kazanımlardan en önemlisi ise anne ile olan bağın sağlıklı gerçekleşmesidir. Anne ile oluşan bu bağ bireyin yaşamı boyunca kurduğu ilişkilerin temelini oluşturduğu için büyük öneme sahiptir (Vahip, 1993).

Mahler (1967) *Ayrılma- bireyleşme dönemi* olarak tanımladığı bu evrede bebeğin annesiyle ayrışma ve ona yapışık kalma konusunda çatışma yaşadığı dönemdir. Bu evrenin sonunda bireyleşme sağlanmaktadır. Bu dönemim üç alt evresi olduğu belirtilmektedir. *'Farklılaşma alt dönemi, alıştırma alt dönemi, yeniden yaklaşma alt dönemi'* olarak açıklamaktadır.

Beşinci ve dokuzuncu aylar arasındaki evreyi *farklılaşma alt dönemi* açıklamaktadır. Bebeğin bu dönemde çevresi daha fazla dikkatini çekmektedir bu sayese annesine olan dikkati azalmaktadır. Bebeğin artık uykuya dayanıklılığı artmakta ve daha fazla uyanık kalmaktadır. Nesne sürekliliği bu dönemde belirmeye başlamaktadır. (Kleeman,1967). Bebek çevresini gözlemledikçe nesnelere karşı farkındalığı artmaktadır. Bebek altıncı ayında annesinden ayrılma denemeleri yapmakta ve ayrı bir birey olduğunu göstermek istemektedir. Bebek büyüdükçe annesini itmekte, annesinin kucağından inmeye çabalamakta ve bu denemelerin fiziksek ayrılık denemeleri olduğu belirtilmektedir. Bebek annesinden ayrılma denemeleri yapsa da geri dönüp baktığında annesinin varlığını kontrol etmektedir. Bebek bu evrede tüm yüzleri inceleyerek aralarındaki farkı gözlemlemeye çalışmaktadır. Bu gözlem bebeğe bilişsel ve duygusal gelişiminde katkı sağlamaktadır (Mahler ve McDevitt 1989).

Dokuzuncu ve onbeşinci ayları kapsayan *alıştırma alt dönemi*nde bebek ilk adımlarını atarak anneden uzaklaşmaktadır. Bu durum bebekte önemli bir fiziksel gelişimdir. Bebek yürümeye başladığında bir çok nesne görerek bunları keşfetmek istemektedir. Bu keşif süreci bebeğin özerkliği için büyük katkılarda bulunmaktadır. Bu evrede annenin tutumunun önemli olduğu vurgulanmaktadır. Annenin bebeğini desteklemesi ve ya onu engellemeye çalışması gelecekteki girişimlerinin şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır (Mahler ve McDevitt 1989).

Onbeşinci ve yirmidördüncü aylarda *Yeniden yaklaşma alt* döneminde olan bebek gözlem ve denemeleriyle annesinden farklı birey olduğunu fark etmiştir. Bebeğin kendisinin farklılığını ve sınırlarını algılamasıyla annesinin sevgisinin azalacağını düşünmektedir (Mahler, Pine ve Bergman, 1975, Bartolomucci ve Taylor, 1991). Çocuk yaptıklarını annesiyle paylaşmak ve yeni öğrendiklerini anlatmak istemekte ve bunun karşısında annesinden sevgi görmek istemektedir. Bu dönemde çocuk daha fazla özerklik istmekte ve yeni denemelerde bulunmaktadır fakat annesinin yokluğundan korkmaktadır. Anne bu evrede çocuğun yeni şeyler deneyimlemesini desteklemesi çocuğun gelişimine katkı sağlamaktadır (Mahler ve ark., 1975; McDevitt ve Mahler 1989).

Bireyleşmenin sağlamlaşması ve duygusal nesne sürekliliğinin başlangıcı; yirmidördüncü ayı ile başlayıp ve otuzaltıncı aya kadar olan dönemi kapsamaktadır. Çocuktan bu dönemde beklenilen kazanım duygusal nesne sürekliliğinin kazanılmasıdır (Mahler ve ark.,1975). Bu dönemde egonun gelişim sağladığı belirtilmektedir. Çocuk ebeveynleriyle olan iletişimini önemsemektedir ve süperegonun da gelişimi sağlanmaktadır (Vahip, 1993). Çocukların bu süreçte annesinin kişiliğinden etkilendiği ve gelecek yaşamlarının psikolojik temellerini bu dönemde oluşturdukları belirtilmektedir. Bu yapı bireyin tüm ailesini de kapsayabilmektedir (Mahler ve ark., 1975). Bu dönem sayesinde çocuk kendini tamamiyle ayırt etmektedir. (Sabaka, 2009).

Bu sürecin diğer dönemler gibi sonlanmadığını bireyin yaşamı devam ettikçe devam edeceğini ve ergenlik dönemindeki yeniden ayrışma bireyleşme ile ortaya çıkacağını vutgulanmaktadır.

2.3.1.2. Blos'un ayrışma bireyleşme kuramı

Ayrışma bireyleşme çocukluktan başlayarak genç yetişkinlik dönemine kadar önemli yer teşkil etmektedir (Andreassen, 2009). Blos (1979) bebeklikte gerçekleşen bireyleşme sürecini birinci bireyleşme olarak kabul etmekte ve ergenlikte gerçekleşen süreci ikinci bireyleşme süreci olarak tanımlamaktadır.

İkinci bireyleşme süreci, ergenin ebeveyni ile olan infantil nesne ilişkisini kesmesi çevresiyle yeni ilişkiler kurarak kendini toplumun içinde bir parça olarak hissetmeye başladığında ortaya çıkmaktadır (Andreassen, 2009). Mahler 'in (1975) kuramında bebeğin kendi ile annenin farklı yapılar olduğunu farkettiğini belirttiği gibi, Blos (1979) da ergenlerin çevresindeki bireylerle arasında bir sınır olduğunu farketmesiyle yaşadığı bu kısa sürecin ayrılma bireyleşmeye katkı sağladığını öngörmektedir (Blos, 1979; Rakipi, 2015).

Sabaka (2009) ayrışma bireyleşmeyi, ergenlik dönemindeki bireyin ebeveynleriyle ilişkisini yeniden yapılandırdığı, özerklik ihtiyacına destek veren ve bireyin kendi benlik algısının da yapılandığı süreç olarak tanımlamaktadır. Ergenlik dönemindeki bu ayrışma bireyleşmenin sağlıklı olarak gerçekleşebilmesinde, kendi ebeveyn kimliklerinden ayrışıp aynı zamanda tamamiyle yalıtılmışlık arasında dengeyi sağlaması gerekmektedir (Lapsley, Rice ve Shadid, 1989). Ergenlikteki bireyleşme ve çocuksu nesnelerden kopma evresinin şiddetini, bireyin çocukluk dönemindeki aşırı baskıya maruz kalıp kalmama durumu belirlemektedir (Blos, 1967).

Birey ergenlik dönemine dek süreçte duygusal bağlarından kurtulup yetişkin dünyasında kendininde bir yeri olduğunu gösterme çabasına girmektedir (Özakkaş, 2013). Kins, Soenens ve Beyers (2011) ise bu evreyi bireyin ebeveyniyle yaşamış olduğu alt üst ilişkisinin artık karşılıklı iki yetişkin ilişkisine evrilmesiyle açıklamaktadırlar.

Bireyin kimliğinin, ayrılma süreçlerinin nasıl yönetildiğiyle ilişkili olduğunu belirtmektedir. Ergenlikteki bireyleşmenin doğru yönetilemediği durumlarda bireylerin arkadaşlarına yöneldikleri ve anne-baba ile kurulmuş bağların zayıfladığını vurgulamaktadır. (Blos, 1967). Bu dönemde süperegonun katılığı biraz daha yumuşamakta ve egonun ideal yapısı durumu ele alınmaktadır. Ego sayesinde bireyin kimliğini oluşturmasına destek olmakta ve çocuksu bağlarından kopmaktadır. Bu

dönemde bazen bireyde görülen çocuksu hisler ve gerileme normal karşılanmaktadır. Birey çocuksu hislere direnç gösterirse benliğinin tekrar yapılmasını daha zor hale getirebilmektedir (Blos, 1989). Bu evrede bireyden davranışlarında kontrollü olması ve gelişen sonuçları kabullenmesi beklenmektedir (Lopez, Campbell ve Watkins, 1988). Bu süreç sonucunda benlik saygısının gelişmesi ve bireyin kişiliğinin oturmasının gerekliliği vurgulanmaktadır (Blos, 1962, 1979).

Romantik ilişkilerinde yakın ve güvenli bağlanma geliştiren bireylerin ergenlik döneminde ebeveynleriyle daha yakın ve özerk ilişkiler yaşadıkları belirtilmektedir (Beyers ve Seiffge Krenke, 2010).

Aslan ve Güven'in (2010) yaptığı araştırmada ebeveynlerine bağlanan bireylerin ayrışma bireyleşme süreçlerinin olumsuz yönde etkilendiğini saptamıştır. Lapsley ve Edgerton'a (2002) göre ayrışma bireyleşme süreçlerinde problem yaşayan bireylerin romantik bağlanmalarının olumsuz etkilendiği ve yetişkinlik döneminde de bireylerin güvensizlik problemleriyle karşılaşması arasında ilişki olduğunu belirtmektedir.

Ayrışma bireyleşme süreçlerinde cinsiyet üzerinde farklılaşmanın olup olmadığı araştırılmış, bireylerdeki otonominin gelişim sürecinde farklılıklara rastlanmış ve erkeklerin kızlara nazaran duygusal bağımsızlığa ulaşmaya daha erken ulaştıkları sonucuna varmışlardır (Gavazzi ve Sabatelli, 1990; Yaman, 2005). Lise de öğrenim gören bireylerle yürütülen araştırmada kız öğrencilerin daha çok erkek öğrencilerin daha az ayrışma bireyleşme problemleri yaşadıkları bulgulanmıştır (Yaman, 2005).

2.3.2. Bireyleşmeyi etkileyen faktörler

Ergenlik dönemini gelişimsel bakış açısıyla değerlendiren bir çok araştırmacı bu döneminde yaşanan özerklik sürecinin yaş değişkeninden etkilendiğini belirtmektedirler (Enright ve ark., 1980; Noom ve ark., 2001). Collins ve arkadaşlarına (2007) göre hangi yaş grubunun daha çok etkilendiğini de içeren araştırmasında son ergenlikte ebeveyn ergen arasındaki hem çatışmanın hem de özerkliğin daha kuvvetli olduğunu vurgulamaktadır.

Enright ve arkadaşları (1980) ergenlik dönemindeki özerk olma sürecine aracılık eden en önemli etkenin cinsiyet olduğuna dikkat çekmektedir. Quintana ve Kerr'e (1993) göre kız

öğrencilerin ayrılık kaygısının ve ebeveyne bağlanmanın daha yüksek bulunduğu saptanmıştırlar. Maccoby ve Jacklin'in (1974) yapmış olduğu özerklik analizlerinin sonucunda erkeklerin puanlarının kadınların puanlarından yüksek bulunduğu ve bu durumun sebebini ise cinsiyetlerin farklı sosyalleşme süreçleri olduğu, ebeveynlerin erkekleri özerkleşmeye teşvik ederken kadınların pasiflik için yönlendirildiği ve bağımlılık için ödüllendirildiğine vurgu yapmaktadırlar. Günümüzde ise cinsiyetin eski önemini korumadığı düşünülmektedir. Ebeveynler çocuklarının sorgulama isteklerini, başarılarını, bireyleşmelerini ve özgüvenlerini desteklemektedirler (Sunar, 2002).

Özdemir (2009) özerk olma sürecini etkileyen faktörlerden bir diğerinin de ebeveynlerin sosyo-ekonomik düzeyi olduğunu belirtmektedir. Sosyo-ekonomik açıdan yeterli ebeveynler çocuklarını gelecekleri için maddi yatırım olarak görmeyerek çocukların özerkliklerine destek vermektedirler (Kağıtçıbaşı, 2007). Alt sosyoekonomik düzeyden gelen bireyler reddedilme korkusu ve birine bağlanma isteğinde oldukları, yüksek sosyoekonomik seviye sahip oldukları yüksek olanaklar sayesinde daha fazla ilişki deneyimleyerek bireyleşme süreçlerini daha kolay yönetmektedirler (Gürlek Yüksel, 2006).

Karadayı (1998) annenin eğitim durumunun özerklikle ilişkili olabileceğini belirtmiş. Yaptığı araştırmada anne eğitim durumunun kendine güven ve davranışsal özerklikte anlamlı farklılıklara yol açtığını saptamıştır. Anne eğitim düzeyi artması ile kendine güven ve davranışsal özerklik azalmaktadır.

Ebeveyn tutumları her kültürde farklılık gösterebilmektedir. Bireyin özerkleşmesinde kültürün önemi vurgulanmaktadır (Karadayı, 1998, 2000). Aynı kültürde büyütülen çocukların bile algıladıkları ebeveyn tutumları farklılaşmaktadır (Kulaksızoğlu, 2017). Karadayı (1998, 2000) çalışmalarında çocuğun ebeveynleriyle etkileşiminin ve algıladığı tutumun bireyin yaşamını etkilemekte olduğunu belirtmektedir. Göral'ın (2002) yapmış olduğu araştırmada bireyleşme süreçlerini etkileyen faktörler arasında algılanan ebeveyn tutumunun olduğu yönünde bulgular bildirmiştir. Balkaya (2005) ise yapmış olduğu araştırmada otoriter ve ilgisiz aile içinde büyümüş olan bireyin kimlik kazanım düzeyinin düşük olduğu bulgusuna varırken, demokratik ailede büyümüş bireylerin ise kimlik kazanım düzeylerinin yüksek olduğunu bulgulamıştır.

Gürlek Yüksel'in (2006) yaptığı araştırmada sağlıklı bireyleşme ve ayrışma sürecinde ebeveyn türünün rolü incelemesinde ilk bireyleşme sürecinde babanın bakım verdiği çocukların annenin veya bakıcı, kreş, babaannenin bakım verdiği gibi değişkenlerden sağlıklı ayrılma bireyleşme puanının düşük olduğu saptanmıştır.

Bireylerin ayrılma bireyleşme süreçlerinde şehir merkezi ve ya ilçede yaşama durumlarına incelendiğinde şehir merkezinde yaşayan bireylerin yüksek olanaklara sahibiyetleri sayesinde daha çok bireyleşme süreçleri üzerinde denemeler yapmakta ve kendilerine fırsat yaratmaktadırlar. Sahip olunan imkanların da bireyleşme süreçlerini olumlu yönde etkilediği düşünülmektedir.

2.3.3. Bireyleşme sürecinde algılanan annelik stilinin önemi

Genç yetişkinler ebeveynleriyle değişen ilişkileri sebebiyle ebeveynlerinin kendilerini bazen çocuk olarak görmekte olduklarını belirtmektedirler. Bazen de yetişkin olarak gördüklerini söylemektedirler. Beliren yetişkinlerin algıladıkları ebeveyn tutumlarıyla ilgili alan yazında yeterli sayıda araştırma bulunmamaktadır (Rezac, 2007). Ebeveynleriyle ilişkileri değişen genç yetişkinler zor durum yaşadıklarında anne ve babalarının destek sağladığı ve hala ebeveynleri için kıymetli olduğu belirtilmektedir (Veevers ve Mitchell, 1998; Smits ve ark., 2008).

Bireylerin kendilerini şekillendirdikleri son dönem 18-30 yaş aralığıdır. Ebeveynden algılanan tutumların bu yaş aralığındaki şekillendirmeye yardımcı olduğu belirtilmektedir (Morgan, 1991). Ebeveyn ve çocuklarının davranış ve tutum bezerlikleri incelendiğinde, benzerliklerinin yüksekliğine dikkat çekilmektedir. Bu durum öngörülerek ebeveyn tutum ve davranışlarının çocuklardaki önemini vurgulanmaktadır (Çerik, 2002).

Annenin müdahaleci tutumu ile yetişmekte olan çocuk, bireyleşme süreçlerinde kendini beceriksiz hissetmekte, herhangi bir durumla başaçıkma becerisinde zorluk yaşamaktadır (Larner, 1991; Özden Çelik, 2013). Özellikle annelerin kızlarına daha müdahaleci ve kontrolcü davrandıkları çünkü kendi kaygılarını ve beklentilerini yansıttıkları bireyler olarak gördükleri saptanmıştır (Bergman, 1982).Vahip (1993) bireyleşme süreçlerinde yaşanan sevgi eksikliğinin ve anneye karşı duyulan hayal kırıklığı annenin aşırı müdalaleci olması bireyin özerkleşmesini olumsuz etkilemektedir. Anneden algılanan

psikolojik kontrolün bireyleşme süreçlerindeki ayrılma kaygısı ve birileri tarafından kısıtlanma beklentisi ve reddedilme beklentisini yordadığı saptanmıştır (Çalış, 2020). Sürekli otorite beklentisi içinde olan birey, özgüveni düşük olduğu için kendi kendine birşeyler yapmakta zorlanmaktadır (Aydın ve ark., 2005; Çapraz, 2021; Günalp, 2007). Aşırı kontrolcü ve baskı uygulayan ebeveyn tutumlarının ise bireyde problem çözmede zorlanma ve karar verme süreçlerinde yeterli olamama durumlarını ortaya çıkarmaktadır (Barber ve Harmon, 2002).

Grolnick ve arkadaşlarının (1997) tamamladıkları araştırmalarında bireyin özerkliğine önem veren ebeveynlerin çocuklarının, beliren yetişkinlik dönemindeki sosyallikleri ve duygusal uyumlarının daha kolay gerçekleşeceği sonucunu saptamışlardır. Flouri (2004) anne tutumlarının yetişkin kız çocuklarının yaşam doyumları ile de ilişkili olduğunu vurgulamaktadır.

Ebeveynin çocuğuna olan tutum ve davranışlarındaki ilgisizlik ve dışlama, çocukta onay alma isteği açığını ortaya çıkarmaktadır. Bu durumun olumsuz değerlendirme korkusunu tetiklediği düşünülmektedir (Allaman, Joyce ve Crandall, 1972). Hudson ve Rapee'ye (2000) göre bireylerin otoriter, ilgisiz ve aşırı koruyucu tutumla yetiştirilmesi sosyal kaygılı bireyler olmasına zemin hazırlamaktadır.

Çocuk yetiştirmenin önemli çıktılarından birinin ebeveynlik stilindeki sıcaklık ve stilin doğru yönetilmesiyle bireyleşmenin sağlanmasıdır (Csikszentmihalyi ve Schneider, 2001).

2.3.4. Bireyleşmenin bireyin yaşamına etkileri

Kohut (2004) bireyleşmeyi bireyin birçok bağımlılık halinden uzaklaşarak bağımsızlık durumuna geçme süreci olarak tanımlamaktadır. Kişi sağlıklı bir bireyleşme süreci yaşamayıp çevresel bağlılıkları olmaksızın kendinin var olduğu duygusunu yaşamıyorsa bu durumda gerçekleşebilecek ayrılık bireyin hem fiziksel haline hem de ruhsal durumuna darbe oluşturmaktadır (Marty, 2013).

Bireyin ergenlik döneminde anne ve babasıyla geliştirdikleri ilişkileri bireyleşme sürecinde bireyin kendi yolunu bulmasına ışık tutmaktadır (Parman, 2013). Bireyleşme sürecini sağlıklı bir şekilde geçiren birey, nesne bağlarından ayrılmasına dair ambivalans

azalarak ilerlemekte ve kişi ebeveynleriyle, arkadaşlarıyla ya da romantik ilişkilerinde daha sağlıklı ve doyum aldığı ilişkiler kurabilmektedir (Başay, 2011).

Lapsley, Rice ve Shadide (1989) göre işlevsel ve duygusal bağımsızlığın bireyleşme süreçlerinde bireyin yüksek düzeyde annesiyle olan ilişkisiyle ilgili olduğu ortaya çıktığını belirtmektedir. Bireyin yaşamında annenin ulaşılmaz oluşunun durumunun geleceğe yönelik etkilerini araştıran Masterson (1976) bu durumun gelecekte olumsuz etki yaratabileceğini saptamıştır.

Deci ve Ryan'a (2000) göre özerklik geliştiremeyen bireyin karar vermede problem yaşadığı ve kontrolü çevredekilere devrettiğini vurgulamaktadır. McClanahan ve Holmbeck (1992) ise bireyleşme süreçlerini sağlıklı geçiremeyen bireylerin benlik saygılarının düşük, depresyon eğilimlerinin ve kaygı düzeylerinin yüksek olabileceğine dikkat çelmektedirler. Lapsley ve Edgerton (2002) bireyleşme sürecini problemli geçiren bireylerin güvensiz bağlanma yaşadıkları ve bu durumunda romantik ilişkilerindeki bağlanma örüntülerini etkilendiğini belirtmektedir.

2.4. Olumsuz Değerlendirilme Korkusu

Bireyin çevresindeki insanların kendini değerlendireceği düşüncesiyle kaygılı olma durumu, oluşabilecek kalabalık ve sosyallik sağlanabilecek ortamlardan uzak durma ve kaçınma durumu olarak tanımlanmaktadır (Carleton, Collimore ve Asmundson, 2007). Olumsuz değerlendirme korkusu kavramı Watson ve Friend (1969) tarafından kullanılmaya başlanmış ve üç önemli noktaya dikkat çekmiştirler. Bireyin çevresindeki insanların onu değerlendireceğine dair kaygısı, olumsuz geçmiş durumlarından kaynaklanan sorunları ve diğer insanların değerlendirmelerinin olumsuz olacağı düşüncesi olduğunu vurgulamaktadırlar. Bu kavramı bireyin çevresindeki insanların düşüncelerini aşırı önemsemesi ve bu değerlendirmenin olumsuz olacağı kaygısı içinde olma hali olarak tanımlamaktadır. Birey herhangi bir hatalı davranışından sonra diğer insanların kendini fazlasıyla eleştirebileceğini düşünüp ve devam eden süreçte dışlanabileceğinden korkmaktadır (Büyükateş, 2018).

Leary (1983) olumsuz değerlendirilme korkusunu açıklarken sosyal kaygının en temel yapı taşı olarak görmekte ve işlevsiz bir düşünce stili olduğunu belirtmektedir. Alan yazın

incelendiğinde olumsuz değerlendirilme korkusu en çok sosyal kaygı birlikte çalışılan değişkenlerdir (Clark ve Wells, 1995). Beck ve Emery (2011) sosyal kaygının aslında değerlendirilme kaygısı olduğunu vurgulamaktadır. Fakat olumsuz değerlendirilme korkusu sosyal kaygıyı ölçen ölçekle değil de kendine özgü bir ölçekle değerlendirilmektedir (Leary, 1983). Stopa ve Clark'ın (1993) yürüttükleri çalışmalarında sosyal kaygıları yüksek olan bireylerin olumsuz değerlerndirilme korkularının da yüksek olduğu bulgulanmıştırlar. Olumsuz değerlendirilme korkusunu utangaçlık ve sosyal kaygıya benzer olsa da ayırmak gerekmektedir (Tagay ve ark., 2018). Olumsuz değerlendirme korkusunun utangaçlık ve sosyal kaygıya sebebiyet verdiği bilinmektedir (Watson ve Friend, 1969). DSM-5'te Sosyal kaygı Sosyal anksiyete bozukluğu olarak revize edilerek bireyin herhangi bir toplumsal durum karşısında insanların kendisini değerlendireceği korkusunu yaşayacağından korkması ve aşağılanıp dışlanacağından korkması ve herhangi bir toplumsal durumdan uzak durması şeklinde tanımlanmaktadır (American Psychology Association, 2013).

Sosyal kaygıya sahip olan bireylerin temel isteklerinin diğer insanlar üzerinde olumlu yönde etki bırakmak olduğu fakat bireyin kendisinde bunu yapacak güveni bulamamaktadır (Clark ve Wells, 1995). Sosyal kaygıyı olumsuz değerlendirilme korkusundan ayıran temel durumlardan biri de sosyal kaygının içinde olumlu değerlendirilme korkusunu da barındırmaktadır (Weeks, Heimberg ve Rodebaugh, 2008a). Sosyal kaygılı bireyler diğer insanlardan gelebilecek olumlu tepkilerden de korkmalarının sebebini diğer insanların beklentilerini karşılayamamaktan da korkmaları olarak belirtmektedirler (Wallace ve Alden, 1997). Weeks ve Howell'e (2012) göre Olumsuz değerlendirme korkusuna sahip olan bireyler olumlu değerlendirilme beklentisi içinde olmamaktadır sadece diğer insanlardan gelecek olan olumsuz yorumlardan korkmaktadırlar.

Olumsuz değerlendirilme korkusu olan birey aynı zamanda sergilediği performans ve ya konuşma gibi durumlar sonrasında diğer insanların bireyin kendisine olan saygısınında kaybolmasından da korkmaktadır (Subaşı, 2009). Birey olumsuz değerlendirmeye maruz kalmamak için sosyal ortam içerisinde olduklarında göz göze gelmemeye çalışmakta ve ya sessiz kalma gibi davranışlarda bulunmakta hatta sosyal ortamlara girmekten kaçınmaktadırlar (Clark ve Wells, 1995). Birey diğer insanlar için çok sıradan olan

restoranda yemek yeme ve ya topluluk önünde konuşma yapma gibi davranışları sınavdaymış gibi baskı halinde hisseder ve olumsuz sonuçlar doğuracağını düşünmektedir (Türkçapar, 2009). Bireylerin her daim olumsuz düşüncelere odaklanmaları bu durumu kendi dünyalarında daha da büyütmelerine ve var olan kaygının daha fazla artmasına sebebiyet vermektedirler (Dilbaz, 1997). Bireyin sosyal ortamlarla ilgili hatalarına esnek bir bakış açısında olmaması sebebiyle gerçekleştirilmesi gereken durumları yapmakta zorlanmaktadırlar (Bilge ve Kelecioğlu, 2008).

2.4.1. Olumsuz değerlendirilme korkusunu ele alan kuramlar

Davranışçı yaklaşım; çevresel durumların olumsuz değerlendirme korkusunu başlattığını belirtmektedir. Bireyin herhangi bir performans gerektiren davranışıdan sonra olumsuz değerlendirilmesi sonucunda yine bu davranışa maruz kalacağı düşüncesine koşullanabilmektedir (Türkçapar, 1999). Birey sosyal ortamlardan kaçınma davranışı gösterdiğinden aynı zamanda kaygılı düşünce duygulardanda kaçtığı için bireyde edimsel koşullanma da yaşanmış olabilmektedir (Hofmann, Dibartolo, 2010). Aynı zamanda sosyal ortamlardaki insanların vermiş olacağı olumlu (gözgöze gelmek, gülmek vb.) tepkileri birey ödül, olumsuz (gözlerini kaçırmak, sıkıldığına dair mimikler yapmak vb.) tepkileri ise ceza olarak kabul edebilmektedir (Schultz, Schultz, 2016). Bu tarz duruma maruz kalan birini çevresinden duyması ve ya birebir gözlemlemesi sonucu öğrenilmiş olabilceği savunulmaktadır (Türkçapar, 1999).

Corey'e (2008) göre psikanalitik yaklaşımda id, ego ve süperego arasında geçen karmaşa sebebiyle süperegonun egoyu baskılaması sonucu olumsuz değerlendirilme korkusu ortaya çıkmaktadır. Birey sosyal ortamlardaki insanların beklentilerini karşılayamayacağını düşünerek kendisinde hissettiği yetersizliğin yarattığı kısır döngü içinde kalmaktadır bu yüzden birey diğer insanlarla hep olumlu etkileşimde bulunmak istemektedir (Gabbard, 1992).

Bilişsel yaklaşımda ise bireyin diğer insanlar tarafından olumlu yönde bir değerlendirme beklemesi aynı zamanda olumlu değerlendirme alamayacağı korkusuyla karşı karşıya gelmesi olarak açıklanmaktadır (Clark ve Wells, 1995). Bireyin bu tarz bilişsel çarpıtmaları sebebiyle olumsuz değerlendirilme korkusunun ortaya çıkabileceğini savunmaktadır (Atkinson ve ark., 2015). Bu bilişsel çarpıtmalar aslen bir temele

dayanmamaktadır birey kendi düşüncelerini diğer insanların düşüncelerinin yansıması gibi algılmaktadır (Türkçapar, 1999).

2.4.1. Olumsuz değerlendirilme korkusunu etkileyen faktörler

Chen ve arkadaşları (1998) alan yazında farklı toplumlarda bir çok çocuk yetiştirme tarzının var olduğunu belirtilmektedirler. Her aile çocuğundan farklı beklentiler içindedir ve çocuklarına davranış şekilleri farklılık göstermektedir (Clark ve Wells, 1995). Bu farklılıklardan biri olan annenin dışlayıcı ve sert davranışları, bireyde hata yapmaktan korkma ve olumsuz değerlendirilme korkusu gelişebilmektedir (Erkan, 2002).

Bu farklı kültürlerde cinsiyete yüklenen roller ve ebeveynlerin yaklaşımlarınında farklı olduğu vurgulanmaktadır. Erkek bireylerden beklenenin daha kendine güvenen, bağımsız, sert bireyler olması iken kadın bireylerden baklenenin ise daha duygusal olmalarıdır (Stephens, 2009). Bu beklenti çerçevesinde ebeveynler erkek çocuklarını daha katı bir tutumla yetiştirmekte ve kız çocuklarını ise duygusallığını destekleyerek naif ve duygusal davranışlarını hoş görerek büyütmekte olduklarını belirtmektedirler (Endendjik ve ark., 2016). Erkek bireyler üzerindeki bu beklenti olumsuz değerlendirilme korkusuna yol açabilmektedir (Brody, 2000).

Irmak'ın (2015) ebeveyn eğitim durumu ve olumsuz değerlendirilme korkusu arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında babaların eğitim durumunun çocuklar üzerindeki olumsuz değerlendirilme korkusunda anlamlı bir farklılık yaratmazken, annelerin eğitim durumları yükseldikçe çocuklarındaki olumsuz değerlendirilme korkusunda anlamlı bir düşüş olduğunu saptamıştır.

Benlik saygısının da olumsuz değerlendirme korkusunu yordayan bir değişken olduğu belirtilmektedir. Kadınlarda benlik saygısı arttıkça olumsuz değerlendirilme korkusunda azalma gözlenirken, erkeklerde ise anlamlı bir farklılık bulgulanmamıştır (Biolcati, 2017).

2.4.2. Algılanan ebeveynliğin olumsuz değerlendirme korkusuna etkisi

Olumsuz değerlendirilme korkusunun kişiler arası ilişkilerdeki zorlamalarla ve çevresel faktörlerinde bu korkuyu ortaya çıkardığı bilinmektedir (Türkçapar, 1999). Rohner

(1975) sosyalizasyon kuramında ebeveynlerin çocuklarına kabul edici davranışlarda bulunması ya da reddedici tutum içinde olması çocuğun bilişsel yapısını, duygusallığında ve sosyal gelişiminde etkili olduğu belirtmektedir. Ortaya çıkan durumların ise bireyin ilerleyen yaşlarında da devam ettiğini açıklamaktadır. Bebeklik döneminde annesinden yeterli şevkati görmemiş ve güven duygusuna sahip olamamış bebeklerde ergenlik döneminde ve ilerleyen dönemlerde kaygı bozuklukları ortaya çıktığı vurgulanmaktadır (Warren ve ark., 1997). Sosyal kaygıya sahip olan bireylerin ebeveynlerinin çevrelerinden gelen değerlendirmeleri çok önemsedikleri, bireylerin sosyalleşebilmeleri için daha az destek verdikleri ve çevresiyle etkileşimlerinde çok destekçi olamadıkları belirtilmektedir (Bölgs ve ark., 2001). Değerlendirilme korkusu olan bireylerin ebeveynlerinin çocuklarını büyütme aşamasındaki davranışlarında sık sık ayıplandıkları ve ebeveynleri tarafında sık sık eleştirildikleri vurgulanmaktadır (Bruch ve ark., 1989). Teachman ve Allen'in (2007), yapmış olduğu boylamsal araştırmada olumsuz değerlendirilme korkusu olan bireylerin çevrelerinden algıladıkları sosyal desteğin az olduğu bulgulanmıştır.

Özellikle ebeveyninden kabul görmeyen çocuklar, başarılarını göstermek ve var olduklarını kanıtlamak için göz önünde olmak istemektedirler. Bu istek sebebiyle daha fazla da eleştiriye maruz kalabilecekleri belirtilmektedir (Rohner, 1975). Otoriter tutumla büyütülen bireyler ebeveyni ve ya çevresi tarafından onay alma ya da olumlu kabul görme istemektedirler (Leary ve Kowalski, 1995). Ebeveynden gelen eleştiriler bir süre sonra kişide yetersizlik duygusu yaratabilmekte ve olumsuz değerlendirilme korkusuna zemin hazırlamaktadır (Berg ve Kelly, 1979). Watson ve Friend'e (1970) göre çevreden beklenen onaylanma isteği arttıkça olumsuz değerlendirilme kaygısı da yükselmektedir. Bronfenbrenner (1961) ebeveyndeki aşırı kontrolcü tutumun bireyde ürkek davranışlara sebebiyet verebileceğini belirtmektedir. Ebeveyni tarafından sürekli kontrol edilen bireylerde sosyal ortamlardan uzak durma ve ya sosyalleşmede sorunlar gözlenmektedir (Rapee ve Melville, 1997). Leary ve Kowalski (1995) otoriter ebeveyne sahip bireylerin aşırı baskı uygulamaları sebebiyle çocuklarının özgüvenlerinin düşük olduğunu belirtmektedirler. Benlik saygısındaki düşüklüğün olumsuz değerlendirilme korkusunu yordadığı saptanmıştır (Kocavski ve Endler, 2000). Türkçapar'a (1999) göre ise otoriter tutum sergileyen ebeveynin çocuğunun kendini ifade etmekte zorlandığı ve herşeyi kabullenici davranış gösterdiğini belirtmektedir.

Symond'ın (1939) otoriter ebeveynlerin çocukları ile yürüttüğü çalışmasında kısıtlama, üzerinde hakimiyet kurma, cezalandırıcı tavırla büyütülen çocuklarının diğerlerinden daha hassas, çekingen ve kırılgan olduğu bulgulanmıştır.

Aşırı koruyucu ebeveyn tutumu sebebiyle bireyin benlik saygısının gelişemediği belirtilmektedir. Bireyin dış dünyayı her zaman tehlikeli görmesi ve olumsuzluklarla baş etme becerisini edinememesine, dış dünyadan kaçmasına neden olduğu vurgulanmaktadır. Benlik saygısında olan düşüklüğün de olumsuz değerlendirilme korkusuna sebebiyet verebileceğine dikkat çekilmektedir (Clarke, Cooper ve Creswell, 2013; Fenigstein ve ark., 1975). Eken (2019) araştırmasında koruyucu anne tutumunun kaygıyı yordadığı ve tüm anne tutumlarının hata yapma endişesini yordadığını belirtmektedir. Rork ve Morris'in (2009) ise çalışmasında annenin aşırı koruyucu tutumunun sosyal kaygıyı yordarken, babanın aşırı koruyucu tutumunun genel kaygıyı yordadığını bulgulanmıştır.

Alan yazın incelendiğinde (örn. De Rosnay ve arkadaşları, 2006) kız çocukların annelerini model aldıkları için annelerinin kaygılarını da edindiklerini belirtmektedirler. Vertue (2003) sosyal kaygının ebeveynlerden çocuklara kalıtım yoluyla da iletilebildiğini ifade etmektedir. Bireyin anne ve ya babasında sosyal kaygı olması durumunda çocuklarında görülme riskinin ise 2-2,4 kat arttığı saptanmuştır (Merikangas ve Avenevoli, 2002; Stein ve ark, 2000).

2.4.3. Bireyleşme sürecinin olumsuz değerlendirilme korkusuna etkisi

Birey çocukluk döneminden yetişkinliğe adım atarken hayatındaki birçok şey değişmektedir. Karar verici konuma geçmekte ve bu durum onu zorlayabilmektedir. Bu dönemde hem psikolojik açıdan hem de sosyal açıdan değişimleri yaşamına kanalize etmek durumundadır (Yiğit, 2010). Karar verme süreçleri içerisinde kaygı barındırabilmektedir (Chapman, 2006).

Ergenlikle başlayıp devam eden en büyük problemlerinden birinin sosyal kaygı olduğu belirtilmektedir (APA, 2013). Ergenlik dönemindeki bireyler çevrelerineki insanlar tarafından değerlendirilmekten mutsuz olmaktadırlar (Kashdan, 2007). Bireyin özerkleşmesinin sağlıklı olarak devam etmesi için süreci etkileyen risk faktörlerinin incelenip kontrol altına alınması gerekmektedir (Kılıçaslan ve Parmaksız, 2020). Bireyin

ailesinden fiziksel olarak ayrılsada etkileşim halinde olduğu ve kararlarını kendi verdiği süreç bireyleşme olarak tanımlanmaktadır. Sağlıklı bireyleşme süreci bireyi sosyal ortamlarda desteklemektedir (Özdemir ve Çok, 2011). Bireyin ebeveynlerine bağlımlılığı ayrılma bireyleşme sürecini zorlaştırmaktadır. Bu durumun ayrılık ve kısıtlanma kaygısı oluşturabileceği hatta reddedilme beklentisi yaratabileceği belirtilmektedir (Aslan ve Güven, 2010). Sosyal kaygılı bireylerin ise çevreleriyle daha sınırlı etkileşimlerinin olduğu saptanmıştır (La Greca ve Lopez, 1998). Hassas bir dönem olan bireyleşme sürecinde ebeveyniyle kopma yaşayan bireylerin şiddet eğilimlerinde ve kaygı düzeylerinde artış yaşandığı belirtilmektedir (Kılıçaslan ve Parmaksız, 2020). Sağlıklı özerlik oluşturmanın, birey için kimlik edinmek kadar değerli olduğu vurgulanmaktadır (Noom, decovic ve Meeus, 2001). Otoriter davranan veya aşırı koruyucu tutuma sahip ebeveyn bireyleşme sürecine ket vurmakta ve bireyin yapabilceklerini kısıtlamaktadır (Eriş, 2013).

Beyers ve Goossens (1999) duygusal özerkliğin bireyin çevresine uyumuyla da ilişkili olduğunu belirtmektedir. Duygusal özerkliğe sahip bireyler karar alırken daha olgun davranışlar sergilemekte ve sorumluluk sahibi olmaktadırlar.

Bireyleşme dönemindeki bazı bireylerin anneden ayrılma sürecini problemler yaşayarak atlattığı belirtilmektedir (Mahler, Pine ve Bergman, 1975). Ebeveynlerinin çocuklarının problemlerle başaçıkabileceklerine dair inançları, çocuklarının özgüvenlerinin düşük olmasıyla ilişkisi olduğu saptanmıştır. Ayrıca bu bireylerin kaygılı olduğu belirtilmektedir (Herren, In-Albon ve Schneider, 2013). Sağlıklı bireyleşme yaşayan bireylerin gelecek yaşantılarında daha iyi ilişkiler kurabildiği vurgulanmaktadır (Bowen, 1972). Özerkliğini sağlamış olan bireyin kendi kararlarını kimsenin baskısı altında kalmadan alabildiği ve ya kendi iradesiyle karar verme süreçlerine başkalarını dahil ettiği vurgulanmaktadır (Deci ve Ryan, 1985).

2.5. Karar Verme

Bireyler yaşamlarının her alanında sık sık belirsizlik durumlarıyla karşılaşmaktadırlar. Seçeneklerden birini seçmeleri gerekmektedir. Seçim yaparken bu kararın verilen en makul karar olması gerekmektedir (Kökdemir, 2003). Chatoupis'a (2007) göre karar verme bireyin karşılaştığı durumlardaki oluşan seçenekler hakkında yeterli bilgi

toplanması sonucu bireyin kendince doğru olan seçeneği seçme sürecidir. Deniz ve Tikici'ye (1991) göre kararlar bireylerin bilgisi, isteği ve çevresel faktörlerin tetiklemesi ile ortaya çıkmaktadır (akt. Yalçın, 2015). Noone (2002) ise karar vermeyi bireyin yaşamında yaptığı en önemli şey olduğunu söylemektedir. Bireyler günlük yaşamlarında eş, arkadaş, kıyafet, yiyecek vb. seçimler ile karşılaşmaktadır (Çakır, 2004). Bireyin verdiği bu kararlar yaşamını mutlu ya da mutsuz geçirmesine sebep olacağı için karar verme işlemi çok önemsenmektedir (Sarı, 2010). Bireylerin verdiği her bir karar yetişkinlik döneminde bir çok daha sağlıklı bir yaşam sürmesini sağlamaktadır (Ersever, 1996).

Draft (1994) karar verme sürecinin dinamik olduğunu bireyin bu süreçte fazlaca faal olduğunu ve bu süreçteki bilgileri bazen kendince gereksiz görerek çıkarmakta bazı bilgileri de kendince değerli görüp eklediğini belirtmektedir. Taymaz (2000) ise karar verme sürecindeki adımları bireyin kararını etkileyen durumlar, oluşan alternatifler arasından seçim yapmak, uygulanacak kararın tespiti ve alternatifleri kıyaslayarak yargı oluşturma olarak tanımlamaktadır.

Karar ve kararın niteliği hem birey ve hem toplumlar için büyük önem taşımaktadır. Eğer bir karar bireyin amacının gerçekleşmesini sağlayıp var olan sorununu çözümleyebiliyorsa, zamanında uygulama sonucundaortaya çıkmakta ise nitelikli olarak tasvir edilmektedir (Tosun, 1992).

Karar verme süreçleri incelendiğinde bireylerin farklı farklı tercihlerde bulunduğuna dikkkat çekilmekte, bu süreçte bireyin nasıl yol izlediğinin önemi ortaya çıkmakta ve karar verme stillerinin oluştuğu belirtilmektedir (Kuzgun, 1992). Scott ve Bruce (1995) '*bireyin karar verme aşamasında izlemiş olduğu yola karar verme stilleri*' adını vermektedir (akt. Karabal, 2018). Karar verme süreci sırasındaki bireyin kullanmakta olduğu stil daha önceki durumlarda kullandığı stil olabildiği gibi seçenekler arasında kalındığı anda da ortaya çıkabilmektedir (Dinklage, 1968; akt. Bal, 1998).

2.5.1. Karar verme stillerini ele alan kuramlar kuramlar

2.5.1.1. Sosyal öğrenme kuramı:

Sosyal öğrenme bireyin tüm hayatınca devam etmekte olan ve bireyin yaşamının çoğunu etkileyen belirleyicilerdendir. Sosyal öğrenme bireyin durumu doğrudan deneyimlediği ödül ve ceza sistemleriyle yönlendirildiği durumlardan oluşmaktadır (Bandura, 1999). Her birey karar verme sürecinde edindiği nesnel bilgilerin yanında geçmişten getirdiği değer yargılarını da ekleyerek süreci yönetmektedir. Bireyin sahip olmuş olduğu bu değer yargılar; sevdiği arkadaşları, öğretmenleri, ailesi ve sosyal çeveeresiyle birlikte etileşimde bulunduğu kişilerden oluşmaktadır (Zastrow ve Kirst-Ashman, 2007). Genç yetişkinlik sürecinde birey birçok alanda karar verme durumunda kalmaktadır. Geçmiş deneyimleri bu süreçlerde etkili olmaktadır (Sharf, 2017).

Krumboltz ve arkadaşları (1980), kariyer basamaklarındaki karar verme durumlarını açıklayan bir model geliştirmişlerdir. Kuzgun (1999) bireyin kariyer basamaklarındaki kararlarının kalıtsal faktörler, çevresel etkiler, öğrenme yaşantıları ve kişinin performansı ile birlikte dört etmenin aralarındaki etkileşimi sayesinde oluştuğunu belirtmektedir. Bireydeki katılsal etmenler doğum ile birlikte bireye dahil olan bireyin istemi dışında tercihlerini yönlendirebilen etkenlerdir (Çolakkadıoğlu, 2003). Bireyin doğuştan gelen müziğe olan ilgisi sağlanan diğer ortam ve etkenler sayesinde daha kaliteli bir hal alabilmektedir (DeLorenzo, 1998). Çolakkadıoğlu'na (2003) göre birey çevresel faktörlerin denetimini güç olduğu fakat bazı durumlarda çevvresel faktörleri kanalize edebildiği ya da üzerinde etkiye sahip olabileceklerini açıklamaktadır. Deveci'ye (2011) göre bireyin geçmişten gelen öğrenilmiş bilgileri ve şuan ki yaşamıyla edindiği bilgilerle gelecekte olan karar verme durumlarını etkilemektedir. Bireyin gerçekleştirmek istediği performasın standartları, bireyin bilişsel durumu, bireyin sahip olduğu yetenekleri karar durumlarında dikkatli omasını sağlayan etmenlerdir ve birey geçmişşe yönelik davranışlarından olumlu sonuçlar almışsa gelecekteki performansını da olumlu yönde etkileyebilmektedir (Deveci, 2011).

2.5.1.2. Beklenen fayda kuramı:

Birey karar verme süreçlerinde olası sonuçları tahmin ederek karar vermeye çalışsa da sonuçlarını kesin olarak bilememektedir. Beklenen fayda kuramında ise birey alacağı karar sonucunda oluşacak sonuçlara puanlama sistemi gibi değerler atayarak en son hangi sonucun maksimum puan aldığını gördükten sonra seçim yapma sürecidir. (Parmigiani ve Inoue, 2009). Bu kuramda bireylerin aynı tutarlılıkta seçenekleri değerlendirdikleri varsayılmaktadır ve en iyi sonuç verecek gibi görünen kararı uygulamadan önce, o an oluşan tüm seçenekleri ayrıntılı olarak değerlendirmektedir (Hedesström, 2006). Bu teoride bireyin oluşan tüm seçenekleri realist bir şekilde değerlendirmeye alması gerçeğine dayanmaktadır (Edwards ve Fasolo, 2001).

2.5.1.3. Çatışma kuramı:

Janis ve Mann (1977), karar süreçlerinde birey duruma uygun bulduğu stil, bu stili uygularken bireyin kendine olan saygısı ve bu süreçte yaşadığı stresi çatışma kuramıyla açıklamaktadır. Bireyler hangi karar verme stilini uygulamak isterlerse istesinler bireyin kısıtlı zamana sahip olması ve doğru kararı verebilmek için yaşadığı stresle yoğrulmak durumunda kalmaktadırlar. Beş başlıkta açıklamaktadır (Deveci, 2011).

Çatışmasız bağlılık, bireyin oluşan güncel durumda riskli bir durum gözlemiyorsa daha az stres yaşayarak verilen kararda sabit kalma eğiliminde olduğu durumdur.

Çatışmasız değişim, birey mevcut kararda kalmayı risk olarak algılıyor ve değişimin daha iyi sonuçlar vereceğini düşünüyorsa tüm seçenekleri değerlendirmeden çevresi tarafından en çok önerilen kararı seçebildiği durumdur.

Savunucu kaçınma, eğer birey karar verme durumunda zorlanmakta ise birey ya vereceği kararı erteleme eğiliminde olmaktadır ya da sorumluluğu başkasının üzerine bırakma eğilimindedir.

Aşırı uyarılmışlık, karar verme zamanındaki kısıt sebebiyle tüm alternatifleri değerlendirmeden en az problem yaratacak olarak düşünülen alternatifi seçmesi durumudur. Birey karmaşadan kurtulmak için ani çözüm aramaktadır.

İhtiyatlı karar verme, birey tüm alternatifler hakkında yeterince bilgi toplayıp üzerine düşünerek değerlendirmesidir. Zamanı yönetebileceğini düşünerek sağlıklı karar verme durumudur (Mann ve ark., 1998).

2.5.2. Karar verme stillerini etkileyen faktörler

Bireyin kişiliğini etkileyen her faktörün vereceği her kararlarda doğrudan etkilediği ya da dolaylı olarak etkililemekte olduğunu vurgulamaktadır (Öztabak, 2013).

Bireyin yaşı kişiyi etkileyen etmenler arasında ilk sırada yer almaktadır. Bireyin yaşı yükseldikçe deneyimlerinin artması sayesinde daha dikkatli oldukları, yaşamlarını daha çok planladıkları ve daha mantıklı kararlar aldıkları vurgulanmaktadır (Lewis, 1981; Mann ve ark., 1989, akt. Kuzgun, 2006). İlerleyen yaşlardaki bireylerin duygu durumlarının daha sabit olması sayesinde problem çözme becerilerinde de ilerleme kat ettikleri bulgulanmıştır (Avşaroğlu, 2007; Deniz, 2002).

Keinan (1987) stresin de bireyin karar verme aşamasında etkili olduğunu belirtmektedir. Birey stres altında olduğu durumlarda doğru seçeneğe konsantre olmakta zorluk çekeceği bilinmekte doğru tercihte bulunamayacağı veya bulunmakta zorlanacağı öngörülmektedir (akt. Köksal, 2003).

Karar verme sürecinde denetim odağının da önemi vurgulanmaktadır. Bazı bireyler herhangi birinin kararlarına ve dayatmalarına maruz kalmadan kendi kararlarını verebilirken bazı bireylerin dıştan denetimli olduğu, başkalarının kararlarından ve düşüncelerinden etkilendiği bilinmektedir. Bu süreç sebebiyle bireyin verdiği karar değişmekte ve yaşantısı etkilenmektedir (Özcan Candangil ve Ceyhan, 2006).

Sosyoekonomik düzeyinde karar verme stillerini etkileyen faktörlerden olduğu belirtilmektedir (Taşdelen, 2002). Yüksek gelirli bireylerin düşük gelirli düzeyinde olanlara oranla bağımlı karar verme durumlarının daha az olduğu ve karar verme süreçlerinde aceleci davranmadıkları bulgulanmıştır (Avşaroğlu, 2007).

Aile tutumlarının bireyin karar verme sürecinde etkisinin büyük olduğu düşünülmektedir. Birey tüm büyüme esnasında çevresinde gördüğü karar alma süreçlerini gözlemleyip kararın insan hayatını nasıl etkilediğini öğrenip bu karar alabilme sürecinde yeralmak

istemektedir. Yaşamında çoğunlukla öğrendiği stratejileri hayata geçirmektedir (Brown ve Mann, 1990). Çekirdek ailelerde bireylerin karar alma süreçlerine daha fazla katılabildikleri gözlenmekteyken kalabalık olarak yaşayan ailelerde ise otoriter tutumun benimsendiği ve bireyin karar almada çok da söz sahibi olmadığı belirtilmektedir (Walters ve Stinnett, 1971). Brown ve Mann'in (1991) ergenlerle yürüttüğü çalışmasında görülmüştür ki annenin karar verme sürecindeki yeterlilik durumu ile kız çocuklarının karar verme sürecindeki yeterlilik durumu arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır. Bu bulguya istinaden kız çocuklarının annelerini rol model alarak karar verme stillerini de örnek aldığı söylenebilmektedir. Yaş olarak daha küçük olan ergenlerin karar verme sürecindeki özgüvenin baba ile yaş olarak büyük ergenin ise karar verme sürecinde özgüvenin anne ile ilişkili olduğu bulgular arasında yer almaktadır.

2.5.3. Karar verme stillerinin boyutları

Scott ve Bruce (1995) karar verme süreçlerini incelemiş ve '*rasyonel karar verme stili, sezgisel karar verme stili, bağımlı karar verme stili ve kaçınan karar verme stili'* olarak dört karar verme stilinin olduğunu belirtmiştirler. Thunholm (2004) bu stilleri ölçmek için kullanılan Genel karar verme stillerini ölçme ölçeği değerlendirme çalışmaları sırasında beşinci bir stilin olduğunu saptamış ve bu stilin kendilinden anlık karar verme stili olduğunu belirtmiştir.

2.5.3.1. Rasyonel karar verme stili

Rasyonel karar verme, bireylerin karar durumlarını mantıksal olarak değerlendirmekte olduğu stildir. Bu stili benimseyen bireyler karar verme aşamasında seçenekler hakkında detaylı bilgi toplayıp acele etmemektedirler. Bireyler verecekleri kararların ne gibi sonuçlar doğuracağını düşünüp sonra karar almaktadırlar (Scott ve Bruce). Mann ve arkadaşları (1997) bu stile sahip bireylerin seçenekleri derinlemesine inceledikleri, oluşabilecek riskleri fark ettiklerini, her zaman daha iyi seçenek bulabileceği motivasyonuyla devam ettikleri ve herşeyi zamanında halledebileceğini düşünen bireyler olduğunu belirtmektedirler.

Açıklayıcı otoriter tutumla yetişen bireyler aile içinde büyürken karar verme durumlarına katıldığı, desteklendiği, deneme yanılma yoluyla doğruyu bulmasına fırsat verildiği

vurgulanmakta, verdikleri kararların sonuçlarını görmeleri sağlandığı ve içten denetimli bireyler olarak hayata kazandırıldıkları belirtilmektedir (Çağdaş ve Seçer, 2004). Bu bireylerin karar vermeden önce ortaya çıkabilecek durumları detaylı olarak düşündükleri ve oluşabilecek sonuçları göze alarak karar aldıkları belirtilmektedir (Alisinanoğlu, 2003).

Kunt'un (2020) yaptığı araştırma da mantıklı karar verme stili ve olumsuz değerlendirilme korkusu arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığını bulgulamıştır.

2.5.3.2. Sezgisel karar verme stili

Bireyin duygularının ve sezgilerinin karar verme sürecini etki ettiği düşünülmektedir. Sezgisel karar verme stilini benimseyen bireyler genellikle topladıkları verilerden çok kendi yaşamlarından elde ettikleri tecrübelere ve öngörülerine güvenerek süreçlerini yönetmeye çalışmaktadırlar. Sezgisel karar verme stilini kullanan bireyler sezgilerini bilginin temeli olarak kabul etmektedirler (Tekin ve Ehtiyar, 2010). Bu stile sahip bireyler sezgileriyle verdikleri kararın doğruluğundan emin davranmaktadırlar (Can, 2009), durumlara mantıklı olarak bakmadıklarından kararlarında hatalara düşebilmektedirler (Tekin ve Ehtiyar, 2010).

Koruyucu ebeveyn tutumuyla büyümekte olan bireylerin ebeveynlerine bağımlılıkları yüksek olduğundan aile içinde karar verme süreçlerinde çok fazla yer bulamamaktadırlar. Ergenlik döneminde karar verme durumunda kaldıkları zaman ya kararsız oldukları ya da sezgisel karar verdikleri vurgulanmaktadır (Eldeliklioğlu, 1996).

2.5.3.3. Bağımlı karar verme stili

Karar verme sürecinde çevrenin görüşlerinin önemsendiği, çevrenin desteğine ihtiyaç duyulan karar verme stilidir (Scott ve Bruce, 1995). Bu stile sahip birey karar verme sürecinde isteksizlik gösterebilmektedir ve ya sorumluluk almak istememektedir.

Bağımlı bireylerin çevrelerinden duygusal destek görme, dikkat edilme gibi içsel istekleri olduğu bilinmektedir. Çocukluktaki bağlılığı fiziksel yakınlık olarak görmektedir. Ergen ve yetişkinlik sürecinde ailelerinden destek bekleme ve ya olumlu dönüt vb. beklentileri olduğu vurgulanmaktadır. Bu beklentilerinin bireyin zor ve ya kritik durumda

kaldıklarında ortaya çıktığı belirtilmektedir (Rohner, 1986). Bağımlı karar verme stilindeki bireyler kaderci, herhangi bir sonuca boyun eğen ya da karar verme durumunda kaldıkları zaman donup kalabilmekte ve ya kararlarını erteleyen bireyler olabilmektedirler (Lunneborg, 1978).

Bireylerin erteleyici karar vermelerinin bazı sebepleri olabileceğini vurgulanmaktadır. Bu sebepler bazı bireylerde tembellik (Senecal, Lavolie ve koestner, 1997), özgüveninin düşük olması (Beswick, Rothblum ve Mann,1988) ve başaramayacaklarına dair kaygıları (Solomon ve Ruthblum,1984) olarak belirtilmektedir. Kuzgun'a (2000) göre bireyler karar verme durumunun sonucunda maruz kalabilcekleri durumlar sebebiyle karar vermekten kaçındıklarını belirtmektedirler.

Kutlesa (1998) erteleme davranışının bireyin ebeveyninden gördüğü tutumu ile ilişkilendirmektedir. Bireyin otoriter tutumla büyüme sürecindeki karar verme süreçlerine ortak edilmemesi, ebeveynlerin çocuk yerine karar verme gibi durumlar sebebiyle bireyin karar verme konusunda tecrübesizlik yaşayabileceği, yetişkinlik döneminde de kendi kararlarını vermekte zorlanan başkalarına bağımlı bireyler olması beklenilmektedir (Kaçar, 2008). Otoriter tutumdaki müdahalecikle oluşabilecek olumsuz sonuçların bireylerde durumu kabullenememe, başarısız olma ve hayal kırıklığına uğratma korkusu sebebiyle karar verme durumlarında erteleme davranışı sergileyebilmektedir (Burka ve Yuen, 1983). Bir çok ebeveyn ise çocuklarının bağımsız olmalarından korkmakta ve çocuklarının sürekli kendilerine bağımlı yaşamalarını istemektedirler. Bu ebeveynler çocuğun sorumluluğunda olan herşeyi kendileri yaparak çocuğun özgüven kazanamamasına sebep olmaktadır (Parker, 1983). Bu karar verme stilindeki bireylerin herhangi bir sebebi olmaksızın karar verme aşamasında sürekli erteledikleri bir türlü sonuca varmakta zorlandıkları belirtilmektedir (Deniz, 2002).

Aşırı korumacı ebeveyn tutumuyla büyüyen bireylerde, ebeveynine olan aşırı bağlanmışlık sebebiyle ebeveynini hayal kırıklığına uğratma korkusu ve ya yetersiz olabileceğini düşündüğü için birey kararlarında bağımlı davranış gösterebilmektedir (Burka ve Yuen,1983).

Ebeveyni tarafından destek göremeyen birey yaptığı işte ve ya verdiği kararda başarılı olamayacağını düşünebilmektedir. Korunma ve desteklenme duyguları yaşamadıkları için özgüvenleri düşük olmaktadır (Eldeliklioğlu, 1996).

Ebeveyni tarafından ilgi görmedikleri içinde bir çok durumla ilgilenmek istememekte ve erteleme davranışına gidebilmektedir (Burka ve Yuen,1983).

2.5.3.4. Kendiliğinden -anlık karar verme stili

Bireyler ardışık seçeneklerin olduğu karar verme süreçlerinde yavaş veya hızlı karar verebilmektedirler (Svenson, 1996). Karar verme süreci çok karmaşık olmakla birlikte bireyler bu düreçte dikkatlerini dağıtacak bir çok unsura maruz kalabilmektedirler ve birey bu işlemi kendince daha kolay hale getirmek ve kurtulmak için daha anlık kararlar verebilmektedirler. Bireyi kısıtlayan hertürlü engel bireyi en basit şekilde karar verme sürecine itmektedir (Svenson ve Edland, 1987).

Bu stile sahip bireyler karar verme süreçlerinde zamanın hızla geçeceği algısı ile doğru kararlar alamayacaklarını düşünüp acele etmektedirler. Konu üzerine araştırma yapmadan, çok düşünmeden hızlı bir şekilde çözüm arayan ve hızlı kararlar alabilen bireyler olarak bilinmektedirler (Deniz, 2002). Bu karar verme stilindeki bireylerin o andaki duruma göre karar vermektedirler (Scott ve Bruce, 1995).

Aşırı koruyucu ebeveyn tutumu sergileyen bireyler çocuklarına fazla müdahaleci davranmaktadırlar. Bu müdahaleci tavır özellikle ergenlik döneminde ve devamındaki süreçte bireyin verdiği kararlara güvenememesine sebep olabilmektedir. Bu yaklaşım sebebiyle bireylerin girişken olması engellenmekte, bireyin birine bağlı yaşama durumunu olası haline getirmektedir (Kulaksızoğlu, 2009)

Eveynlik stilindeki yüksek denetim sebebiyle ebeveyninden sürekli korkan, kendi başına hiç karar almamış olan birey yaşadığı deneyimsizlik sebebiyle panikleyebilmekte vereceği kararın yanlış olmasından korkabilmektedir (Eldeliklioğlu, 1996). Dıştan denetimli bireyler çevrede yaşanan olay ya da durumlar üzerinede etki sağlayacamacaklarını düşünmektedirler ve olayları denetleyemeyeceklerini düşünmeleri sebebiyle de aşırı kaygılı, çekingen ve dogmatik davranışlar sergilemektedirler (Yeşilyaprak, 1988). İleri ergenlikle başlayıp genç yetişkinlikle devam eden süreçte

aileyle duygusal bağın sürdüğü bilinmektedir. Ebeveynin desteği bireyin özerkliğini ve aldığı kararları etkilemektedir (Frank ve ark., 1990). Müdahaleci anne tutumu özellikle kız çocuklarının kendilerini daha pasif hale getirmelerine sebebiyet vermektedir (lane, 2002). Bernstein'e göre anneler kızlarından bağlarını koparamadıkları için tüm kaygı ve korkularını kız çocuklarına empoze etmiş bulunmaktadırlar (Bergman, 1982).

Denetimin yüksek olduğu ailelerde erkeklere tanınan kendi kararlarını alabilme kızlara çok fazla tanınmamaktadır. Kız çocuklarına olan korumacı tavrı sebebiyle kız çocuklarının ailelerine bağımlı kalmakta kız çocuklarının bireyleşmesi engellenmektedir. Ailesine bağımlı olarak yetişen bireyler vereceği kararlarda destek arayışı içinde olmaktadır. Bireyleşme sürecinde ailesine bağlımlı olan kız çocukları karar verme durumlarında ebeveyni tarafında müdahaleci davranışlar sergileneceğini bildiği için panikleyebilmektedir (Yavuzer,2005).

2.5.3.5. Kaçınan karar verme stili

Kaçınan karar verme stiline sahip bireylerin karar alma sürecini uzattıkları bazı bireylerin ise karar vermekten korktukları ve karar verme sorumluluğunu başkalarına bırakan bireyler olarak bilinmektedirler (Deniz, 2002), zihinsel olarak rahat etmeyi seven bireyler oldukları bilinmektedirler (Nelson, 1989).

Denetimin yüksek olduğu, duyarlılığın düşük olduğu otoriter ebeveyn tutumunda ebeveynlerin bireyden beklentileri de yüksek olmaktadır. Konulan kurallara tepki göstermeden uyması beklenen bireyin, bireyleşmesi ve özerk duruma gelmesi desteklenmemektedir (Dönmezer, 1999). Ebeveynin bireye olan otoriter ve müdahaleci tutumu sebebiyle birey yanlış yapma korkusu yaşamakta ve hayal kırıklığına uğratma korkusu içinde bulunmaktadır (Cüceloğlu, 2000). Birey yetişkinlik döneminde de vereceği kararlarda kararsızlık içinde kalabilmekte, utanmakta ve kendi düşünelerini ortaya koymakta güçlük yaşayabilmektedir (Hamarta, 2007). Verdiği kararların sorumluluğunu almakta zorlanabilmektedir (Alisinanoğlu, 2003).

Ebeveynin çocucuğuna aşırı koruyucu davranması ve herşeye müdahale etmesi bireyin özgüveninin gelişememesine sebebiyet verebilmektedir. Ebeveyninden ve ya bakım veren kişiye aşırı bağlı olması kimi durumlarda onun karar vermesine sebebiyet

vermektedir. Birey bu duruma alışmakta ve onun karar vermesini bekleyerek karar sorumluluğundan da kaçabilmektedir (Kulaksızoğlu, 1998).

BÖLÜM 3. YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Araştırma tarama modeline göre yapılandırılmıştır. Karasar'a (2004) göre tarama modelleri, önceden olmuş ve ya süregelmiş bir durumu değiştirmeden olduğu gibi betimlemeyen araştırma yaklaşımlarıdır.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırma, aynı anneden doğan öz ilk ve son kız çocuklarla yürütülmüştür. Çalışmaya katılanların %50 si (n=118) ilk çocuk, %50 si (n=118) son çocuk; %50 si (n=118) ilk kız kardeş, %50 si (n=118) ise son kız kardeştir. Araştırmada 19-26 (ort.=23.27) yaş aralığında ilk kız kardeş (ort.= 24.08) ve son kız kardeş (ort.= 23.46) olmak üzere toplam 236 kişiye ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılan bireylerin annelerinin çalışma durumu incelendiğinde %32.6'sının (n=77) çalışmakta olduğu, %67.4'ünün (n=159) çalışmadığı saptanmıştır. Anne eğitim düzeyi incelendiğinde %0.8'i (n=2) okur yazar değil, %0.8'i (n=2) okur yazar, %58'i (n=137) ilkokul, %27,5'inin (n=65) lise, %10,1'inin (n=24) üniversite, %1,6'sının (n=4) lisans üstü mezunu olduğu saptanmıştır. İlk kız kardeş eğitim düzeyi incelendiğinde %1,6'sının (n=2) ilkokul, %5,9'unun (n=7) lise, %72'inin (n=85) üniversite, %10,1'sının (n=12) lisans üstü mezunu olduğu saptanmıştır. Son kız kardeş eğitim düzeyi incelendiğinde %1,6'sının (n=2) ilkokul, %21,1'unun (n=25) lise, %72'sinin (n=85) üniversite, %5'inin (n=6) lisans üstü mezunu olduğu saptanmıştır. Sosyo ekonomik durumları incelendiğinde ise %5.1'inin (n=12) düşük, %8.'inin (n=20) ortanın altı, %58.5'inin (n=138) orta, %23.3'ünün (n=55) ortanın üstü, %4.7'sinin (n=11) yüksek olduğu saptanmıştır.

Çalışmanın pandemi sürecinde yürütülmesi sebebiyle veriler Google docs üzerinden toplanılmaya çalışılmış ancak katılımcı sayısının artması için üniversiteler de ziyaret edilmiştir

Veri toplama süreci sonunda toplam 420 kişiden veri toplanmıştır. Çalışma grubunun aynı anneden doğan, ilk ve son kız kardeşlerden oluşması araştırmanın iki kardeşe de ulaşmasını gerektirmiş ancak maalesef bazı veri setlerinde bu durum sağlanamamıştır. Kardeşi tarafından katılımı bulunamayan rumuzlar araştırmadan çıkarılmıştır.

Çalışma grubunu oluşturan ilk doğan kız kardeş ve son doğan kız kardeşlerle ilgili demografik bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırma Grubunun Demografik Özellikleri

Değişken		N(n=226)	%
Kaç Kardeşsiniz	1	0	0
	2	180	79,6
	3	46	20,3
	4	0	0
	5 ve üstü	0	0
Kaçıncı Kardeşsiniz	1 (ilk Kardeş)	118	50
	2	0	0
	3	0	0
	4	0	0
	5 ve üstü	0	0
	Son Kardeş	118	50
Kaçıncı Kız Kardeşsiniz	1 (İlk Doğan Kız Kardeş)	118	50
	2	0	0
	3	0	0
	4	0	0
	5 ve üstü	0	0
	Son Doğan Kız Kardeş	118	50
Kaç Erkek Kardeşiniz var	1	18	7.9
	2	0	0
	3	0	0
	4	0	0
	5 ve üstü	0	0
Kaç Kız Kardeşiniz var	1	0	0
	2	180	50
	3	28	12.3
	4	0	0
	5 ve üstü	0	0
Anne Eğitim Düzeyi	Okuryazar değil	2	0,8
	Okur- Yazar	2	0,8
	İlkokul	137	58
	Ortaokul	0	0
	Lise	65	27,5
	Üniversite	24	10,1
	Lisansüstü	4	1,6
Büyük Kız Eğitim Düzeyi	Okuryazar değil	0	0
	Okur- Yazar	0	0
	İlkokul	2	1,6
	Ortaokul	0	0
	Lise	7	5,9

	Üniversite	85	72
	Lisansüstü	12	10,1
	Okuryazar değil	0	0
	Okur- Yazar	0	0
	İlkokul	2	1,6
Küçük Kız Eğitim Düzeyi	Ortaokul	0	0
	Lise	25	21,1
	Üniversite	85	72
	Lisansüstü	6	5
Anne Çalışma Durumu	Çalışıyor	77	32,6
	Çalışmıyor	159	67,4
Sosyo Ekonomik Durum	Düşük	12	5,1
	Ortanın Altı	20	8,5
	Orta	138	58,5
	Ortanın üstü	55	23,3
	Yüksek	11	4,7

3.3. Veriler ve Toplanması

Bu çalışmada araştırmacı tarafından geliştirilen ‘demografik bilgi formu’, Karataş, Puklek, Levpušček ve Komidar (2017) tarafından Türkçeye uyanlanan ‘Bireyleşme ölçeği anne formu’, Watson ve Friend (1969) tarafından geliştirilen ve güvenirlik çalışması Çetin ve arkadaşları (2010) tarafınca yapılan ‘Olumsuz değerlendirilme korkusu ölçeği’ ve Scott ve Bruce (1995) tarafınca geliştirilmiş ve Taşdelen (2002) aracılığıyla Türkçeye çevrilen ‘Karar verme stilleri ölçeği’ kullanılmaktadır. Ölçekler internet ortamında sunulmuş ve Google DOCS yardımıyla toplanmıştır.

Çalışma grubuna ulaşılmak için kartopu modeli kullanılmaktadır. Bu yöntem ile araştırmaya dahil olacak olan bir birey ile iletişim kurulması ve birey sayesinde diğer bireylere ulaşılması ve bu durumun zincirleme olarak devam ederek örneklem grubunun tamamlanmıştır (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004). Kartopu modelinin tercih edilme nedeni ise Covid 19 pandemi döneminde bulunulmasıdır.

3.3.1. Bilgilendirilmiş onam formu:

Form etik kurul başvurusu öncesinde hazırlanmış uzman görüşü alınarak düzenlenmiş ve danışman onayıyla son haline getirilmiştir (Ek 2).

3.3.2. Demografik bilgi formu:

Araştırmanın örneklemini oluşturan bireylerin kişisel bilgilerine sahip olmak için araştırma yapan kişinin ürettiği sorularla ve alınan danışman onayı sonrasında 'Demografik Bilgi Formu' kullanılmıştır. Bu formda katılımcı ve annesi hakkında demografik bilgi toplamayı amaçlayan 11 soru bulunmaktadır. İstenen bilgiler yaş, doğum yılı, kardeş sayısı, kaçıncı çocuk olduğu, kaç kız kardeş kaç erkek kardeş olduğu, eğitim düzeyi, annenin öz/üvey olma durumu, ailenin ekonomik düzeyi, annenin eğitim durumu, annenin çalışıp/çalışmama durumudur.

Form literatür araştırması sonucunda, uzman görüşü alınarak düzenlenmiş ve tez danışmanının onayının ardından uygulama için son haline getirilerek uygulanmıştır (Ek 3).

3.3.3. Beliren yetişkinler için bireyleşme testi (anne ile ilişkiler) kısa formu:

Karataş, Puklek Levpušček ve Komidar (2019) tarafından Türkçeye uyarlanan ölçeğin orijinal adı 'Individuation Test for Emerging Adults'tır. 21 madde ve 5li likert tipi ölçektir (1=hiç doğru değil, 5=tamamen doğru). 5 boyuttan oluşmaktadır. Alt boyutları; destek arayışı, bağlanmışlık, özgüven, müdahalecilik, ebeveyni hayal kırıklığına uğratma korkusudur. Destek arayışı boyutu bireyin ebeveyninden onay alma ve ya önemli zamanlarından ebeveynine olan ihtiyacını ölçmektedir. Destek arayışını temsil eden maddeler 3, 6, 8, 15 ve 21 dir. Bağlanmışlık boyutu; bireyin ebeveynleriyle anlayışlı, güven duyduğu bir iletişimlerinin nasıl ağlıladıklarını ölçmektedir. Bağlanmışlığı temsil eden maddeler 1, 9, 13 ve 18 dir. Özgüven boyutu, bireyin karar alırken ebeveynlerine danışmadan sorunlarını yönetmeye yönelik algılarını ölçmektedir. Özgüveni temsil eden maddeler 10, 12, 17 ve 19 dur. Müdahalecilik boyutu, ebeveynlerinin bireyin üzerindeki kontrol etme durumunun ilgi ve endişesinin bireye fazlaca yansıtmalarını nasıl algıladığını ölçmektedir. Müdahaleciliği temsil eden maddeler 2, 5, 11, 16 ve 20 dir. Ebeveyni hayal kırıklığına uğratma boyutu ise ebeveynlerinin bireyden beklentilerini karşılayamama durumunda bireyin kızgınlık, kendini suçlama gibi duyguları tecrübe etmesi durumudur. Ebeveyni hayal kırıklığına uğratma korkusunu temsil eden maddeler 4, 7 ve 14 tür. İç tutarlık kat sayısı sırası ile .92, .90, .91, .84, .87 olarak bulunmuştur.

Bu çalışmada ise Bireyleşme testi Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı Destek arayışı boyutu için .91, Bağlanmışlık boyutu için .80, Müdahalecilik boyutu için .80, Özgüven boyutu .73 olarak hesaplanmıştır (Ek 4).

3.3.4. Olumsuz değerlendirilme korkusu ölçeği (odkö):

Watson ve Friend (1969) tarafından geliştirilen orijinal ismi 'The brief fear of negative evaluation scale (BFNE)' olan ölçeğin, güvenirlik çalışması Çetin ve arkadaşları (2010) tarafından yapılan ölçek 12 maddeden oluşmakta ve 5li likert tipidir (1=hiç uygun değil, 5=tamamen uygun). Olumsuz değerlendirme korkusunun var olma durumunu ölçen tek boyuttan oluşmaktadır. Ölçekteki maddelerin 8 tanesi düz (1, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 11 ve 12. maddeler) 4 tanesi (2, 4, 7 ve 10. maddeler) ters puanlanmaktadır. Leary (1983) bu formu inceleyerek 11 maddeye indirgemiştir. Ters kodlanan 4. madde çıkarılmıştır. Cronbach Alpha iç tutarlılık kat sayısı .84 bulunmuştur.

Ölçeğin özgün formu iki boyuttan oluşmaktadır. Ölçekte korku içeren maddeler birinci faktörü temsil ederken, korkunun olmadığını ifade eden maddeler ikinci faktörü temsil etmektedir. İkinci faktörün maddeleri ise tersten kodlanmaktadır (Colins ve ark., 2005). İkinci faktördeki maddeler incelendiğinde birinci faktörden farklı anlamlandırılmadığı için tek faktörlü olarak kullanılmasının uygunluğuna karar verilmiştir.

Bu çalışmada olumsuz değerlendirilme korkusu ölçeği toplam puanı için Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı .92 olarak hesaplanmıştır (Ek 5).

3.3.5. Karar verme stilleri ölçeği (kvsö)

Scott ve Bruce (1995) tarafından geliştirilen, orijinal adının 'Decision making style' olan ve Taşdelen (2002) aracılığıyla Türkçeye çevrilen Ölçek 24 madde ve 5 li likert tipidir. (1=Kesinlikle katlmıyorum, 5=Kesinlikle katılıyorum). 5 alt boyuttan oluşmaktadır. Alt boyutları ise rasyonel karar verme, sezgisel karar verme, bağımlı karar verme, kendiliğinden- anlık karar verme kaçınan karar verme stilleridir. Rasyonel karar verme, tüm karar seçeneklerinin sağlıklı bir şekilde değerlendirildiği ve araştırıldığını ölçmektedir. Rasyonel karar verme stillerini temsil eden maddeler 1, 2, 3, 4 ve 5 tir. Sezgisel karar verme boyutu, bireyin önsezileriyle karar almaya ne kadar yatkın olduğunu ölçmektedir. Sezgisel karar verme stilini temsil edden maddeler 6, 7, 8, 9 ve 10 dur.

Bağımlı karar verme boyutu, başkalarının tavsiyelerini ve yönlendirmelerini önemseyerek karar alma durumunu ölçmektedir. Bağımlı karar verme stilini temsil eden maddeler 11, 12, 13, 14 ve 15 tir. Kaçınan karar verme boyutu ise bireyin karar verme aşamasında erteleme kaçma ve kaçınma durumunu ölçmektedir. Kaçınan karar verme stilini temsil eden maddeler 16, 17, 18, 19 ve 20 dir.Anlık karar verme boyutu, bireyin spontane bir şekilde çok fazla sorgulamadan karar verme durumunu ölçmektedir. Anlık karar verme noyutunu temsil eden maddeler 21, 22, 23, 24, 25 tir. Alt ölçekler için iç tututarlılık kat sayısı sırasıyla .76,.78,.76,.79,.79 bulunmuştur.

Bu çalışmada Karar verme stilleri ölçeği Rayonel karar verme alt boyutu için Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı .77, Sezgisel karar verme alt bouyu için .84, Bağımlı karar verme alt boyutu için .78, Kaçınma karar verme alt boyutu için .85, Kendiliğinden-Anlık karar verme alt boyutu için .70 olarak hesaplanmıştır (Ek 6).

3.4. Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması

Örneklem için planlanan sayıya ulaşıldıktan sonra uygun kriterde olanlar araştırmaya dahil edilmiş ve IBM SPSS 22.0 programı kullanılmıştır. Normal dağılım gösteren gruplar için parametrik testler uygulanmış normal dağılım göstermeyen gruplar için non parametrik testler uygulanılması uygun görülmüştür.

BÖLÜM 4. BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Bulgular

4.1.1. Kullanılan ölçeklere dair tanımlayıcı analiz bulguları

Araştırmanın değişkenlerine ait tanımlayıcı analiz bulguları Tablo 2' de sunulmuştur.

Tablo 2. Kullanılan Ölçeklere Dair Tanımlayıcı Analiz Bulguları

	n	$\bar{x}$	SS	Çarpıklık	Basıklık
İTEA-M[1] Destek Arayışı	236	18,21	4,66	-,696	,229
İTEA-M Bağlanmışlık	236	15,22	3,21	-,703	,378
İTEA-M Müdahalecilik	236	15,02	4,54	,139	-,313
İTEA-M Özgüven	236	14,14	2,97	-,051	-,272
ODK[2]	236	31,67	9,62	,185	-,077
KVSÖ[3]Rasyonelkarar verme	236	19,46	3,03	-,374	,487
KVSÖ Sezgisel karar verme	236	17,57	3,66	-,183	-,028
KVSÖ Bağımlı karar verme	236	15,74	3,69	-,269	,159
KVSÖ Kaçınma karar verme	236	12,69	4,28	,397	-,422
KVSÖ Anlık karar verme	236	10,94	2,70	,348	,479

[1] İTEA-M: Beliren Yetişkinler için Bireyleşme Testi (Anne ile ilişkiler) Kısa Formu
[2]ODKÖ: Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği
[3]KVSÖ: Karar Verme Stilleri Ölçeği

4.1.2. Karşılaştırma analizleri

Problem 1: Bireyleşme süreçleri ablalar ve kız kardeşleri arasında bir farklılaşma göstermekte midir?

Bireyleşme süreçlerinin ilk doğan kız kardeş ve son doğan kız kardeşe göre kıyaslamaları bağımsız örneklem t-test analizi ile hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 3'te paylaşılmıştır.

Tablo 3. Bireyleşme Ölçeğinin Kardeş Grupları Arasında Gösterdiği Farklılaşma

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	t	Sd	p
İTEA-M Destek Arayışı	İlk Kız	118	18,20	4,93	-,042	234	,967
	Son Kız	118	18,22	4,39			
İTEA-M Bağlanmışlık	İlk Kız	118	15,16	3,42	-,242	234	,809
	Son Kız	118	15,27	3,01			
İTEA-M Müdahalecilik	İlk Kız	118	14,92	4,44	-,329	234	,743
	Son Kız	118	15,11	4,65			
İTEA-M Özgüven	İlk Kız	118	14,28	2,97	,746	234	,457
	Son Kız	118	14,00	2,96			

Tablo 3'te bireyleşme süreçlerinin ilk kız kardeş ve son kız kardeş grubu puan ortalamaları arasındaki farklılık bağımsız örneklem t-testi ile analiz edilmiştir. Sonuçlara göre İlk kız kardeş ve son kız kardeş gruplarına göre Destek Arayışı Ölçeği (p=,967>0,05), Bağlanmışlık Ölçeği (p=,809>0,05), Müdahalecilik Ölçeği Puanı (p=,743>0,05), Özgüven Ölçeği Toplam Puanı (p=,457>0,05) anlamlı farklılık saptanmamıştır. Bu puan türünde anlamlı bir farklılaşma saptanmamıştır.

Problem 2: Olumsuz değerlendirilme korkusu ablalar ve kız kardeşleri arasında bir farklılaşma göstermekte midir?

Olumsuz değerlendirilme korkusunun ilk doğan kız kardeş ve son doğan kız kardeşe göre kıyaslamaları bağımsız örneklem t-test analizi ile hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeğinin Kardeş Grupları Arasında Gösterdiği Farklılaşma

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	t	Sd	p
ODKÖ Toplam	İlk Kız	118	31,55	9,61	-,196	234	,845
	Son Kız	118	31,79	9,67			

Bağımsız örneklem t testi sonuçlarına göre ilk kız kardeş ve son kız kardeş değişkeni gruplarına göre Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Toplam Ölçeği Puanı anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir (p=,845>0,05).

Problem 3: Karar verme stilleri ablalar ve kız kardeşleri arasında bir farklılaşma göstermekte midir?

Karar verme stillerinin ilk doğan kız kardeş ve son doğan kız kardeşe göre kıyaslamaları bağımsız örneklem t-test analizi ile hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Karar Verme Stillleri Ölçeğinin Kardeş Grupları Arasında Gösterdiği Farklılaşma

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	t	Sd	p
KVSÖ Rasyonel Karar Verme	İlk Kız	118	9,43	2,98	,171	34	,864
	Son Kız	118	9,50	3,09			
KVSÖ Sezgisel Karar Verme	İlk Kız	118	7,80	3,65	958	34	,339
	Son Kız	118	17,34	3,68			
KVSÖ Bağımlı Karar Verme	İlk Kız	118	5,70	3,80	,158	34	,874
	Son Kız	118	5,77	3,59			
	İlk Kız	118	2,73	4,10	136	34	,892

KVSÖ Kaçınma Karar Verme	Son Kız	118	2,66	4,48			
KVSÖ Anlık Karar Verme	İlk Kız	118	1,05	2,47	650	34	,517
	Son Kız	118	0,83	2,91			

İlk doğan kız kardeş ve son doğan kız kardeş değişkeni gruplarına göre Rasyonel Karar Verme Ölçeği Puanı (p=,864>0,05), Sezgisel Karar Verme Ölçeği Puanı (p=,339>0,05), Bağımlı Karar Verme Ölçeği puanı (p=,874>0,05), Kaçınma Karar Verme Ölçeği Puanı (p=,892>0,05), Anlık Karar Verme Ölçeği Puanı (p=,517>0,05). istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir

Problem 4: Ablaların bireyleşme süreçleri ve olumsuz değerlendirilme korkuları arasında bir ilişki var mıdır?

Problem 5: Küçük kız kardeşlerin bireyleşme süreçleri ve olumsuz değerlendirilme korkuları arasında farklılaşma var mıdır?

Problem 6: Ablaların destek arayışları ile karar verme stilleri arasında bir ilişki var mıdır?

Problem 7: Küçük kız kardeşlerin karar verme stilleri ile destek arayışları arasında bir ilişki var mıdır?

Problem 8: Ablaların bireyleşme süreci ile karar verme stilleri arasında bir ilişki var mıdır?

Problem 9: Küçük kız kardeşlerin bireyleşme süreçlerindeki bağlanmışlıkları ile karar verme stilleri arasında bir ilişki var mıdır?

Tablo 6. Ablalara Ait Korelasyon Analizi Tablosu

	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**
İTEA-M Destek Arayışı	1									
İTEA-M Bağlanmışlık	,755	1								
İTEA-M Müdahalecilik	-,041	-,176	1							
İTEA-M Özgüven	-,479	-,382	,097	1						
ODK Toplam	,030	-,169	-,036	-,054	1					
KVSÖ Rasyonel Karar Verme	,121	,128	,120	,115	-,050	1				
KVSÖ Sezgisel Karar Verme	,176	,089	,250**	-,036	,044	,201*	1			
KVSÖ Bağımlı Karar Verme	,320**	,235*	-,043	-,240**	,395**	,316**	,260**	1		
KVSÖ Kaçınma Karar Verme	-,001	-,030	-,124	-,028	,325**	-,042	,109	,355**	1	
KVSÖ Anlık Karar Verme	,086	-,060	,268**	,091	,150	-,041	,345**	,045	,293**	1

**p<0,01 *p<0,05

İTEA-M destek arayışı ile KVSÖ bağımlı karar verme arasında (r=,320; p=,000, p<0,01), İTEA-M bağlanmışlık ile KVSÖ bağımlı karar verme arasında (r=,235; p=,010, p<0,05), İTEA-M müdahalecilik ile KVSÖ sezgisel karar verme arasında (r=,250; p=,006, p<0,01), İTEA-M müdahalecilik ile KVSÖ anlık karar verme arasında (r=,268; p=,003, p<0,01), ODKÖ toplam ile KVSÖ Bağımlı Karar Verme (r=,395; p=,000, p<0,01) ODKÖ toplam ile KVSÖ Kaçınma Karar Verme (r=,325; p=,000, p<0,01) arasında pozitif yönlü ve zayıf seviyede anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

İTEA-M Özgüven ile Bağımlı Karar Verme arasında negatif yönlü ve zayıf seviyede anlamlı bir ilişki saptanmıştır(r=-,240; p=,009 p<0,01)

Tablo 7. Küçük Kız Kardeşlere Ait Korelasyon Analizi Tablosu

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
İTEA-M Destek Arayışı	1									
İTEA-M Bağlanmışlık	,675	1								
İTEA-M Müdahalecilik	,193	-,038	1							
İTEA-M Özgüven	-,375	-,204	,093	1						
ODKÖ Toplam	,041	-,193*	,100	-,069	1					
KVSÖ Rasyonel Karar Verme	,147	,049	,018	,157	,031	1				
KVSÖ Sezgisel Karar Verme	,104	,101	,025	,229*	,040	-,019	1			
KVSÖ Bağımlı Karar Verme	,163	,101	,052	-,237**	,395**	,012	,215*	1		
KVSÖ Kaçınma Karar Verme	-,015	-,139	,065	,000	,331**	-,173	,402**	,338**	1	
KVSÖ Anlık Karar Verme	-,012	-,028	,169	,101	-,033	-,361**	,367**	,145	,412**	1

**p<0,01 *p<0,05

İTEA-M bağlanmışlık ile ODKÖ toplam arasında negatif yönlü ve çok zayıf seviyede anlamlı bir ilişki saptanmıştır (r=-,193; p=,036, p<0,05). İTEA-M Özgüven Ölçeği ile KVSÖ Bağımlı Karar Verme Ölçeği arasında negatif yönlü ve zayıf seviyede anlamlı bir ilişki saptanmıştır (r=-,237; p=,010; p<0,01).

İTEA-M Özgüven ile KVSÖ Sezgisel Karar Verme (r=,229; p=,012; p<0,05), ODKÖ toplam ile KVSÖ bağımlı karar verme (r=,395; p=,000, p<0,01), ODKÖ toplam ile KVSÖ kaçınma karar verme ölçeği (r=,331; p=,000, p<0,01). ODKÖ toplam ile KVSÖ anlık karar verme ölçeği (r=,298; p=,001, p<0,01) arasında pozitif yönlü ve zayıf seviyede anlamlı bir ilişki saptanmıştır

Problem 10: Ablaların bireyleşmeleri ile olumsuz değerlendirilme korkuları ve karar verme stilleri arasında bir ilişki var mıdır?

Tablo 8. Ablalarda Olumsuz Değerlerlendirilme Korkusunun Yordanmasına Yönelik Regresyon Analizi Bulguları

Yordanan	**Yordayan**	**Std. Olm.**		**td.**	**t**	**p**	**F**	
		B	**S.H.**	**B**			**(p)**	**djR²**
ODKÖ	(Sabit)	33,648	,941		5,663	,000	13,190	,508
	KVSÖ Bağımlı Karar Verme	1,301	220	,515	5,919	,000	(0,000*)	(0,258)
	KVSÖ Rasyonel Karar Verme	-,574	,274	-,178	-2,090	,039		

Tablo 8'de Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği Puanını yordama durumunun incelenmesi amacıyla uygulanan doğrusal regresyon analizinden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bağımsız değişkenler, Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeğinin %25,8'ini açıklamaktadır.

Bağımlı Karar Verme Ölçeği puanı Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği Puanını anlamlı ve pozitif yönlü yordamaktadır (β=1,301; p<0,05). Rasyonel Karar Verme Ölçeği puanı Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği Puanını anlamlı ve negatif yönlü yordamaktadır (β=-0,574; p<0,05).

Tablo 9. Ablalarda Bağımlı Karar Verme Stillerinin Yordanmasına Yönelik Regresyon Analizi Bulguları

Yordanan	Yordayan	Std. Olm.		Std.	t	p	F	R
		B	S.H.	B			(p)	AdjR²
KVSÖ Bağımlı Karar Verme	(Sabit)	6,552	1,523		4,302	,000	19,342	0,502
	ODKÖ	,153	,032	,386	4,788	,000	(0,000*)	(0,252)
	İTEA-M Destek Arayışı	,238	,062	,309	3,827	,000		

Tablo 9'da Bağımlı Karar Verme Ölçeği Puanını yordama durumunun incelenmesi amacıyla uygulanan doğrusal regresyon analizinden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bağımsız değişkenler, Bağımlı Karar Verme Ölçeğinin %25,2'sini açıklamaktadır.

Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği puanı, Bağımlı Karar Verme Ölçeği Puanını anlamlı ve pozitif yönlü yordamaktadır (β=,153; p<0,05).

Destek Arayışı Ölçeği puanı, Bağımlı Karar Verme Ölçeği Puanını anlamlı ve pozitif yönlü yordamaktadır (β=,238; p<0,05)

Tablo 10. Ablalarda Kaçınma Karar Verme Stillerinin Yordanmasına Yönelik Regresyon Analizi Bulguları

Yordanan	Yordayan	Std. Olm.		Std.	t	p	F	R
		B	S.H.	B			(p)	AdjR^2
KVSÖ Kaçınan Karar Verme	(Sabit)	8,354	,236		6,758	,000	13,726	,325
	Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	,139	037	,325	3,705	,000	(0,000*)	(0,106)

Tablo 10'da Kaçınma Karar Verme Ölçeği Puanını yordama durumunun incelenmesi amacıyla uygulanan doğrusal regresyon analizinden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği, Kaçınma Karar Verme Ölçeğinin %10,6'sını açıklamaktadır.

Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği puanı, Kaçınma Karar Verme Ölçeği Puanını anlamlı ve pozitif yönlü yordamaktadır (β=,139; p<0,05).

Tablo 11. Ablalarda Anlık Karar Verme Stillerinin Yordanmasına Yönelik Regresyon Analizi Bulguları

Yordanan	Yordayan	Std. Olm.		Std.	t	p	F	R
		B	S.H.	B			(p)	AdjR^2
KVSÖ Anlık Karar Verme	(Sabit)	7,631	945		8,079	7,631	13,897	,327
	ODKÖ	,266	,071	327	3,728	,000	(0,000*)	(0,107)

Tablo 11'de Anlık Karar Verme Ölçeği Puanını yordama durumunun incelenmesi amacıyla uygulanan doğrusal regresyon analizinden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği, Anlık Karar Verme Ölçeğinin %10,7'sini açıklamaktadır.

Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği puanı, Anlık Karar Verme Ölçeği Puanını anlamlı ve pozitif yönlü yordamaktadır (β=,266; p<0,05).

Problem 11: Küçük kız kardeşlerin bireyleşmeleri ile olumsuz değerlendirilme korkuları ve karar verme stilleri arasında bir ilişki var mıdır?

Tablo 12. Küçük Kız Kardeşlerde Olumsuz Değerlendirilme Korkusunun Yordanmasına Yönelik Regresyon Analizi Bulguları

Yordanan	Yordayan	Std. Olm. B	Std. S.H.	Std. B	t	p	F (p)	R AdjR²
ODKÖ	(Sabit)	15,955	5,705		2,797	,006	13,366	0,567
	KVSÖ Bağımlı Karar Verme	1,112	,210	,414	5,300	,000	(0,000*)	(0,321)
	İTEA-M Bağlanmışlık	-,759	,250	-,237	-3,033	,003		

Tablo 12'de ODKÖ Puanını yordama durumunun incelenmesi amacıyla uygulanan doğrusal regresyon analizinden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bağımsız değişkenler, Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeğinin %32,1'ini açıklamaktadır.

KVSÖ bağımlı karar verme puanı ODKÖ Puanını anlamlı ve pozitif yönlü yordamaktadır (β=1,112; p<0,05). İTEA-M Bağlanmışlık puanı ODKÖ Puanını anlamlı ve negatif yönlü yordamaktadır (β=-,759; p<0,05).

Tablo 13. Küçük Kız Kardeşlerde Sezgisel Karar Verme Stillerinin Yordanmasına Yönelik Regresyon Analizi Bulguları

Yordanan	Yordayan	Std. Olm. B	Std. S.H.	Std. B	t	p	F (p)	R AdjR²
KVSÖ Sezgisel Karar Verme	(Sabit)	8,665	,597		3,337	,001	5,927	,306
	İTEA-M Özgüven	,383	118	,309	3,236	,002	(0,004*)	(0,093)

Tablo 13'te Sezgisel Karar Verme Ölçeği Puanını yordama durumunun incelenmesi amacıyla uygulanan doğrusal regresyon analizinden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bağımsız değişkenler, Sezgisel Karar Verme Ölçeğinin %9,3'ünü açıklamaktadır.

İTEA-M Özgüven Ölçeği Ölçeği puanı, KVSÖ Sezgisel Karar Verme Ölçeği Puanını anlamlı ve pozitif yönlü yordamaktadır (β=,383; p<0,05).

Tablo 14. Küçük Kız Bağımlı Kardeşlerde Karar Verme Stillerinin Yordanmasına Yönelik Regresyon Analizi Bulguları

Yordanan	Yordayan	Std. Olm. B	Olm. S.H.	Std. B	t	p	F (p)	R AdjR²
KVSÖ Bağımlı Karar Verme	(Sabit)	14,867	,810		8,214	,000	14,407 (0,000*)	,448 (0,200)
	ODKÖ	,142	031	,380	4,552	,000		
	İTEA-M Özgüven	-,256	101	-,211	-2,526	,013		

Tablo 14'te Bağımlı Karar Verme Ölçeği Puanını yordama durumunun incelenmesi amacıyla uygulanan doğrusal regresyon analizinden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bağımsız değişkenler, Bağımlı Karar Verme Ölçeğinin %20'sini açıklamaktadır.

Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği Ölçeği puanı, Bağımlı Karar Verme Ölçeği Puanını anlamlı ve pozitif yönlü yordamaktadır (β=,142; p<0,05).

Özgüven Ölçeği puanı, Bağımlı Karar Verme Ölçeği Puanını anlamlı ve negatif yönlü yordamaktadır (β=-,256; p<0,05).

Tablo 15. Küçük Kız Kardeşlerde Kaçınma Karar Verme Stillerinin Yordanmasına Yönelik Regresyon Analizi Bulguları

Yordanan	Yordayan	Std. Olm. B	Olm. S.H.	Std. B	t	p	F (p)	R AdjR²
KVSÖ Kaçınma Karar Verme	(Sabit)	7,780	,348		5,770	,000	14,309 (0,000*)	,331 (0,110)
	ODKÖ	,154	041	,331	3,783	,000		

Tablo 15'de Kaçınma Karar Verme Ölçeği Puanını yordama durumunun incelenmesi amacıyla uygulanan doğrusal regresyon analizinden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği, Kaçınma Karar Verme Ölçeğinin %11'ini açıklamaktadır.

Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği Ölçeği puanı, KVSÖ Kaçınma Karar Verme Ölçeği Puanını anlamlı ve pozitif yönlü yordamaktadır (β=,154; p<0,05).

Problem 12: Katılımcıların ölçek puanları sosyo demografik değişkenlere göre farklılaşma yaratmakta mıdır?

Çalışmada yer alan değişkenlerin (Bireyleşme, Olumsuz değerlendirilme korkusu, Karar verme stillleri) katılımcıların demografik özelliklere göre farklılaştığını incelemek amacıyla Bağımsız iki örneklem T-test ve Kruskal-Wallis analizi uygulanmıştır.

Araştırma Değişkenlerinin Anne Çalışma Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Araştırma katılımcılarının bireyleşme süreçlerinin, olumsuz değerlendirilme korkusunun ve karar verme stillerinin anne çalışma durumuna göre nasıl farklılaştığını incelemek için Bağımsız iki örneklem T-test analizi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 16 da sunulmuştur.

Tablo 16. Anne Çalışma Durumu Değişkeni T-Test Tablosu

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	t	Sd	p
İTEA-M Destek Arayışı	Çalışıyor	77	19,06	4,20	1,958	234	,041
	Çalışmıyor	159	17,80	4,82			
İTEA-M Bağlanmışlık	Çalışıyor	77	15,85	3,17	2,130	234	,034
	Çalışmıyor	159	14,91	3,20			
İTEA-M Müdahalecilik	Çalışıyor	77	15,07	4,40	,133	234	,894
	Çalışmıyor	159	14,99	4,62			
Özgüven	Çalışıyor	77	13,61	2,97	-1,935	234	,054
	Çalışmıyor	159	14,40	2,93			
ODK Toplam	Çalışıyor	77	31,32	10,54	-,387	234	,699

			Çalışmıyor	159	31,84	9,17			
KVSÖ Verme	Rasyonel	Karar	Çalışıyor	77	19,50	2,69	,142	234	,887
			Çalışmıyor	159	19,44	3,19			
KVSÖ Verme	Sezgisel	Karar	Çalışıyor	77	17,42	3,65	-,430	234	,668
			Çalışmıyor	159	17,64	3,68			
KVSÖ Verme	Bağımlı	Karar	Çalışıyor	77	15,77	3,11	,109	234	,913
			Çalışmıyor	159	15,72	3,95			
KVSÖ Verme	Kaçınma	Karar	Çalışıyor	77	12,88	3,89	,458	234	,647
			Çalışmıyor	159	12,61	4,47			
KVSÖ Anlık Karar Verme			Çalışıyor	77	10,77	2,61	-,655	234	,513
			Çalışmıyor	159	11,02	2,74			

Anne çalışma durumu değişkeni gruplarına göre İTEA-M Destek Arayışı Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir (p=,041<0,05). Annesi çalışanların İTEA-M Destek Arayışı Puanı ortalaması (19,06±4,20), annesi çalışmayanların İTEA-M Destek Arayışı Puanı ortalamasından (17,80±4,82) anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür. Anne çalışma durumu değişkeni gruplarına göre İTEA-M Bağlanmışlık Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir (p=,034<0,05). Annesi çalışanların İTEA-M Bağlanmışlık Puanı ortalaması (15,85±3,17), annesi çalışmayanların İTEA-M Puanı ortalamasından (14,91±3,20) anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür. Anne çalışma durumu değişkeni gruplarına göre İTEA-M Müdahalecilik Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir (p=,894>0,05). Anne çalışma durumu değişkeni gruplarına göre Özgüven Ölçeği Toplam Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir (p=,054>0,05).

Anne çalışma durumu değişkeni gruplarına göre KVSÖ rasyonel karar verme puanı (p=,887>0,05), KVSÖ sezgisel karar verme puanı (p=,668>0,05), KVSÖ bağımlı karar verme ölçeği (p=,913>0,05), KVSÖ kaçınma karar verme puanı (p=,647>0,05), KVSÖ anlık karar verme puanı (p=,513>0,05) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir

Araştırma Değişkenlerinin Sosyo Ekonomik Durum Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Araştırma katılımcılarının bireyleşme süreçlerinin, olumsuz değerlendirilme korkusunun ve karar verme stillerinin sosyo ekonomik duruma göre nasıl farklılaştığını incelemek için frekans aralığının çok geniş olması ile sonuçların tam olarak temsil edemeyeceği düşünülmektedir. Sosyo ekonomik duruma göre analiz edilmemiştir.

Bu araştırmada kullanılan ölçeklerin alt boyutlarının hiçbirinde doğum sırası, ilk kız eğitim durumu, son kız eğitim durumu ve anne eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir (p>.05).

4.2. Yorumlar

4.2.1. Araştırma değişkenleri arasındaki ilişkilere ait bulguların tartışılması

Problem 1: Bireyleşme süreçleri ablalar ve kız kardeşleri arasında bir farklılaşma göstermekte midir?

İlk doğan kız kardeş ve son doğan kız kardeş gruplarına göre bireyleşme süreçleri ölçeği toplam puan ve alt boyut puanlarında anlamlı sonuçlar saptanmamıştır (p>0,05). Literatür incelendiğinde beliren yetişkinlik döneminde kardeş ilişkileri üzerine yapılan araştırmaların yetersiz olduğuna dikkat çekilmektedir (White, 2001). Kardeşler arası davranış, düşünce vb. benzerlik durumu incelendiğinde bazı kardeşlerin birbirine çok benzediği bazılarının ise farklı olduğuna vurgu yapılmaktadır (Dunn ve Plomin, 1990). Kardeşler arası farklılığın algınan ebeveyn tutumundan ilişkili olduğu saptanmıştır. Annelerin ilk çocuklarında kendi tecrübesizlikleri sebebiyle kurallarında kararlı, ilgili, destekçi ve beklentilerinin yüksek olduğu belirtilmektedir. Ortanca ve son çocuklarında ise kazandıkları tecrübe sayesinde daha esnek aynı zamanda daha koruyucu bir tutum sergiledikleri vurgulanmaktadır (Navaro, 2002; Sumbaş, 2020). Çocukluk ve ergenlik

döneminde rekabeti azaltmak için kardeşler birbirlerine benzemek istememektedirler (McHale ve Crouter, 2007). Çocukluk ve ergenlik dönemindeki kardeşler arasındaki farklılıklar bireyler büyüdükçe eskisi kadar belirginlik sağlamayabilmektedir. Kardeş ile benzer kişiliklere sahip olmak aralarındaki güven ve aidiyeti yükseltip aynı çıkarlar doğrultusunda ilişkilerini daha rahat sürdürebilmektedirler (Hoffman, 1991). Yıldırım ve Sezer (2018) araştırmasında yüksek düzeyde demokratik ebeveyn tutumları sayesinde kardeş ilişkilerininde daha sağlıklı ve kaliteli olabildiğini saptamıştır. Araştırma sonuçları bize kız kardeşlerin beliren yetişkinlik dönemine ulaşmaları ile aralarında zıtlıkların azaldığı birbirlerini en yakın arkadaş olarak nitelendirdikleri (Sherman, Lansford ve Volling, 2006) özellikle pandemi sürecinde kimilerinin aynı ortamı paylaşmak zorunda kalmaları birbirlerine olan benzerlikleri artırmış olabileceğini düşündürmüştür. . Milevsky (2019) özellikle de aynı cins kardeşlerin birbirlerinden yükek düzeyde sosyal destek algılayabileceğini belirtmektedir. Ancak bu çalışmada algılanan sosyal destek düzeyini belirlemeye yönelik bir ölçme aracı kullanılmamıştır. Bundan sonra yürütülecek çalışmalarda bu durumunda dikkate alınması önerilmektedir

Problem 2: Olumsuz değerlendirilme korkusu ablalar ve kız kardeşleri arasında bir farklılaşma göstermekte midir?

İlk doğan kız kardeş ve son doğan kız kardeş değişkeni gruplarına göre Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Toplam Ölçeği Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Bireyler yaşamları boyunca birçok durum ve olayla karşıya karşıya kalmaktadırlar. Yaşamlarını yönetirken çeşitli stratejiler kullanmakta ve kaygı yaşamaktadırlar (Cüceloğlu, 2003). Olumsuz değerlendirilme korkusu kişinin toplum önünde herhangi bir durumunda olumsuz değerlendirileceği ve aşağılanacağına dair sürekli kaygılanması ve bu kaygının çok yüksek olmasıdır (Weeks ve ark., 2008). Anne kız arasındaki bağın en güçlü bağ olduğu bilinmektedir (Willmott ve Young, 1960 akt. Fischer, 1983). Anne kız ilişkilerinin genç yetişkinlikte bile kuvvetli olduğu belirtilmektedir (Cicirelli, 1994). Leary (1983) olumsuz değerlendirilme korkusunun sosyal kaygının özü olduğunu belirtmektedir. Alan yazın incelendiğinde (örn. De Rosnay ve arkadaşları, 2006) kız çocukların annelerini model aldıkları için annelerinin kaygılarını da edindiklerini belirtmektedirler. Vertue (2003) sosyal kaygının ebeveynlerden çocuklara kalıtım yoluyla da iletilebildiğini ifade etmektedir. Bireyin anne ve ya babasında sosyal kaygı olması durumunda çocuklarında görülme riskinin ise 2-2,4 kat

arttığı saptanmuştır (Merikangas ve Avenevoli, 2002; Stein ve ark, 2000). Literatür incelendiğinde üniversite öğrencileri ile yapılan çalışmada sosyal kaygının doğum sırasına göre anlamlı farklılık göstermediği bulgulanmıştır (Ayberk, 2011). Araştırmadaki bulgular litaretatürle paralellik göstermektedir.

Problem 3: Karar verme stilleri ablalar ve kız kardeşleri arasında bir farklılaşma göstermekte midir?

İlk doğan kız kardeş ve son doğan kız kardeş değişkeni gruplarına göre karar verme stilleri ölçeği altboyut puanlarının hiçbirinde istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Literatür incelendiğinde yaş değişkeninin karar verme stillerini etkileyen faktörler arasında öncülük ettiği bilinmektedir (Lewis, 1981; Mann ve ark., 1989, akt. Kuzgun, 2006). Bireyin yaşı artıkça daha olgun olduğu ve kararlarınında hızlı değişimler olmadığı belirtilmektedir (Avşaroğlu, 2007; Deniz, 2002). Alver'in (2013) okul yöneticileriyle yapmış olduğu araştırmada karar verme stillerinin yaş değişkenine göre farklılık gösterdiğini bulgulamıştır. Bu araştırma da elde edilen bulgu literatürle çatışmış gibi görünsede benzer bulguların var olduğu da görülmektedir. Ekinci'nin (2021) üniversite öğrencileriyle yaptığı araştırmada karar verme stilleri yaş değişkenine göre anlamlı farklılık bulgulanmamıştır. Ertürk'ün (2017) yapmış olduğu araştırma da ise karar verme stilleri ve doğum sırası arasında anlamlı bir istatiki farklılık bulgulanmamıştır.

Problem 4: Ablaların bireyleşme süreçleri ve olumsuz değerlendirilme korkuları arasında bir ilişki var mıdır?

İlk doğan çocuk olan kızların bireyleşme süreçleri alt boyutları ve olumsuz değerlendirilme korkusu ölçekleri puanları istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Bireyleşme, bireyin çocukluk bağımlılıklarından kurtulup duygusal olarak kendini bağımsız hale getirme sürecidir (Mahler ve ark, 1975). Adler (1958) ebeveyn tutumlarının doğum sırasından etkilendiğini belirtmektedir (akt. Corey, 2007). Ebeveynler ilk çocuklarını yetişkinmiş gibi davranıp onu olgun yetiştirmektedirler. Ebeveynlerin sergilediği bu tutumlar ilk çocuktan beklentilerinin de fazla olmasına neden olabilmektedir (Ayyıldız ve ark., 2005; Jenkins ve ark., 2012; Sumbas, 2020). Ebeveynler

ilk doğan çocuklara gösterdikleri destek ve özveriden dolayı kendilerini temsil ettiklerini düşünmektedirler (Ülgen ve Fidan, 2002; Sumbaş, 2020). İlk çocukların daha azimli ve başarı odaklı olduğu vurgulanmaktadır. Ebeveyninin beklentilerini bilen çocuk bazen kendini yetersiz hissedebilmekte ve ebeveynini hayal kırıklığına uğratma korkusu yaşayabilmektedir (Adler, 1924; Whiteman, McHale ve Soli, 2011). İlk çocukta özverili ve maksimum destek sağlanırken ikinci çocuğun gelmesiyle ilgi ve desteğin azaldığı belirtilmektedir (Gençtan, 1993). Çocuğun kendini önde tutma ve ya görünür kılma çabası sebebiyle ebeveynleri tarafından eleştiriye maruz kalabilmektedir (Rohner, 1975). Bireyler bu eleştiriler sebebiyle olumsuz değerlendirilme korkusu yaşayabilmektedir (Bruch ve ark., 1989). Olumsuz değerlendirme korkusu olan bireylerin sosyal ortamlardan uzak durmayı tercih ettikleri ve ya kaçındıkları vurgulanmaktadır (Çam ve ark., 2010). Literatür incelendiğinde araştırma bulgularının literatüre paralel olmadığı görülmektedir. Bu araştırmanın pandemi sürecinde gerçekleşmesi sebebiyle beliren yetişkinlerin bu süreci evde geçirmeleri, sosyal ortamlarda bulunamamaları, olumsuz değerlendirmeye maruz kalmamaları sebebiyle ilişki saptanmadığı düşünülmektedir.

Alan yazın incelendiğinde duygusal özerklik kazanmanın yani ideallaşetirmemenin olumsuz değerlendirme korkusu ile ilişkili olduğu vurgulanmaktadır (Ümmet, Çağlar, İme ve Akyıl, 2018). Günümüzde sosyal medyanın yönlendiriciliğinin artması ile aile bireylerinin idealleştirilmesinin de azaldığı, bu durumunda değişkenler arasındaki ilişkiyi etkilediği düşünülmektedir. Özellikle COVİD19 salgını sırasında insanların evleri ve kişisel alanları için yaptıklarını sosyal mecralarda paylaşmalarının bireylerin benlik algılarını daha fazla etkilediği belirtilmektedir (Balcı ve Demir, 2022).

Problem 5: Küçük kız kardeşlerin bireyleşme süreçleri ve olumsuz değerlendirilme korkuları arasında bir ilişki var mıdır?

Son çocuk olan kızların İTEA-M bağlanmışlık ile ODKÖ toplam arasında negatif yönlü ve çok zayıf seviyede anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=-,193$; $p=,036$, $p<0,05$).

Bu bulgu literatür incelemesi sonucunda alan yazınla paralellik gösterdiği saptanmıştır. Adler'e (1928) göre ilk doğan çocuk belli bir zaman diliminde ailenin tek ilgi odağı olmuştur. Sonraki gelen çocuklar ise ilk çocukla yaşamın içine doğdukları için onu lider olarak görebilmektedirler. Küçük kardeşler ilk doğan çocukla kıyaslanmakta (Campione-Barr, Greer ve Kruse, 2013) ve bu kıyaslama sebebiyle ebeveynleri tarafından belirli bir

statüye sahip olabilmek için onun gibi olmaya ve ya onu geçmeye çabalamaktadırlar (Adler, 1956).

Ebeveynlerin ilk çocuklarını daha kuralcı büyüttükleri belirtilmektedir. İkinci çocukta ise edindikleri tecrübe sayesinde daha müsamahakar oldukları vurgulanmaktadır (Healey ve Ellis 2007; Navaro, 2002). Küçük kardeşler daha sevecen, fedakar, sosyal, özgürlüğüne düşkün ve isyankar olabilmektedirler (Adler, 1956; Healey ve Ellis 2007; Sulloway, 1996). Küçük kardeşler annelerini daha korumacı ve endişeleri yüksek olarak nitelendirmektedirler (Nilüfer ve Çınarbaş, 2018).

Bireyin sağlıklı bir özerklik sağlayabilmesi için anne ile olan bağının önemi vurgulanmaktadır (Bowlby, 1988; Çelik, 2015). Bağlanmışlık çocuğun annesi olan güvenli bağlanma durumu ile kendi davranış kontrolünü sağlaması ve iyi olma halini sağlamaktadır (Çelik, 2015; Lee, Draper ve Lee, 2001; Waugh, 2002). Literatür incelendiğinde güvenli bağlanmanın özerklik ile ilişkili olduğu belirtilmektedir (Akyüz ve Şendil, 2014; Karabacak ve Demir, 2016; Lynch, 2013). Ebeveyniyle güvenli bağlanma yaşayan bireylerin benlik saygıları ve özgüvenlerinin yüksek olduğu saptanmıştır (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Hazan ve Shaver, 1987). Bireylerin özerkliğe ve yüksek benlik saygısına sahip olmaları sayesinde kendi kararlarını verebilmekte ve sonuçlarını kabullenebilmektedir (Çimen, 2017; Noom, 1999). Literatür incelendiğinde benlik saygısı ve olumsuz değerlendirilme korkusu arasında negatif yönlü anlamlı ilişki saptanmıştır (Eriş ve İkiz, 2013). Anneden algılanan sıcaklığın bireyin sağlıklı özerkleşmesini sağlayarak olumsuz değerlendirilme korkusu azattığı düşünülmektedir.

Problem 6: Ablaların karar verme stilleri ile destek arayışları arasında bir ilişki var mıdır?

İTEA-M destek arayışı ile KVSÖ bağımlı karar verme arasında pozitif yönlü ve zayıf seviyede anlamlı bir ilişki saptanmıştır (r=,320; p=,000, p<0,01).

Bu araştırmadaki bulgular alan yazınla paralellik göstermektedir. Destek arayışı, ebeveynin sürekli duygusal anlamda yanında olması durumudur. İlk çocuklar ebeveynlerinin ilk deneyimleri olması sebebiyle özverili ve desteklenerek büyütülmektedirler (Ülgen ve Fidan, 2002). İlk çocukların diğer çocuklara nazaran daha kuralcı yetiştirildiği belirtilmektedir. Kuralcı ebeveynlerle büyüyen bireylerin dıştan denetimli olabildiklerine vurgu yapılmaktadır. Bu çocuklar kurallar sebebiyle onay alma ihtiyacına girebilmekte ve otorite ihtiyacı duyabilmektedirler (Becker, 1964; Maccoby ve

Martin, 1983; Öztürk ve ark., 2011). Otoriteye alışkın olan birey karar alma sorumluluğundan uzak olduğu için ortaya çıkabilecek sonuçların annesi tarafından olumsuz değerlendirilebileceği ihtimaliyle kararlarında bağımlı kalmayı tercih ettiği düşünülmektedir.

Problem 7: Küçük kız kardeşlerin destek arayışları ile karar verme stilleri arasında bir ilişki var mıdır?

Son çocuk olan kızların destek arayışları ile karar verme stilleri alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Araştırmadaki bulgular ve literatür karşılaştırıldığında paralellik göstermemektedir. Annelerin tecrübeleri sayesinde ya aşırı izin verici - ihmalkar ya da aşırı koruyucu yetiştirdikleri vurgulanaktadır (Navaro, 2002). Ebeveynler kız çocuklarına karşı daha koruyucu davranmaktadırlar (Yavuzer, 1997). Çocuk yaşta her istediği yapılan, problemli durumlardan ebeveyni tarafından kurtulan çocukta kendi kararlarını kendi alma yetisi gelişememektedir. Ergen veya ileri yaşa gelmiş olsalar dahi karar vermekte zorlanmakta ve ya bağımlı kalmaktadırlar (Aydın, 2002). Ebeveynler herşeye izin vermelerine rağmen çocuklarının başarısız olma sebebini algılayamamaktadırlar. Başarısız olma durumu zamanla çocukta tatminsizlik, olumsuz duygu ve olumsuz davranışlara sebebiyet verebilmektedir (Sulloway, 1996). Covid 19 süreci ebeveyn tutumlarını çocuklarına karşı olumsuz anlamda etkilediği (Çelebi, 2020; Uzun, Karaca, ve Metin, 2021) bireylerin ebeveynlerine bağımlılıklarının arttığı saptanmıştır (Jiao ve ark., 2020).

Problem 8: Ablaların bireyleşme süreci ile karar verme stilleri arasında bir ilişki var mıdır?

İlk doğan kız çocukların bireyleşme sürecindeki bağlanmışlıkları ile bağımlı karar verme stilleri arasında, pozitif yönlü ve zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=,235$; $p=,010$, $p<0,05$).

Ailenin ilk çocukla beraber bu süreci ilk defa deneyimlemesi sebebiyle ebeveyn desteğinin yüksek olduğu belirtilmektedir. İlk doğan çocukların çevrelerindeki insanları memnun etmekten mutlu oldukları belirtilmektedir. Bu çocukların kurallarla büyütüldükleri için kurala uyum sağlama konusunda sıkıntı çekmediği vurgulanmaktadır. Ebeveyn beklentileri büyük olduğu ve yetersiz görünmemek için onay almak bu bireyler için önemlidir (Forer, 1976; Sumbaş, 2020). Araştırma bulguları ve litaratür incelemesi

sonucunda bulguların literatürle paralellik gösterdiği saptanmıştır. İlk çocuklar kardeşleri arasındaki liderlik konumunu korumak için ebeveynine itaatkar ve bağımlı konumdadır (Sulloway, 1996; Whiteman, McHale ve Soli, 2011). Büyük kardeşlerin tek çocuk olduğu süreçteki anne kız arasındaki bağ güçlüdür. İlk çocuklardaki yüksek denetim sebebiyle bireyin kardeşleri olduktan sonraki dönemde gücünü kaybetmemek, olumsuz değerlendirilmemek ve kıyaslanmamak amacıyla annesine bağımlı kararlar aldığı düşünülmektedir.

Problem 9: Küçük kız kardeşlerin bağlanmışlıklar ile karar verme stilleri arasında bir ilişki var mıdır?

Son doğan kız çocukların bireyleşme sürecindeki bağlanmışlıkları ile karar verme stilleri alt boyutlarının hiçbiriyle anlamlı bir ilişki bulgulanmamıştır. Son çocuk her zaman ilgi odağı olmakta ve ebeveynlerin ilgisini paylaşmak zorunda kalmamaktadır. Kalkan ve Odacı'nın (2010) yapmış olduğu araştırmada son çocukların anneye bağlanmışlıklarının babaya olandan daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ebveynler bu çocukları tecrübeleri sayesinde daha esnek ve şımarık büyütebilmektedirler. Son çocuğun herkesin ilgisini üzerine toplaması sebebiyle bireyde ben merkezcilik gelişebilmektedir (Adler, 1985; Gençtan, 2008; Tezel Şahin, 2007; Yalçın ve Türnüklü, 2011). Literatür araştırmasında ise koruyucu tutum ve benlik saygısı arasındaki anlamlı ilişkiyi destekler niteliktedir (örn; Erkan, 2019; Sim, 2019; Sönmez, 2018; Yılmaz, 2018). Ebeveynlerden algınan yoğun ilgi bireyin ileriki yaşlarında da çevresinden aynı ilgiyi beklemesine sebep olmaktadır. Bu bireylerin bağımlı, sorumluluktan kaçan ve çıkar bekleyen bireyler olabilecekleri belirtilmektedir (Burger, 2006; Nyman, 2001; Perlin ve Grater, 1984; (Özyürek ve Tezel Şahin, 2010). Aşırı korunan birey karar verme sırasında da ebeveynine veya otorite gördüğü kişiye bağımlı kalabilmektedir (Bean, Lezin, Rolleri ve Taylor, 2004; Öztürk ve ark., 2011).

Son çocuklar kendinden büyük kardeşlerle sürekli kıyas sebebiyle yetersizlik duygusuna kapılabilmektedirler (Gençtan, 1998). Çevre ve ebeveynler tarafından algılanan bu kıyas bireyin sorumlulularından kaçan bireyler olabilmelerine zemin hazırlamaktadır (Yörükan, 2006). Literatür incelemesi sonucunda araştırma bulgularının paralellik göstermediği saptanmıştır.

Problem 10: Ablaların bireyleşmeleri ile olumsuz değerlendirilme korkuları ve karar verme stilleri arasında bir ilişki var mıdır?

İlk çocuk olan kızların bireyleşme süreçleri alt boyutları ve olumsuz değerlendirilme korkusu ölçekleri puanları istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. İTEA-M destek arayışı ile KVSÖ bağımlı karar verme arasında (r=,320; p=,000, p<0,01), İTEA-M bağlanmışlık ile KVSÖ bağımlı karar verme arasında (r=,235; p=,010, p<0,05), İTEA-M müdahalecilik ile KVSÖ sezgisel karar verme arasında (r=,250; p=,006, p<0,01), İTEA-M müdahalecilik ile KVSÖ anlık karar verme arasında (r=,268; p=,003, p<0,01), ODKÖ toplam ile KVSÖ Bağımlı Karar Verme (r=,395; p=,000, p<0,01) ODKÖ toplam ile KVSÖ Kaçınma Karar Verme (r=,325; p=,000, p<0,01) arasında pozitif yönlü ve zayıf seviyede anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

İTEA-M Özgüven ile Bağımlı Karar Verme arasında negatif yönlü ve zayıf seviyede anlamlı bir ilişki saptanmıştır(r=-,240; p=,009 p<0,01)

Bireyleşme, olumsuz değerlendirilme korkusu ve karar verme stillerinin ilişkili olduğu saptanmış regresyon analizi yapılmıştır. Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği puanı, KVSÖ Kaçınma Karar Verme Ölçeği Puanını anlamlı ve pozitif yönlü yordamaktadır (β=,139; p<0,05).

Literatür incelendiğinde beliren yetişkinlik dönemi ile yeterli araştırma bulunmamaktadır. Fakat ergenlik dönemini inceleyen araştırmalarda bulgulara pararlellik gösteren sonuçlar mevcuttur. Karar verme stillerinin ebeveyn tutumları sebebiyle değişimini bulgulayan araştırmalar bulunmaktadır. Algınan müdahalecillik bireyin özgüveninde sorunlara neden olmakta, kaygıyı yükseltirken bağımlı kararlar almalarına sebebiyet verebilmektedir (Kulaksızoğlu, 2009). Katı kurallarla büyütülmenin suçluluk, hayal kırıklığına uğratma duygusu ile yetişkinlik döneminde de kendini gösterdiği belirtilmektedir (Hamarta, 2007). Ebeveynlerini koruyucu olarak algılayan bireylerin panik karar verme durumu ile ilişkili olduğu saptanmıştır (Eldeliklioğlu, 1996). Ebeveyninin desteğini hisseden bireylerin benlik saygılarının yüksek olduğu bu sayede kaçıngan karar verme stili ile negatif anlamlı ilişki saptanmıştır (Gülbahçe ve Kartol, 2014; Kaçar, 2008). Ebeveyn denetiminin yüksek olduğu ailelerde çocuğun bireyleşmesi olumsuz etkilenmektedir ve birey olumsuz karar verme stillerine yönelmektedir.

Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği puanı, Bağımlı Karar Verme Ölçeği Puanını anlamlı ve pozitif yönlü yordamaktadır (β=,153; p<0,05). Ümmet ve arkadaşları'nın

(2020) lise öğrencileri ile yapmış oldukları araştırmada olumsuz değerlendirilme korkusu arttıkça benlik saygılarının düştüğü ve sorumsuzluk ve ani karar verme durumunda yükselme saptanmıştır. Çelik ve Atilla'nın (2009) üniversite öğrencileriyle yapmış oldukları araştırmada olumsuz değerlendirilme korkusu arttıkça benlik saygısının düştüğü saptanmıştır. Avşaroğlu'nun (2009) üniversite öğrencileri ile yapmış olduğu araştırma da düşük benlik saygısının kaçıngan karar verme siliyle ilişkili olduğu saptanmıştır. Birey beliren yetişinlik dönemde bir çok karar durumuyla karşılaşmaktadır olumsuz değerlendirilme korkusu arttığı zaman bireyin kendine olan güveni azalmakta olduğu bu sebeple de karar verme sürecinde olumsuz değerlendirilmemek için ya kaçınmayı ya da çevredeki bireylere bağımlı olmayı tercih edebileceği düşünülmektedir. Problem 11: Küçük kız kardeşlerin bireyleşmeleri ile olumsuz değerlendirilme korkuları ve karar verme stilleri arasında bir ilişki var mıdır?

İTEA-M bağlanmışlık ile ODKÖ toplam arasında negatif yönlü ve çok zayıf seviyede anlamlı bir ilişki saptanmıştır (r=-,193; p=,036, p<0,05). İTEA-M Özgüven Ölçeği ile KVSÖ Bağımlı Karar Verme Ölçeği arasında negatif yönlü ve zayıf seviyede anlamlı bir ilişki saptanmıştır (r=-,237; p=,010; p<0,01).

İTEA-M Özgüven ile KVSÖ Sezgisel Karar Verme (r=,229; p=,012; p<0,05), ODKÖ toplam ile KVSÖ bağımlı karar verme (r=,395; p=,000, p<0,01), ODKÖ toplam ile KVSÖ kaçınma karar verme ölçeği (r=,331; p=,000, p<0,01). ODKÖ toplam ile KVSÖ anlık karar verme ölçeği (r=,298; p=,001, p<0,01) arasında pozitif yönlü ve zayıf seviyede anlamlı bir ilişki saptanmıştır

Regresyon analizi bulgularına göre KVSÖ bağımlı karar verme puanı ODKÖ Puanını (β=1,112; p<0,05), İTEA-M Özgüven Ölçeği Ölçeği puanı, KVSÖ Sezgisel Karar Verme Ölçeği Puanını (β=,383; p<0,05), Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği Ölçeği puanı, KVSÖ Bağımlı Karar Verme Ölçeği (β=,142; p<0,05), Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği Ölçeği puanı, KVSÖ Kaçınma Karar Verme Ölçeği Puanını (β=,154; p<0,05) anlamlı ve pozitif yönlü yordamaktadır

İTEA-M Bağlanmışlık puanı ODKÖ Puanını anlamlı ve negatif yönlü yordamaktadır (β=-,759; p<0,05). Özgüven Ölçeği puanı, Bağımlı Karar Verme Ölçeği Puanını anlamlı ve negatif yönlü yordamaktadır (β=-,256; p<0,05).

Son çocuk ebeveynlerinin gözünde daima küçük olarak kalmaktadır. Ebeveynler küçük olması sebebiyle tüm ilgilerini ona yöneltmektedirler. Şımartılıp tüm istekleri ebeveynleri tarafından karşılanan bir birey ilerleyen yaşlarda da aynı bağımlılığı devam ettirmektedir. Tüm odağı üzerine toplamaya alışkın olan birey ilginin farklı bir ilgi odağı ile karşılaştığında durumu kabullenememekte ve köşeye itilmiş hissedebilmektedir (Adler, 1985). Dışlanma duygusunu yaşamamak için de bireylere bağımlılığını sürdürebilmekte ve olumsuz değerlendirilme korkusu yaşayabilmektedir (Işık ve çelik, 2020). Nuss'un (2002) yapmış olduğu araştırmada dışlanan bireylerin karar verme süreçlerin daha dikkatsiz olabilecekleri saptanmıştır. Dışsal denetimle büyüyen son çocuklar çevresi tarafından değerlendirilmekten korkmaktadırlar. Sümer (2006) aşırı koruyucu anne tutumuyla yetişen bireylerin bağımlı ve özgüvenleri düşük bireyler olduğunu bulgulamıştır. Öztürk'ün (2017) üniversite öğrencileriyle yapmış olduğu araştırma da annenin kontrol-ilgisi bireyin özgüveni yordarken annenin koruyucu tutumu ise özgüveni yordamadığını saptamıştır. Lieb ve arkadaşlarının (2000) yapmış oldukları araştırma da aşırı koruyucu tutumun sosyal anksiyete ile ilişkili olduğunu saptamıştırlar. Olumsuz değerlendirilme korkusu olan bireyler toplum tarafından herhangi bir değerlendirilme ve stres durumuyla karşı karşıya kalmamak için çevresi tarafından verilen kararlara bağımlı kalmaktadır. Gerçek duygu ve düşüncelerini ifade etmekten kaçınmaktadır (Türkçapar, 1999).

Bu bulguları desteklemeyen araştırmalarda mevcuttur. Adler (1985) son çocukların doğması ile büyük ve ortanca çocukları tacını yitirmiş kral olarak betimlemektedir. Özgüven ve doğum sırasının ilişkisinin incelendiği araştırmada son çocukların özgüvenlerinin ortanca çocuklara göre daha yüksek olduğu bulgulanmıştır (Bilgin, 2011). Özgüveni yüksek bireyler karar verme süreçlerinde birine bağımlı kalmamaktadırlar. Kararlarında özgür olmayı tercih etmekte, sezgilerine güvenmekte ve kendini açıkça ifade edebilebilmektedir. (Köse, 2002; Baştuğ ve ark., 2016).

Her ihtiyacı ebeveyn tarafından karşılanan bireyin bağımlılığı sebebiyle özgüveninin gelişemediği, özgüveni az olan bireyde ise olumsuz değerlendrilme korkusunun yükseldiği ve karar verme süreçlerinde bağımlı kalma ihtiyacı duyduğu düşünülmektedir.
Problem 12: Katılımcıların ölçek puanları sosyo demografik değişkenlere göre farklılaşma yaratmakta mıdır?

Anne çalışma durumu değişkeni gruplarına göre İTEA-M Destek Arayışı Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir (p=,041<0,05). Annesi çalışanların İTEA-M Destek Arayışı Puanı ortalaması (19,06±4,20), annesi çalışmayanların İTEA-M Destek Arayışı Puanı ortalamasından (17,80±4,82) anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür. Anne çalışma durumu değişkeni gruplarına göre İTEA-M Bağlanmışlık Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir (p=,034<0,05). Annesi çalışanların İTEA-M Bağlanmışlık Puanı ortalaması (15,85±3,17), annesi çalışmayanların İTEA-M Puanı ortalamasından (14,91±3,20) anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Kadınlar ekonomik düzeylerini yükseltmek, sosyal statüye sahip olmak vb. sebeplerden çalışma hayatında yer almaktadırlar (Loutfi, 2001). Kadınlar için çalışma hayatında olmak bir çok fayda sağlamaktadır. Çocuğun doğumu ile kadının iş yükü artmakta ve hayatı farklılaşmaktadır (Poduval, 2009). Alan yazın incelendiğinde çalışan annelerin çocuklarına karşı daha demokratik davranış sergiledikleri saptanmıştır. Bazı kadınlar, iş yüklerinden dolayı çocuklarını ihmal ettiklerini bu sebeple birlikte geçirdikleri zamanlarda aşırı koruyucu ve ya aşırı izin verici tutum sergilediklerini belirtmektedir (Ayyıldız, 2005; Dekovic ve Gerris, 1992; Mızrakçı, 1994; Tortumluoğlu, 1999). Haktanır, Baran ve Alisinanoğlu'nun (1998) yapmış oldukları araştırma da çalışan annelerin yaşlarının ilerlemesiyle aşırı annelik sergilemekte oldukları bulgulanmıştır. Annenin çocuğun yapması gereken sorumlulukları üstlenmesi sebebiyle çocukta bağımlılık oluşmaktadır. Bu tutum sebebiyle bireyin özgüven kazanması zorlaşmakta, kendini korumayı ve tek başına karar almayı öğrenmekte zorlanmaktadır. Ebeveyninden ve ya çevresinden destek beklemektedir aynı zamanda ben merkezci ve şımarık tavırlar sergileyebilektedirler (Navaro, 1989).

Sosyo ekonomik düzey değişkenine göre ölçek ve alt ölçeklerin incelenmesinde sosyo ekonomik düzey değişkeni frekans aralığının çok geniş olmasından dolayı sonuçların ekonomik düzey gruplarını tam olarak temsil edemeyeğini düşünüldüğünden istatistiksel çalışma yapılmamıştır.

Bu araştırmada kullanılan ölçeklerin alt boyutlarının hiçbiri doğum sırası, ilk kız eğitim durumu, son kız eğitim durumu ve anne eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir (p>.05).

Anne eğitim düzeyinin bireyin özerkleşmesiyle de ilişkili olduğu saptanmıştır (Karadayı, 1998). Anne eğitim düzeyi düştükçe çocuklarına olan tutumlarınında daha otoriterleştiği belirtilmektedir (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016; Şanlı, 2007; Yıldırım, ve Sezer (2018). Otoriter tutum bireyde özgüven düşüklüğüne sebep olabilmektedir. Brown ve Mann (1991) yaşı büyük olan ergenin özgüveninin anne ile ilişkili olduğunu bulgulamıştır. Anne eğitim düzeyi düştükçe olumsuz değerlendirilme korkusu armaktadır (Aslan, 2017, Irmak, 2015). Otoriter tutum sergileyen bireylerin çocuklarında gelişen hayal kırıklığına uğratma korkusu karar verme süreçlerinde bağımlılık ve ya erteleme davranışı sergilemelerine sebep olmaktadır (Burka ve Yuen, 1983). Karar verme stilleri, benlik saygısı, olumsuz değerlendirilme korkusunun anne eğitim düzeyi ile anlamlı farklılaşma göstermediği araştırmalar da mevcuttur (Ak ve Kilic, 2017; Taşgit, 2012). Araştırma bulgularının kısıtlı bir örneklemle çalışıldığı için farklılık göstermediği düşünülmektedir.

Ernas, (2017) yapmış olduğu araştırmada özerkliğin bireylerin eğitim durumlarına göre farklılaşmadığı bulgulanmıştır. Algılanan ebeveyn tutumları bir çok değişkenle incelenmesine rağmen bireyin eğitim durumu değişkeninin incelendiği araştırma bulunamamıştır. Eğitim düzeyi yükseldikçe bireylerin sosyal kaygı düzeylerinin azaldığını bulgulanmıştır (Altan, Ünsar ve Dinçer, 2013). Karar verme stillerinin ise eğitim durumuyla değişkenlik göstermediği belirtilmektedir (Acar, 2020; Küçükkendirci, 2016; Şen ve ark., 2019). Ebeveyn tutumları ve olumsuz değerlendirilme korkusunun bireylerin eğitim durumuna göre farklılaşmaması literatüre paralellik göstermektedir. Ölçeklerin alt boyutlarının farklılaşmamasının sebebi olarak kız çocuklarının annelerini model olarak görmesi ve aynı ortamı paylaşmaları sebebiyle bu etkinin güçlenmesinden kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

BÖLÜM 5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada ablalar ve küçük kız kardeşlerinde bireyleşme sürecinde algılanan anne tutumlarının olumsuz değerlendirilme korkusu ve karar verme stilleriyle ilişkisi incelenmiştir. Araştırmaya İstanbul ilinde yaşayan 19-26 yaş arası 118 ilk kız kardeş ve 118 son kız kardeş katılım göstermiştir. Örnekleme ulaşılması için kartoğu tekniği kullanılmıştır. Veri toplama araçları Google Docs linki kullanılarak anketler paylaşılmış bireylere ulaştırılmıştır. Katılımcılar demografik bilgi formunu Beliren yetişkinler için bireyleşme anne formu, Olumsuz değerlendirilme korkusu ölçeği ve Karar verme stilleri formlarını cevaplamışlardır.

Çalışmada Bireyleşme ölçeği toplam ve alt ölçek puanları, Olumsuz Değerlendirilme korkusu ve Karar verme stilleri ölçekleri puanları ablalar ve küçük kız kardeşleri arasında anlamlı bir farklılaşma göstermemektedir.

Abla olan büyük kardeşlerin bireyleşme süreçleri alt boyutları ve olumsuz değerlendirilme korkusu ölçekleri puanları istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. İlk kız kardeşlerin anneden algıladıkları müdahalecilikleri ile anlık karar verme ve sezgisel karar verme arasında, destek arayışları ve kaçınma karar verme arasında, bağlanmışlık ve bağımlı karar verme arasında, olumsuz değerlendirme korkusu ile bağımlı karar verme ve kaçınan karar verme arasında verme arasında pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır.

Yapılan regresyon anlizi sonucunda ablaların olumsuz değerlendirme korkuları arttıkça bağımlı ve kaçınan karar verme stillerinin de arttığı sonucuna varılmıştır.

Küçük kız kardeşlerin anneden aldıladıkları bağlanmışlıkları ile olumsuz değerlendirme korkuları arasında negatif yönde, özgüvenleri ile bağımlı karar verme ve sezgisel karar verme negatif yönde, olumsuz değerlendirme korkuları ile anlık karar verme, bağımlı karar verme ve kaçınan karar verme arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler saptanmıştır.

Küçük kız kardeşlerin bireyleşme süreçleri ile olumsuz değerlendirilme korkusu ve karar verme stillerinin ilişkili olduğu saptanmış regresyon analizi yapılmıştır. Küçük kız

kardeşlerin annelerinden algıladıkları özgüvenleri arttıkça bağımlı karar vermeleri azalmakta sezgisel karar vermeleri artmaktadır. Bağlanmışlıkları azaldıkça olumsuz değerlendirme korkuları artmakta, artan olumsuz değerlendirme korkularının ise kaçınma ve bağımlı karar durumlarınında artırmasına neden olduğu bulgulanmıştır.

Araştırma belirli sınırlılıklara sahiptir. Beliren yetişkinlik dönemini ve İstanbul ilini kapsayan bu araştırma farklı illerde ve farklı yaş gruplarıyla tekrarlanabilir. Araştırma Covid-19 pandemi sürecinde gerçekleştiği için pandemi süreci sonrası gerçekleştirilmesi önerilmektedir. Veriler Google docs yardımıyla toplanmıştır. Pandemi süreci sonrası yüz yüze daha fazla kitleye ulaşıp geniş bir örneklemde araştırmalar gerçekleştirilebilir. Bu araştırmanın nitel olarak da çalışılması alan yazına farklı katkılarda sunacağı düşünülmektedir. Bu araştırma sonucundaki bireyleşme süreçlerinde algılanan ebeveyn tutumlarının olumsuz değerlendirilme korkusu ve karar verme stilleriyle ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda üniversiteler, yerel yönetimler, STK'ler ve MEB veli akademilerinde yürütülen disiplin teknikleri ve iletişim seminerlerine ek olarak ebeveynlerin bireyleşmenin önemi hakında bilgilendirilmesi önerilmektedir.

Bireyleşme süreçlerinde algılanan anne tutumları Olumsuz değerlendirilme korkusu ve karar verme stilleri ölçeğinde ilk kız kardeş ve son kız kardeş değişkenine göre anlamlı farklılaşma göstermemektedir. Bireyleşme süreçlerinde algılanan anne tutumlarının, olumsuz değerlendirilme korkusu ve karar verme stilleriyle ilişkili olduğu saptanmıştır. Ablaların olumsuz değerlendirme korkuları arttıkça kaçınma karar verme ve bağımlı karar verme durumları da artmaktadır. Küçük kız kardeşlerin ise anneden algıladıkları bağlanmışlığın azaldıkça olumsuz değerlendirme korkusularının arttığı ve olumsuz değerlendirme korkularındaki artışın ise bağımlı ve kaçınma karar verme durumlarında artışa neden olduğu bulgulanmıştır.

Araştırmanın belirli sınırlılıkları bulunmaktadır. Beliren yetişkinlik dönemini ve İstanbul ilini kapsayan bu araştırma farklı iller tercih edilerek ve farklı yaş gruplarıyla tekrarlanabilir. Covid- 19 pandemi sürecinde bu araştırmanın yürütülmesi sebebiyle pandemi süreci sonrası gerçekleştirilmesi önerilmektedir. İleride yürütülmesi planlanan çalışmalara algılanan sosyal destek ve benlik saygısı ölçeklerinin de eklenerek tasarlanması önerilmektedir. Bu araştırmanın nitel olarak çalışılması bazı farklılıkların

ortaya çıkmasını sağlayabileceği düşünülmektedir. Kardeşler arası çatışma durumları ve ya çatışma çözümlerinin de incelenmesi tavsiye edilmektedir.

Bu araştırma sonucundaki bireyleşme süreçlerinde algılanan anne tutumlarının olumsuz değerlendirilme korkusu ve karar verme stilleriyle ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda anne tutumlarının önemi bir kez daha ortaya çıkmıştır. Özellikle üniversiteler, yerel yönetimler, STK'ler ve MEB veli akademilerinde yürütülen disiplin teknikleri ve iletişim seminerlerine ek olarak ebeveynlerin bireyleşmenin önemi hakkında bilgilendirilmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

Abdollahi, S. A., Abutalib, M., Motalebi, S. A. (2013). Perceived parenting styles and emotional intelligence among Iranian boy students. *Asian Journal of Social Sciences & Humanities*, 2(3), 460-467

Acar, U. (2020). Eğitim yöneticilerinin karar verme stillerinin erteleme davranışı ile ilişkisi. (Yayın no: 636836) [Doktora tezi, Ankara Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Adler, A. (1928). *Über den nervösen Charakter*. München:Bergmann.

Adler, F. (1956). The value concept in sociology. *American journal of sociology*, *62*(3), 272-279.

Ainsworth, M.D., Blehar, M., Waters, E., ve Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the Strange Situation.* Lawrence: Erlbaum.

Ak, S. ve Kilic, C. (2017). Cinsiyet Anksiyete Duyarlılığı ve Sosyal Anksiyete Arasındaki İlişkiyi Etkiliyor mu? *Türk Psikiyatri Dergisi*. 27

Akyüz, D., ve Şendil, T. G. (2014). Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ile ebeveynleriyle yaşadıkları problemleri çözüm biçimleri arasındaki ilişkide özerkliğin aracı rolünün incelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 21*(1), 5-16.

Allaman, J. D., Joyce, C. S., ve Crandall, V. C. (1972). The antecedents of social desirability response tendencies of children and young adults. *Child Development,* 43(4), 1135-1160.

Alisinanoğlu, F. (2003). Çocukların denetim odağı ile algıladıkları anne tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi, *Türk eğitim bilimleri dergisi*, 1(1), 97-107.

Allen, J., Hauser, S.t, Bell, K. ve O'Connor, T. (1994). Longitudinal assessment of autonomy and relatedness in adolescent-family ınteractions as predictors of adolescent ego development and self esteem. *Child Development* 65, 179-194.

Alparslan, B. (2020). *Nesiller Arası Aktarımda Kadınlık ve Annelik İnşaları.*(Yayın no: 620239). [Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi] http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/ET001799.pdf

Altan, A., Ünsar, A. S., ve Dinçer, D. (2013). Mavi Yakalı İşgörenlerin Sosyal Kaçınma ve Sosyal Kaygı Düzeylerinin Belirlenmesi: Tekstil Sektöründe Bir Uygulama. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *11*(1), 163-179.

Alver, B. (2003). *Çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanların empatik becerileri, karar verme stratejileri ve psikolojik belirtileri arasındaki ilişkiler.*(Yayın no:125593) [Doktora Tezi, Erzurum Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=HK-iJOSVoZzTvdi6D4jhhw&no=49RGI91c4S6eq3qI9Zb1Rw

Amerikan Psikiyatri Birliği. (2013). *Psikiyatride hastalıkların tanımlandırılması ve sınıflandırılması el kitabı (DSM-V-TR*). Ankara: Hekimler Yayınbirliği

Andereassen, H. K. (2009). *Separation-individuation and its effect on diabetes management and diabetes control in young women with type 1diabetes*. [Doctoral Thesis, Victoria University] https://vuir.vu.edu.au/15507/1/Andreassen2009.pdf

Aquılıno, W. S. (2006). Family Relationships and Support Systems in Emerging Adulthood, in J. J. Arnett, J. L. Tanner (Eds.), *Emerging Adults in America: Coming of Age in the 21st Century,* 193-217.

Aries, D. F. Ve Hernandez, A. M. (2007). Emerging adulthood in Mexican and Spanish youth: Theories and realities. *J Ad Res* 22 (5):476-503.

Arnett, J. J. (1994). Are college students adults? Their conceptions of the transition to adulthood, *Journal of Adult Development*, 1, 154-168.

Arnett, J. J. (1998). Learning to stand alone: The contemporary American transition to adulthood in cultural and historical context, *Human Development*, 6, 295-315.

Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist, 55*(5), 469-480.

Arnett, J. J. (2004). *Emerging adulthood: The winding road from the late teens through the twenties*. Oxford: Oxford University Press.

Arnett, J. J. (2006). Emerging adulthood: Understanding the new way of coming of age. In J. J. Arnett and J. and L. Tanner (Ed.), *Emerging adults in America: Coming of age in the 21st century*. 13-19.

Arnett, J. J. (2006b). Suffering, selfish, slackers? Myths and reality about emerging adults. *Journal of Youth and Adolesc*ence 36, 23-29.

Arnett, J.J. (2007a). Emerging Adulthood: What is it, and what is it good for?. *Child Development Perspectives*. 1 (2), 68-73.

Arnett, J.J. (2007b). Emerging adulthood, a 21st century theory: A rejoinder to Hendry and Kloep. *Child Development Perspectives*. 1 (2), 80-82.

Arnett, J. J. (2007). Introduction to the Special Section: Emerging Adulthood Around the World. *Chıld development perspectıves.*66-67

Arnett, J. J. (2014). *Adolescence and emerging adulthood*. New York: Pearson Education Limited.

Arnett, J. J. ve Eisenberg, N. (2007). Introduction to the special section: Emerging adulthood around the World. *Child Dev Pers*, 1(2): 66- 67.

Arnett, J. J., Schwab, J. (2012). *The Clark University Poll of Emerging Adults: Thriving, Struggling and Hopeful,* Worcester: Clark University, (Çevrimiçi) Erişim tarihi: 17.04.2022 https://www2.clarku.edu/clark-poll-emerging-adults/pdfs/clark-university-poll-emerging-adults-findings.pdf

Arnett, J. J. ve Schwab, J. (2013). *Parents and Their Grown Kids: Harmony, Support, and (Occasional) Conflict,* Worcester, MA: Clark University, (Çevrimiçi). Erişim tarihi: 17.04.2022 http://www.clarku.edu/clark-poll emerging-adults/

Arnett, J.J. ve Taber, S. (1994). Adolescence terminable and interminable: When does adolescence end? *Journal of youth and adolescence*, 23(5), 517-537.

Arnett, J. J. (2015). *Emerging adulthood: The winding road from the late teens through the twenties,* Oxford :Oxford University Press.

Ary, D. V., Tildesley E., Hops, H. ve Andrews, J. (1993). The influence of parent, sibling, and peer modeling and attitudes on adolescent use of alcohol. *Int J Addict* 28 (853–880).

Aslan, E. (1992). Benlik kavramı ve bireyin yaşamındaki etkileri, *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 4*, 7-14.

Aslan S. ve Güven M. (2010). Ergenlerde ayrışma bireyleşme ile okul zorbalığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *11*(3), 125-142.

Aslan, H. (2017). Ortaokul öğrencilerinin beden imajı ve sosyal kaygı düzeyleri arasındaki ilişki ve bu değişkenlerin çeşitli demografik özellikler açısından incelenmesi. (Yayın no: 461497) [Yüksek lisans tezi, Gazi üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Atak, H. (2005). *Beliren yetişkinlik: Yeni bir yaşam döneminin Türkiye'de incelenmesi*. (Yayın no: 204867) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=s0DSt8vHPFXVvybG1ZGPow&no=bhfF7s9IgpYgueA8EcrV4Q

Atak, H. ve Çok, F. (2007). Emerging adulthood and perceived adulthood in Turkey, 3rd Conference on Emerging Adulthood, Tucson, AZ, USA, 15-16 February 2007.

Atak, H. ve Çok, F. (2010). İnsan yaşamında yeni bir dönem: beliren yetişkinlik. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, *17* (1), 39-50.

Atkinson, R., Atkinson, R., ve Hilgard, E. (1995). *Psikolojiye Giriş II*. İstanbul: Sosyal Yayınları

Alisinanoğlu, F. (2003). Çocukların denetim odağı ile algıladıkları anne tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Çocukların denetim odağı ile anne tutumları). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 1* (1) Kış.

Avşaroğlu, S., ve Ömer, Ü. R. E. (2007). Üniversite öğrencilerinin karar vermede özsaygi, karar verme ve stresle başaçikma stillerinin benlik saygisi ve bazi değişkenler açisindan incelenmesi. *Selçuk üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü dergisi*, (18), 85-100.

Ayberk, A. (2011). Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ve sosyal kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere incelenmesi. (Yayın no:278521) [Yüsek lisans tezi, Muğla üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Aydın, B. (2005). *Çocuk ve ergen psikolojisi.* İstanbul: Atlas yayın dağıtım.

Aydoğdu, F. ve Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, *11*(2).

Ayyıldız, T. (2005). Zonguldak il merkezinde 0-6 yaş çocuğu olan annelerin çocuk yetiştirme tutumları. (Yayın no: 194229) [Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak karaelmas üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Balcı, Ş. ve Demir, Y. (2022). Covıd-19 pandemi sürecinde sosyal medyada kendini ifade etme düzeyi ve boyutları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *32*(2), 711-724.

Balkaya, A. (2005). *Lise öğrencilerinin kimlik duygusu kazanım düzeylerinin bazı kişisel-sosyal ve ailesel nitelikler ile suç davranışı düzeyi bakımından incelenmesi.* (Yayın no:187998) [Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Bandura, A. (1999). Social cognitive theory: An agentic perspective. *Asian journal of social psychology*, *2*(1), 21-41.

Barber, B. K., ve Harmon, E. L. (2002). Violating the self: Parental psychological control of children and adolescents. *Intrusive parenting: How psychological control affects children and adolescents* 15–52.

Başay, B. K. (2011). *Lise öğrencilerinde kendine zarar verme Davranışı: işlevleri, emosyonel regülasyon ve ayrılma bireyleşme*. (Yayın no: 293122) [Uzmanlık Tezi, Ege Üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Baştuğ, G., Duman, S., Akçakoyun, F., ve Karadeniz, F. (2016). Football referees; stress, self-confidence, decision making Futbol hakemlerinde; stres, özgüven, karar verme. *Journal of Human Sciences*, *13*(3), 5399-5406.

Bartholomew, K., ve Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: a test of a four-category model. *Journal of personality and social psychology*, *61*(2), 226.

Bartolomucci, E. ve Taylor, J. (1991). Preliminary Reliability and Validity of an Instrument Measuring Separation-Individuation Outcomes. *Psychological reports* 36(2) 391-398.

Baumrind, D. (1966), Effects of Authoritative Parental Control on Child Behavior. *Child Development*, 37(4), 887-907.

Baumrind, D. (1968). Authoritarian vs. authoritative parental control. *Adolescence, 3*(11), 255–272.

Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology, 4*(1, Pt.2), 1–103.

Baumrind, D., (1978). Parental Disciplinary Patterns and Social Competence in Children. *Youth ve society*, 9(3), 239.

Baumrind, D. (1991). Parenting styles and adolescent development. In R. Lerner, A. C. Peterson, ve J. Brooks-Gunn (Eds.), The encyclopedia of adolescent development 746-758.

Bal, P. (1998). *Ergenlik Döneminde Mesleki Karar Verme Olgunluğunun İncelenmesi ve Mesleki Karar Verme Eğitim Programının Etkisinin Araştırılması.* (Yayın no: 81253) [Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Bean, S., Lezin, N., Rolleri, L.A., ve Taylor, J., (2004). Parent-Child Connectedness: Implications for Research, *Interventions, and Positive Impacts on Adolescent Health*, 1–85. ETR Associates.

Beck, A. ve Emery, G. (2011). Anksiyete Bozuklukları Ve Fobiler. İstanbul: Litera Yayıncılık.

Becker, W. C. (1964). Consequences of different kinds of parental discipline. In M. L. Hofvenan ve C. W. Hoffnian (Eds.), *Review of child development research*, 169-208.

Bennet, S. E., ve Rademacher, W. E. (1997). *After the boom: The politics of generation X*. Ed: Stephen C. Craig and Stephen Earl Bennett, Lanham: Rowman ve Littlefield. Publishers.

Benson, J. E. ve Furstenberg Jr, F. F. (2006). Entry into adulthood: Are adult role transitions meaningful markers of adult identity? *Advances in Life Course Research*, 11, 199-224.

Berg, B., ve Kelly, R. (1979). The measured self-esteem of children from broken, rejected, and accepted families. *Journal of Divorce*, *2*(4), 363-369.

Bergman, A. (1982). Considerations about the development of the girl during the separation-individuation process. *Early female development* 61-80. Springer, Dordrecht.

Berk, L. E. (2003). *Child Development.* Boston: Allyn and Bacon

Berk, L. E. (2004). *Development through the life sp*an. Boston: Allyn and Bacon.

Berzin, S. C. ve De Marco, A. C. (2009).Understanding the impact of poverty on critical events in emerging adulthood. *Youth and Society*, 42(2), 278-300.

Beswick, G., Rothblum, E. D., ve Mann, L. (1988). Psychological antecedents of student procrastination. *Australian psychologist*, *23*(2), 207-217.

Beyers, W. I. M., ve Goossens, L. U. C. (1999). Emotional autonomy, psychosocial adjustment and parenting: Interactions, moderating and mediating effects. *Journal of adolescence*, *22*(6), 753-769.

Beyers, W. ve Seiffge-Krenke, I. (2010). Does identity precede intimacy? Testing Erikson's theory on romantic development in emerging adults of the 21st century. *Journal of Adolescent Research, 25*(3), 387–415.

Biolcati, R. (2017). The role of self-esteem and fear of negative evaluation in compulsive buying. *Frontiers in Psychiatry*, *8*, 74.

Bilge, F., ve Kelecioğlu, H. (2008). Olumsuz değerlendirilme korkusu ölçeği-Türkçe formunun psikometrik özellikleri. *Eurasian Journal of Educational Research, 32,* 21-38.

Bilgin, O. (2011). *Ergenlerde özgüven düzeyinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* . (Yayın no: 328023) [Yüksek lisans tezi, Sakarya üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Blascovich, J. ve Tomaka, J. (1991). *Measures of self-esteem*. J. Robinson, Shaver ve L. Wrightsman (Ed.). Measures of personality and psychological attitudes İçinde. New York: Academic Press.

Blos, P. (1979*). The adolescent passage*. New york: International University Press.

Brown, J. ve Mann. L. (1990). The relation ship between family structure and process variables and adolescent decision making. *Journal of Adolescence*, *13*(1), 25-37.

Brody, L. R. (2000). *The socialization of gender differences in emotional expression: Display rules, infant temperament, and differentiation. Gender and emotion: Social psychological perspective*. Cambridge : Cambridge University Press.

Brody, G. H., Stoneman, Z., ve McCoy, J. K. (1992). Associations of maternal and paternal direct and differential behavior with sibling relationships: Contemporaneous and longitudinal analyses. *Child Development*, *63*(1), 82-92.

Brody, G. H., Stoneman, Z., ve McCoy, J. K. (1994). Forecasting sibling relationships in early adolescence from child temperaments and family processes in middle childhood. *Child development*, *65*(3), 771-784

Brown, J. E., ve Mann, L. (1991). Decision-making competence and self-esteem: A comparison of parents and adolescents. *Journal of Adolescence*, *14*(4), 363-371.

Bruch, M. A., Heimberg, R. G., Berger, P., ve Collins, T. M. (1989). Social phobia and perceptions of early parental and personal characteristics. *Anxiety research*, *2*(1), 57-65.

Boll, T., Ferring, D., ve Filipp, S. H. (2003). Perceived parental differential treatment in middle adulthood: Curvilinear relations with individuals' experienced relationship quality to sibling and parents. *Journal of Family Psychology*, 17, 472–487.

Bucx, A. J. E. H. (2009). *Linked lives: Young adults' life course and relations with parents.* (Yayın no: yok) [Doctoral dissertation, Utrecht University Repository]. Erişim tarihi: 18.05.2022 https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/36223

Budak, S. (2005). *Psikoloji sözlüğü*. Ankara: Remzi Yayınevi.

Burka, J., ve Yuen. L. (1982) Mind games procrastinators play. *Psychology today*, 32-34

Buhrmester, D. ve Furman, W. (1990). Perceptions of sibling relationships during middle childhood and adolescence. *Child Development,* 61, 1387-1398.

Büyükateş, V. (2018). *Mükemmeliyetçilik, olumsuz değerlendirilme korkusu ve yaşam doyumu arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. (Yayın no: yok) [Yüksek lisans tezi,

Yakındoğu üniversitesi]. Erişim tarihi: 22.05.2022 http://docs.neu.edu.tr/library/6732062663.pdf

Calabrese, R. L. (1987) Adolescence: a growth period conductive to alienation. *Adolescence, 22*(88), 929-938.

Can, Ö. (2009). Üniversite öğrencilerinin akılcı olmayan inançları ve karar verme stillerinin incelenmesi. (Yayın no: 234964) [Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Candangil, S. Ö., ve Ceyhan, A. A. (2006). Denetim odakları farklı lise öğrencilerinin bazı kişisel özelliklerine göre karar vermede öz-saygı ve stres düzeyleri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, *2*(3), 71-88.

Carleton, R. N., Collimore, K. C., ve Asmundson, G. J. G. (2007). Social anxiety and fear of negative evaluation: Construct validity of the BFNE-II. *Journal of Anxiety Disorders*, *21*(1), 131–141.

Chatoupis, C. (2007). Decision making in physical education: theoretical perspectives. *Studies in Physical Culture & Tourism*, *14*(2).

Chapman, J. (2006). Anxiety and defective decision making: An elaboration of the groupthink model. *Management Decision, 44*(10), 1391–1404.

Chen, B. B. (2019). Chinese mothers' sibling status, perceived supportive coparenting, and their children's sibling relationships. *Journal of Child and Family Studies*, 28(3), 684-692.

Chen, X., Hastings, P. D., Rubin, K. H., Chen, H., Cen, G., ve Stewart, S. L. (1998). Child-rearing attitudes and behavioral inhibition in Chinese and Canadian toddlers: a cross-cultural study. *Developmental psychology*, *34*(4), 677.

Chiu, L. H.(1987). Child-rearing attitudes of chinese, chinese- american, and anglo-american mothers. *International jornual of psychology,* 22: 409-419.

Cicirelli, V. G. (1994). Sibling relationships in cross-cultural perspective. *Journal of Marriage and the Family*, 7-20

Clark, D. M., ve Wells, A. (1995). A cognitive model of social phobia. In R. G. Heimberg, M. R. Liebowitz, D. A. Hope, ve F. R. Schneier (Eds.), *Social phobia: Diagnosis, assessment, and treatment* (pp. 69–93). The Guilford Press.

Collins, K. A., Westra, H. A., Dozois, D. A., ve Stewart, S. H. (2005). The validity of the biief version of the fear of negative evaluation scale. *Journal of Anxiety Disorders*, 19(3), 345- 359.

Corey, G. (2007). *Psikolojik danışma, psikoterapi kuram ve uygulamaları*, (T. Ergene, Çev.) Ankara: Mentis Yayıncılık.

Corey, G. (2008). *Psikolojik danışma, psikoterapi kuram ve uygulamaları.* (T. Ergene, Çev). Ankara: Mentis Yayıncılık.

Coté, J. E. (2006). Emerging adulthood as an institutionalized moratorium: Risks and benefits to identity formation. In J. J. Arnett ve J. L. Tanner (Eds.*), Emerging adults in America: Coming of age in the 21st century* 85-116.

Cüceloğlu, D. (2000). İnsan insana. *İstanbul: Remzi Kitabevi*.

Çağdaş, A. ve Seçer, Z., (2004). *Mutlu ve Sağlıklı Yarınlar için Anne Baba Eğitimi*. Konya: Eğitim Kitapevi.

Çakır, M. A. (2004). Mesleki karar envanterinin geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, *37*(2), 1-14.

Çalış, M. (2020). *Sosyal medya kullanımı ile sosyal onay ihtiyacı ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişki* (Yayın no: 643091) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Çam, S., Sevimli, D. ve Yerlikaya, E. (2010). Olumsuz değerlendirilmekten korkma ölçeği'ne (ODKÖ) ilişkin bir geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(1), 132-140.

Campione-Barr, N., Greer, K. B., ve Kruse, A. (2013). Differential associations between domains of sibling conflict and adolescent emotional adjustment. *Child Development*, 84(3), 938-954.

Carlson, J., Watts, R., ve Maniacci, M. (2006). Adlerian therapy. Washington:DC.

Çeçen, A. R. (2008). Öğrencilerin cinsiyetlerine ve ana-baba tutum algılarına göre yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 415–431.

Çelebi, G. Y. (2020). COVID 19 salgınına ilişkin tepkilerin psikolojik sağlamlık açısından incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi,* (8), 471-483

Çelik, Y., ve Atilla, G. (2019). Üniversite öğrencilerinde kendini sabotaj, olumsuz değerlendirilme korkusu ve benlik saygisi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *9*(2), 177-198

Çelik, E. G. (2015). *Algılanan ebeveyn kontrolü ile ergen iyi oluşu arasındaki ilişkide duygusal özerklik ve empatinin aracı rolü* (Yayın no: 381802) [Yüksek Lisans tezi, Ankara Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Çerik, Ş. (2002). Ailelerin gençlere karşı tutumları ve gençlerin ailelerinin tutumlarını algılayışlarına yönelik üniversite gençliği üzerinde bir araştırma. *Ege akademik bakış dergisi*. 2(1)

Çetin, B., Doğan, T. ve Sapmaz, F. (2010). Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği Kısa Formu'nun Türkçe uyarlaması: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim, 35*(156), 205-216.

Çağdaş, A ve Seçer, Z. (2004). *Anne-baba eğitimi*. Konya: Eğitim Kitabevi.

Çimen, S. (2017). *Duygusal özerklik kazanımında benlik saygısı ve karar verme stillerinin etkilerinin belirlenmesi*. (Yayın no: 480389) [Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Çolakkadıoğlu, O. (2003). *Ergenlerde karar verme ölçeğinin uyarlanma çalışması* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Clarke, K., Cooper, P., ve Creswell, C. (2013). The Parental Overprotection Scale: Associations with child and parental anxiety. *Journal of affective disorders*, *151*(2), 618-624. https://doi.org/10.1016/j.jad.2013.07.007

Darling, N. ve Steinberg, S. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113, 3, 487-496

Deci E. L. ve Ryan R. M. (1985.) Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior. Plenum,

Deci, E. ve Ryan, R. (2000). ″The "What" and "Why" of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior″. *Psychological Inquiry* 11(4): 227-268.

Dekovic M. ve Gerris J. R. (1992). Parental reasoning complexity, Social Class, and Child Rearing Behaviors. *Journal of Marriage and the Family*, 54: 675-685.

DeLorenzo, D. R. (1998). *The relationship of cooperative education exposure to career decision- making self-efficacy and career locus of control*. [Doktora Tezi, State University Virginia Polytechnic Institute]. https://vtechworks.lib.vt.edu/handle/10919/40506

Demirtaş, K. (2001). *Annelerin değerlendirmesine göre çocukların özbakım becerileri ile anne tutumları arasındaki ilişki*. (Yayın no: 106715) [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Demiriz, S., ve Öğretir, A. D. (2007). Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 10 yaş çocuklarinin anne tutumlarinin incelenmesi. *Kastamonu eğitim dergisi*, *15*(1), 105-122.

Deveci, F. (2011). *Ergenlerde karar verme stilleri ile algılanan sosyal destek düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayın no: 299918) [Tüksek Lisans Tezi,

Çukurova Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Demiriz, S. ve Öğretir A.D. (2007). Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 10 yaş çocuklarının anne tutumlarının incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Fakültesi Dergisi*, *15*(1), 105-122.

Demirtaş, K. (2001). *Annelerin değerlendirmesine göre çocukların özbakım becerileri ile anne tutumları arasındaki ilişki*. (Yayın no: 106715) [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Deniz, M. E. (2002). Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme Stratejilerinin İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (8), 115-132.

De Rosnay, M., Cooper, P. J., Tsigaras, N., ve Murray, L. (2006). Transmission of social anxiety from mother to infant: An experimental study using a social referencing paradigm. *Behaviour research and therapy*, *44*(8), 1165-1175.

Dilbaz, N. (1997). Sosyal fobi. *Psikiyatri Dünyası*, *1*(1), 18-24.

Dinmohammadi, M., Peyrovi, H. ve Mehrdad, N. (2013). Concept analysis of professional socialization in nursing. *Nursing Forum*. *48*(1), January-March, 27-34.

Dirik, G., Yorulmaz, O. ve Karancı, A. N. (2015). Çocukluk dönemi ebeveyn tutumlarının değerlendirilmesi: Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları-Çocuk Formu. *Türk Psikiyatri Dergisi. 26*, 123–130.

Doğan, A. ve Cebioğlu, S. (2011). Beliren yetişkinlik: Ergenlikten yetişkinliğe uzanan bir dönem. *Türk Psikoloji Yazıları*, 14(28), 11-21.

Domino, G., Affonso, D. D. (1990). A personality measure of Erikson's life stages: The Inventory of Psychosocial Balance. *J Pers Assess*, 54:576-588.

Douglass, C. B. (2007). From duty to desire: Emerging adulthood in Europe and its consequences. *Child Development Perspectives*, 1(2), 101-108.

Doumen, S., Smits, I., Luyckx, K., Duriez, B., Vanhalst, J., Verschueren, K. ve Goossens, L. (2012). Identity and perceived peer relationship quality in emerging adulthood: The mediating role of attachment-related emotions. *Journal of Adolescence*, 35(6), 1417-1425

Dönmezler, İ. (1999). *Ailede İletişim ve Etkileşim* (Birinci Baskı). İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Dunn, J. ve Plomin, R. (1991). Why are siblings so different? The significance of differences in sibling experiences within the family. *Family Process*, 30, 271-283.

Dunn, J. Slomkowski, C., Beardsall, L., ve Rende, R. (1994). Adjustment in middle childhood and early adolescence: Links with earlier and contemporary sibling relationships. *Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 35, 491-504.

Edwards, W., ve Fasolo, B. (2001). Decision technology. *Annual review of psychology*, *52*, 581.

Eichenbaum, L., Orbach, S.ve Eichenbaum, L. (1983). *Understanding women*. Harmondsworth: Penguin.

Ehtiyar, Ö. A. T. V. R., ve Ehtiyar, V. R. (2010). Yönetimde karar verme: batı antalya bölgesindeki beş yıldızlı otellerde çalışan farklı departman yöneticilerinin karar verme stilleri üzerine bir araştırma. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, *5*(20), 3394-3414.

Ekşi, A. (1990). *Çocuk, genç, ana babalar,* Ankara:Bilgi Yayınevi.

Eldeleklioğlu, J. (1996). Karar Stratejileri ile Ana - Baba Tutumları Arasındaki İlişki. (Yayın no: 52683) [Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Endendjik, J. J., Groeneveld, M. G., Bakermans-Kranenburg, M. J. ve Mesman, J. (2016). Gender differentiated parenting revisited: Meta-analysis reveals very few differences in parental control of boys and girls. *Plos One*, 11(7), 159-193.

Enright, R. ve ark., (1980). Parental Influences on the Development of Adolescent Autonomy and Identity. *Journal of Youth and Adolescence* 9: 529-545.

Erdoğan, Ö. ve Uçukoğlu H. (2011). İlköğretim okulu öğrencilerinin anne-baba tutumu algıları ile atılganlık ve olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyleri arasındaki ilişkiler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, *19*(1), 51-72.

Eriş, Y. (2013). Ergenlerin Benlik Saygısı Ve Sosyal Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi. (Yayın no: 330209) [Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Erikson, E. H. (1968). Identity: Youth and Crisis. New York: Norton

Erkan, Z. (2002). Sosyal kaygı düzeyi yüksek ve düşük ergenlerin ana baba tutumlarına ilişkin nitel bir çalışma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *10*(10).

Ernas, Ş. (2017). Özerklik ve psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yayın no: 525589) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi].. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Ersever, Ö. H. (1996). Karar verme becerileri kazandırma programının ve etkileşim grubu deneyiminin üniversite öğrencilerinin karar verme becerileri üzerindeki etkileri. (Yayın no: 51580) [Doktora tezi, Ankara üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Facio, A., Resett, S., Micocci, F. ve ark. (2007). Emerging adulthood in Argentina: An age of diversity and possibilities. *Child Dev Pers* 1(2): 115-118.

Fenigstein, A., Scheier, M. F. ve Buss, A. H. (1975). Public and private self-consciousness: Assessment and theory. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 43(4), 522–527.

Ferguson, E. (1999). *Adlerian Theory: An Introduction*. Chicago: Adler School of Professional Psychology.

Fingerman, K. L., Cheng, Y. P., Tighe, L., Birditt, K. S., ve Zarit, S. (2012). *Relationships between young adults and their parents. In early adulthood in a family context.* Springer, New York, NY.

Finzi-Dottan, R., ve Cohen, O. (2010). Young adult sibling relations: The effects of perceived parental favoritism and narcissism. *The Journal of Psychology*, *145*(1), 1-22.

Fischer, L. R. (1983). Mothers and mothers-in-law. *Journal of Marriage and the Family*, 187-192.

Fişek, G. (1992). *Türk ailesinin dinamik ve yapısal özellikleri üzerine düşünceler ve konuya ilişkin bir ön çalışma", aile yazıları: birey kişilik ve toplum*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınevi.

Flouri, E. (2004). Correlates of parents' involvement with their adolescent children in restructured and biological two-parent families: The role of child characteristics. *International Journal of Behavioral Developmen*t 28(2):148-156.

Forer, L. K. (1976). *The Birth Order Factor*. New York: David Mckay.

Frank. S.J.. Pirsch. L.A. ve Wright. V.C. (1990). Late adolescents' perceptions of their relationships with their parents: Relationships among deidealization, autonomy, relaledness. insecurity and implications for adolescent adjustment and ego identity status. *Journal of Youth and Adolescence*. 29, 571-578.

Freese, J., Brian P. ve Lala C. S. (1999). Rebel without a cause or effect: Birth order and social attitudes. *American Sociological Review, 64*(2), 207-231.

Furman, W. ve Giberson, R. S. (1995). Identifying the links between parents and their children 's sibling relationships. In S. Shulman (Ed.), *Close relationships and socioemotional development* Vol. 7, (95-108).

Gabbard, G. O. (1992). Psychodynamics of panic disorder and social phobia. *Bulletin of the Menninger Clinic, 56*(2).

Galambos, N. L. ve Martinez, M. L. (2007). Poised for emerging adulthood in Latin America: A pleasure for the privileged. *Child Development Perspectives,* 1, 109-114.

Gavazzi, S. M., ve Sabatelli, R. M. (1990). Family systems dynamics, the individuation process, and psychological development. *Journal of Adolescent Research,* 5, 500–519.

Gander, M. J. ve Gardiner, H. W. (1998*). Çocuk ve ergen gelişimi* (Çev. Bekir Onur). Ankara: İmge kitapevi.

Gençtan, E. (1995). *İnsan Olmak.* İstanbul: Remzi Kitapevi.

Gilbert, P., ve Gerlsma, C. (1999). Recall of shame and favouritism in relation to psychopathology. *British Journal of Clinical Psychology, 38*(4), 357-373.

Grigorenko, E.L. ve Sternberg, R. J. (2000). Elucidating the Etiology and Nature of Beliefs About Parenting Styles. *Developmental Science,* 3(1): 93-112.

Grolnick, W. S., Deci, E. L., ve Ryan, R. M. (1997). Internalization within the family: The selfdetermination theory perspective. In J. E. Grusec ve L. Kuczynski (Eds.), *Parenting and children's internalization of values: A handbook of contemporary theory.* 135–161

Göral, F. S. (2002). The second separation-individuation process of the Turkish young adults: The relationships between the perceived maternal parenting attitudes, second separation ındividuation, expanding self and experiences in the romantic relationships. (Yayın no: 125036) [Yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Gülbahçe, A., ve Kartol, A. (2016). İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Stratejilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi, 9*(2), 132-143.

Güneysu, S. ve Bilir Ş. (1988). Üniversite gençlerinin kendini kabul düzeyine algılanan ana-baba tutumlarının etkisi. *Psikoloji dergisi, 6*, 127-133.

Gürlek Yüksel, E. (2006). Üniversite öğrencilerinin ayrılma bireyleşme özellikleri ve etkileyen etmenler. (Yayın no: 193198). [Uzmanlık Tezi, Celal Bayar Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Gordon, C. P. (1996). Adolescent decision making: A broadly based theory and ıts application to the prevention of early pregnancy. *Adolescence, 31*(123), 561-584.

Grigorenko, E. L. ve Sternberg, R. J. (2000). Elucidating the etiology and nature of beliefs about parenting styles. *Developmental Science*, 3(1), 93-112.

Inglehart, R. ve Welzel, C. (2005) *Modernization, cultural change, and democracy: The human development sequence*, Cambridge: Cambridge University Press.

Haktanır, G., Baran, G., ve Alisinanoğlu, F. (1998). Çalışan annelerin çocuk yetiştirme tutumları. *Eğitim ve Bilim, 22* (109).

Hamarta, S. (2007). *İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin sosyal problem çözme becerilerinin algılanan anne-baba tutumları açısından incelenmesi*. (Yayın no: 217489)[Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Harris, J. R. (1998). *The nurture assumption: why children turn out the way they do*. New York: The Free Press.

Healey M. D. ve Ellis B. J. (2007). Birth order, conscientiousness, and openness to experience tests of the family-niche model of personality using a within-family methodology. *Evol Human Behav* 28, 55-59.

Hedesström, T. M. (2006). *The psychology of diversification: Novice investors' ability to spread risks*. (Yayın no: yok) [Doctoral Thesis, Göteborg University]. Erişim tarihi: 25.05.2022

https://gupea.ub.gu.se/bitstream/handle/2077/278/gupea_2077_278_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Heinz, L. A. (1964*).* Ego psychology and alfred adler. *Social Casework, 45*(5), 268-272.

Herren, C., In-Albon, T., ve Schneider, S. (2013). Beliefs regarding child anxiety and parenting competence in parents of children with separation anxiety disorder. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, *44*(1), 53-60.

Hetherington, E. M., Parke, R. D., ve Locke, V. O. (1993). *Child development:* A contemporary viewpoint. Boston, MA: McGraw-Hill College.

Hortaçsu, N. (2003). *İnsan İlişkileri.* Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Hmel, B. A. ve Pincus, A. L. (2002). The meaning of autonomy: On and beyond the interpersonal circumplex. *Journal of Personality*, *70*(3), 277–310.

Hudson . L. ve Rapee, R. M. (2000), The origins of social phobia, *Behavior Modification*, 24(1), 102-129.

Irmak, M. (2015). *Ortaöğretim Öğrencilerinin Olumsuz Değerlendirilme Korkusu ve Öğrenmeye İlişkin Tutumlarının İncelenmesi*. (Yayın no: 391715) [Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Janis, I. L., ve Mann, L. (1977). *Decision making: A psychological analysis of conflict, choice, and commitment*. New York: Free press.

Jenkins, J., Rasbash, J., Leckie, G., Gass, K., ve Dunn, J. (2012). The role of maternal factors in sibling relationship quality: a multilevel study of multiple dyads per family. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 53(6), 622-629.

Jensen, L. A., Arnett, J. J., Feldman, S. S., ve Cauffman, E. (2004). The right to do wrong: Lying to parents among adolescents and emerging adults. *Journal of youth and adolescence*, *33*(2), 101-112.

Jiao, W.Y., Wang, L.N., Liu, J., Fang, S.F., Jiao, F.Y., Pettoello-Mantovani, M. ve Somekh, E. (2020). Behavioral and emotional disorders in children during the COVID-19 epidemic. *The Journal of Pediatrics*, 221 (264-266).

Kaçar, B. (2008). *Lise öğrencilerinin Karar Stratejileri Ve Transaksiyonel Analiz Ego (Ben) Burumlarının Bazı değişkenler Açısından Incelenmesi* . (Yayın no: 226419) [Doktora tezi, Marmara Universitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Kağıtçıbaşı, Ç. (1996). Özerk-İlişkisel Benlik: Yeni Bir Sentez. *Türk Psikoloji Dergisi,* 11(1), 36-44.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). *Kültürel psikoloji: Kültür bağlamında insan ve aile*. İstanbul: Evrim Yayınevi.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2007). *Kültürel Psikoloji: Kültür Bağlamında İnsan ve Aile*, 3.Baskı, İstanbul, Evrim Yayınevi.

Kanyas, R. (2008). *The ınfluence of sibling configuratıon and parental acceptance rejection on the quality of sibling relationships*. (Yayın No: 254456). [Yüksek lisans tezi, İstanbul Bilgi Universitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Karabacak, A. ve Demir, M. (2017). Özerklik, bağlanma stilleri, bilinçli farkındalık ve duygu düzenleme arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, *12*(23), 271-291.

Karabal, M. (2018). *Öğretmen adaylarının sosyobilimsel konuların öğretiminde ortak bilgi yapılandırma modelinin karar verme ve problem çözme eğilimlerine etkisi* (Yayın no: 503217) [Doktora Tezi, Pamukkale Üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Karadayı, F. (1998). *İlişkili Özerklik. Kavramı, Ölçülmesi, Gelişim, Toplumsal Önemi, Gençlere ve Topluma Özgü Değerlendirmeler,* Adana: Çukurova Üniversitesi Basımevi.

Karadayı, E. F. (2000). Exposure to a different culture and related autonomus self: A comparison of remigrant and nonmigrant Turkish late adolescent groups. *Hafos, 27.*

Karadeniz, G. (2019). Genç yetişkin erkeklerin algıladıkları baba tutumları ile bireyleşme arasındaki ilişkide psikolojik sağlamlığın düzenleyici rolü. (Yayın no: 569646) [Doktora Tezi, Maltepe Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Karademir, T. (2011). *İşiten ve işitme engelli futbolcularda olumsuz değerlendirilme korkusunun anne baba tutumları açısından değerlendirilmesi*. (Yayın no: 281359) [Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Karasar, N. (2004). *Araştırmalarda rapor hazırlama*. Ankara: Nobel Yayınevi.

Karataş, S., Puklek Levpušček, M. ve Komidar, L. (2019). Demographic factors and individuation in relation to parents predicting attachment avoidance and anxiety in Turkish emerging adults. *Current Psychology*, *38,* 1443-1455.

Kashdan, T. B. (2007). Social anxiety spectrum and diminished positive experiences: Theoretical synthesis and meta-analysis. *Clinical psychology review*, *27*(3), 348-365.

Keniston, K. (1971) *Youth and Dissent: The Rise of a New Opposition*, New York:.Harcourt Brace Jovanovich,

Kessler, R. C., Mickelson, K. D., ve Williams, D. R. (1999). The prevalence, distribution, and mental health correlates of perceived discrimination in the United States. *Journal of health and social behavior*, 208-230.

Kılıc, A. K. (2017). Relationship between caregiving burden and anger level in primary caregivers of individuals with chronic mental illness. *Archives of psychiatric nursing*, *31*(3), 263-268.

Kılıçarslan, S., ve Parmaksız, İ. (2020). Ergenlerde Şiddet Eğiliminin Yordayıcıları Olarak Sosyal Kaygı ve Duygusal Özerklik. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *16*(1), 1-14.

Kleeman, J. A. (1967). The peek-a boo game. *The Psychoanalytic Study of the Child*. 239-273.

Klayman, J. (1985). Children's decision stratejies and their adaptation to task charecteristics. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, *35*(2),179-201.

Kloep, M., ve Hendry, L. B. (2010). Letting go or holding on? Parents' perceptions of their relationships with their children during emerging adulthood. *British Journal of Developmental Psychology*, *28*(4), 817-834.

Kocovski, N. L., ve Endler, N. S. (2000). Social anxiety, self-regulation, and fear of negative evaluation. *European Journal of Personality*, *14*(4), 347-358.

Kohut, H. (2004). *Psikanalizin öteki yüzü*. Yavuz Erten, Nafi Mitrani, Melis Tanık. (Ed.) İstanbul: İthaki Yayınları.

Kökdemir, D. (2003). *Belirsizlik durumlarında karar verme ve problem çözme.* (Yayın no: 127649) [Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Köksal, A. (2003). *Ergenlerde duygusal zeka ve karar verme stratejileri arasındaki ilişki.* (Yayın no: 140908) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Köse, A. (2002). *Psikolojik danışma ve rehberlik birinci sınıf öğrencilerinin cinsiyet ve algılanan sosyo-ekonomik düzey açısından psikolojik ihtiyaçları ve karar verme stratejilerinin incelenmesi*. (Yayın no: 117486) [Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Krumboltz, J. D. (1980). A second look at the revolution in counseling. *The Personnel and Guidance Journal*, *58*(7), 463-466.

Kulaksızoğlu, A. (1998). *Ergenlik Psikolojisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kulaksızoğlu, A. (2004). *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi

Kunt, A. K. (2020). *Akademik ortamlarda olumsuz değerlendirilme korkusunun karar verme stratejileri üzerindeki etkisi* (Yayın no: 617604) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Kutlesa, N. (1998). *Effects of group counseling with university students who complain of procrastination. Faculty of Graduate Studies*, Canada: University of Western Ontario.

Kuzgun, Y. (1992). *Karar Stratejileri Ölçeği, Geliştirilmesi ve Standardizasyonu. VII Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.

Küçükkendirci, H., Şakır, A., Arıkan, A. ve Güler, Y. R. (2016). Kamu Sağlık Kurumları Taşra Yöneticilerinin Karar Verme Stillerinin Belirlenmesi. Selçuk Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 19(2), 201-219,209.

La Greca, A. M., ve Lopez, N. (1998). Social anxiety among adolescents: Linkages with peer relations and friendships. *Journal of abnormal child psychology*, *26*(2), 83-94.

Lapsley, D. K., Rice, K. G., ve Shahid, G. E. (1989). Psychological separation and adjustment to college. *Journal of Counseling Psychology*, 36(3), 286-294.

Lapsley, D. ve Edgerton, J. D. (2002). Separation-Individuation, Adult Attachment Style, and College Adjustment. *Journal of counseling and development: JCD,* 80:484.

Laursen, B., Finkelstein, B. D. ve Betts, N. T. (2001). A developmental meta-analysis of peer conflict resolution. *Developmental review*, *21*(4), 423-449.

Leary, M. R. (1983). Social anxiousness: The construct and its measurement. *Journal of Personality Assessment, 47*, 66-75.

Leary, M. R., ve Kowalski, R. M. (1995). The self-presentation model. *Social phobia: Diagnosis, assessment, and treatment*, 94-112.

Lee, R. M., Draper, M., ve Lee, S. (2001). Social connectedness, dysfunctional interpersonal behaviors, and psychological distress: Testing a mediator model. *Journal of counseling psychology*, *48*(3), 310.

Leichtman, M. (1985). The influence of an older sibling on the separation-individuation process. *The psychoanalytic study of the child*, *40*(1), 111-161.

Levinson, D. J. (1986). A conception of adult development. *Am Psychol*, 41:3-13.

Levinson, D. J. (1996). *The Seasons of a Woman's Life*. New York: Knopf.

Lezin, N., Rolleri, M. L. A., Bean, S., ve Taylor, M. J. (2004). Parent-child connectedness. *Implications for research, interventions, and positive impacts on adolescent health. Santa Cruz, CA: ETR Associates*.

Lieb, R., Wittchen, H. U., Höfler, M., Fuetsch, M., Stein, M. B., ve Merikangas, K. R. (2000). Parental psychopathology, parenting styles, and the risk of social phobia in offspring: a prospective-longitudinal community study. *Archives of general psychiatry*, *57*(9), 859-866.

Lopez, F. G., Campbell, W. L. ve Watkins, C. E. (1988). Family structure, psychologica separation , and collegead justment: A can onical analysis and cross-validation . *Journal of Counseling Psychology*, *35*(4), 402 -409.

Loutfi, M. F. (2001). *Women, Gender and Work: What Is Equality and How Do We Get There?*. International Labour Office, 1828 L. Street, NW, Washington:DC

Maccoby, E. E., ve Jacklin, C. N. (1974). *The psychology of sex differences.* Stanford: Stanford University Press

Maccoby, E. E. ve Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. In: E.M. Hctherington (Ed.), P.H. Mussen (Series Ed.),

Handbook of child psychology: Socialization, personality and social development *4*, 1-101.

Mahler, M. S. (1968). *On human symbiosis and the vicissitudes of individuation*. New York: International Universities Press.

Mahler, M. S., Pine, F., Bergman, A. (1975). *The psychological birth of the infant*. New York: Basic Books.

Mahler, M. S., Pine, F., Bergman, A. (2003). *İnsan yavrusunun psikolojik doğumu*. (A. N., Babaoğlu, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.

Mahler, M.S. ve McDevitt, J.B. (1989). The seperation - individuation process and identy formation . *The Course of Life*. *2*, 19-35.

Mann, L., Burnett, P., Radford, M., ve Ford, S. (1997). The Melbourne Decision Making Questionnaire: An instrument for measuring patterns for coping with decisional conflict. *Journal of behavioral decision making*, *10*(1), 1-19.

Mann, L., Radford, M., Ford, S., Bond, M., Leung, K., Nakamura, H. ve ark. (1998). Cross- cultural differences ın self reported decision making style and confidence. International *Journal of psycholog*,. 33 (5), 325-335.

Marty, F. (2013). Ergenlik ve Bağımlılık, Parman, T. (Ed.), Ergenlikte Değişim ve Erişkin Yaşama Geçiş (ss. 94-124). İstanbul: Bağlam Yayınevi.

Masterson, J. F. (1976). *Narsistik ve borderline kişilik bozuklukları*. İstanbul: Psikoterapi enstitüsü eğitim yayınları

McClanahan, G., ve Holmbeck, G. N. (1992). Separation-individuation, family functioning, and psychological adjustment in college students: A construct validity study of the Separation-Individuation Test of Adolescence. *Journal of Personality Assessment*, 59(3), 468-485.

Merikangas, K. R., ve Avenevoli, S. (2000). Implications of genetic epidemiology for the prevention of substance use disorders. *Addictive behaviors*, *25*(6), 807-820.

Mızrakçı Ş. (1994). *Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına etki eden faktörler: demografik özellikleri, kendi yetiştiriliş tarzları, çocuk gelişimine ilişkin bilgi düzeyleri ve çocuğun mizacına ilişkin algıları.* (Yayın 27084) [Yüksek Lisans Tezi, Ege üniversitesi)

Milevsky, A. (2019). Parental Factors, Psychological Well-Being, and Sibling Dynamics: A Mediational Model in Emerging Adulthood. *Marriage & Family Review,* 55(5), 476-492.

Morgan, C. T. ve Karakaş, S. (ed.) (1991). *Psikolojiye Giriş: Ders Kitabı*. Çev. H.Ü. Psikoloji Bölümü. Ankara: Meteksan.

Mousavi, S. E., Low, W. Y. ve Hashim, A. H. (2016). Perceived parenting styles and cultural influences in adolescent"s anxiety: A cross-cultural comparison. *Journal of Child and Family Studies. 25*(7), 2102-2110. https://doi.org/10.1007/s10826-016-0393-x

Morsümbül, Ü. (2012). Özerklik ve ruh sağlığına etkisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 4*(2) 260-278.

Morsümbül, Ü. (2013). Ergenlikte risk alma ve kimlik statüleri arasındaki ilişki. *İlköğretim online, 12*(2), 347-355.

Nastasa, L. E. ve Sala, K. (2012). Adolescents' emotional intelligence and parental styles. *Procedia-Social and Behavioral Sciences,* 33, 478-482

Navaro, L. (2002). *İki boy ufak pabuç: Depresyonda kadın-erkek farklılıkları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Nelson, L. (2003.) *Rites of passage in emerging adulthood: Perspectives of young Mormons. New Directions for Child and Adolescent Development* No. 100. içinde, J J Arnett ve N. L. Galambos (ed) New York: Wiley Periodicals.

Nelson, L. J., Padilla-Walker, L. M., Christensen, K. J., Evans, C. A., ve Carroll, J. S. (2011). Parenting in emerging adulthood: An examination of parenting clusters and correlates. *Journal of youth and adolescence, 40*(6), 730-743.

Nilüfer, G., ve Çınarbaş, D. C. (2018). Doğum sırası, algılanan ebeveynlik biçimleri ve erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişki. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi,* 25 (2)

Noom, M. J., Deković, M., ve Meeus, W. (2001). Conceptual analysis and measurement of adolescent autonomy. *Journal of Youth and Adolescence*, 30(5), 577-595.

Noone, J. (2002). Concept analysis of decision making. In *Nursing forum* September 37(3). 21-32.

Nye, F. I., Carlson, J., ve Garrett, G. (1970). Family size, interaction, affect and stress. *Journal of Marriage and the Family*, 216-226.

Nyman, L., (2001). The Identification of Birth Order Personality Attributes. *The Journal of Psychology*, 129(1), 51- 59.

Onur, B. (1995). *Gelişim psikolojisi*. Ankara: İmge yayınları.

Owens, M. A. ve Newbegin, I. (1997). Procrastination in High School Achievement: Acausal Structural Model. *Journal of Social Behavior & Personality*, 12, 869-888.

Ömeroğlu, F.(1998). *Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Terbiyesinde Annenin Rolü Ve Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları,* [Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi] Erişim tarihi: 17. 05. 2022 https://openaccess.marmara.edu.tr/items/cf4579b7-986e-4089-9ed9-e3060e92e4c7

Öngen, D. (2002). Ergenlerde Sorunlarla Başa Çıkma Davranışı. *Eğitim ve Bilim*, 27(54-61).

Özakkaş, T. (2013). *Ayrışma ve bireyleşme süreçleri, paylaşılmış paranoya, 10. BPT Ocak 2012 ders notları*. İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları 104.

Özdemir, Y. (2009). *Ergenlik Döneminde Benlik Kurgusu Gelişiminin Ana Babanın Çocuk Yetiştirme Stilleri Açısından incelenmesi*. (Yayın 235707) [Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi]

https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/34164/4983.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Özdemir, Y., ve Çok, F. (2011). Ergenlikte Özerklik Gelişimi. *Turkish Psychological Counseling ve Guidance Journal*, *4*(36).

Özden, C. (2013). *Ebeveyn Kontrol Davranışlarının Ergenlerin Öz Düzenleme Becerileri ve Duygusal Sorunları Üzerindeki Etkisi.* (Yayın no: yok) [Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi] Erişim tarihi: 14.05.2022 http://adudspace.adu.edu.tr:8080/jspui/bitstream/11607/480/1/Canan%20%C3%87EL%C4%B0K%20%C3%96ZDEN.pdf

Öztabak, M. Ü. (2013). *Farklı okul türlerinde öğrenim gören lise öğrencilerinin sınıf seviyelerine göre düşünme stilleri ile karar verme stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi.* (Yayın no :328536) [Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Öztürk, A. (2014). Sosyal Kaygiyi Açiklayan Yaklaşimlar. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 13*(48), 15-26.

Öztürk, N. (2017). Üniversite öğrencilerinin algıladıkları aile iklimi ve anne-babaya bağlanma biçimleri ile özgüven düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, *3*(1), 9-22.

Öztürk, N., Kutlu, M., ve Abdullah, A. T. L. I. (2011). Anne Baba Tutumlarının Ergenlerin Karar VermeStratejileri Üzerindeki Etkisi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *12*(2), 45-64.

Özyürek, A., Eroğlu, F., Nazlı, B. ve Özkan, İ. (2017). Üniversite öğrencilerinin akademik başarısızlık nedenlerinin öğrenci bakış açısından incelenmesi. *İnternational congress on politic economic and social studies.* Sakarya.

Özyürek, A. T., ve Şahin Tezel, F. T. (2012). Altı Yaşında Çocuğa Sahip Annelerin Çocukları İle İlişkilerinin İncelenmesi. *IIB International Refereed Academic Social Sciences Journal*, 3(5), 72.

Papini, D. R., Roggman, L. A., ve Anderson, J. (1991). Early-adolescent perceptions of attachment to mother and father: A test of the emotional-distancing and buffering hypotheses. *The Journal of Early Adolescence*, *11*(2), 258-275.

Parman, T. (2013). *Erişkin Olmak Ne Demektir? Ergenlerin ve Anne babaların Paralel Krizleri*. Parman, T. (Ed.), Ergenlikte Değişim ve Erişkin Yaşama Geçiş içinde (ss.170-180). İstanbul: Bağlam Yayınevi.

Parish, T.S. ve McCluskey, J.J. (1992). The relationship between parenting styles and young adults' selfconcepts and evaluations of parents. *Adolescence*, 27(108), 915-919.

Parker, G. (1983). Parental 'affectionless control' as an antecedent to adult depression. A risk factor delineated. *Arch Gen Psychiatry*. 40(9), 956-60

Parmigiani, G., ve Inoue, L. (2009). *Decision theory: Principles and approaches*. John Chichester: Wiley ve Sons.

Payne, J. W., Bettman, J. R. ve Johnson, E. (1988) Adaptive stratejy selection in decision making. *Journal of Experimental Psychology: Learning Memory and Cognition, 14*(3), 534-552.

Perlin, M. ve Grater, H. (1984). The Relationship between Birth Order and Reported Interpersonal Behavior. *Individual Psychology*, 40(1), 22-28.

Pillemer, Karl ve J. Jill Suitor. 2002. "Explaining Mothers' Ambivalence toward Their Adult Children." *Journal of Marriage and Family*. 64:602–13.

Poduval, J., ve Poduval, M. (2009). Working mothers: how much working, how much mothers, and where is the womanhood?. *Mens sana monographs*, *7*(1), 63.

Quintana, S. ve Lapsley, D. (1990). Reapproachment in Late Adolescent Seperation-individuation: A Structural Equations Approach. *Journal of Adolescence* 13: 371-385.

Rakipi, S. (2015). *Parenting styles: Their ımpact on adolescent separation and college adjustment.* (Yayın no: yok) [Doctoral Thesis, Capella University] Erişim tarihi: 14.04.2022 https://www.proquest.com/openview/72ecd1dda808bcf4cd27c63557052d89/1?pq-origsite=gscholar&cbl=18750

Rapee, R. M., ve Melville, L. F. (1997). Recall of family factors in social phobia and panic disorder: Comparison of mother and offspring reports. *Depression and anxiety*, *5*(1), 7-11.

Rezac, S. J. (2007). Intergenerational assistance and parental marital status in the US and Australia. *Journal of Comparative Family Studies, 38*(4), 511-532.

Richman, N., Douglas, J., Hunt, H., Lansdown, R. ve Levere, R. (1985). Behavioral methods in the treatment of sleep disorders: A pilot study. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 26, 581-590

Rodgers, R., ve Chabrol, H. (2009). Parental attitudes, body image disturbance and disordered eating amongst adolescents and young adults: A review. *European Eating Disorders Review: The Professional Journal of the Eating Disorders Association*, *17*(2), 137-151.

Rohner, R. P. ve Rohner E. C. (1981). Parental acceptance-rejection and parental control: crosscultural codes. *Ethnology, 20*(3), 245-260.

Rohner, R. P. (1986). *The warmth dimension: foundations of parental acceptance rejection theory.* Beverly Hills: Sage Publications.

Rohner, R. P. (1998). Father love and child development: History and current evidence. Current *Directions in Psychological Science,* 7, 157-161.

Rork, K. E., ve Morris, T. L. (2009). Influence of parenting factors on childhood social anxiety: Direct observation of parental warmth and control. *Child & Family Behavior Therapy*, *31*(3), 220-235.

Rossi, A. S. ve P. H. Rossi (1990). *Of Human Bonding: Parent Child Relations across the Life Course*. New York: Aldine de Gruyter.

Russell, A. ve Russell, G. (1996). Positive parenting and boys‟ and girl‟s misbehavior during a home observation. International. *Journal of behavioral development*, 19, 291-308.

Sabaka, S. M. (2009). *Psychometric integrity of a measure of dysfunctional separation-individuatin in young adolescents*. (Yayın no: yok) [Doctoral Thesis, Ball State University]. Erişim tarihi: 19.04.2022 https://cardinalscholar.bsu.edu/handle/123456789/193393

Sarı, Y. (2010). Turizm Alanında Lisans Öğrenimi Gören Öğrencilerin Fakülte/Yüksekokul Tercihlerinde Üniversite Web Sitelerinin Etkililiği Üzerine Bir Araştırma. *Akademik Bilişim*.10 (21)

Scharf, M., Shulman, S. ve Avigad-Spitz, L. (2005). Sibling relationships in emerging adulthood and in adolescence. *Journal of Adolescent Research*, *20*(1), 64-90.

Scheck, D. C., ve Emerick, R. (1976). The young male adolescent's perception of early child-rearing behavior: The differential effects of socioeconomic status and family size. *Sociometry*, 39-52.

Scott, S., G. ve Bruce, R. A. (1995). Decision making style, the development and of a new measure. *Educational and Psychological Measurement*, *55*, 5.

Seiffge-Krenke, I. (2006). Leaving home or still in the nest? Parent–child relationships and psychological health as predictors of different leaving home patterns. *Developmental Psychology*, 42, 864–876.

Senecal, C., Lavoie, K., ve Koestner, R. (1997). Trait and situational factors in procrastination: An interactional model. *Journal of social Behavior and personality*, *12*(4), 889.

Serdar, S. G. (2021). *Yetişkinlerde algılanan farklı anne baba tutumları ile özgüven düzeyleri arasındaki ilişki* (Yayın no: 693591) [Yüksek Lisans Tezi İstanbul

Gelişim Üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Shaffer, D. R. (1994). *Social & personalitydevelopment*. Georgia :University og Georgia. Brooks cole publishing company.

Shanahan, M. J., Porfeli, E., Mortimer, J. T. ve Erickson, L. (2002). Subjective age identity and the transition to adulthood: demographic markers and personal attributes. *Youth Dev Stud*, 8:76-81.

Shanahan, M. J., Porfeli, E. J., Mortimer, J. T. ve Erickson, L. D.. (2005). *Subjective Age Identity and the Transition to Adulthood: When Adolescents Become Adults?* Richard A. Settersten, Jr., Frank F. Furstenberg, Jr., and Ruben G. Rumbaut. (Ed.). On the Frontier of Adulthood: Theory, Research, and Public Policy (225-255).Chicago: University of Chicago Press

Shaver, P. R., ve Mikulincer, M. (2005). Attachment theory and research: Resurrection of the psychodynamic approach to personality. *Journal of Research in Perso*nality, *39*(1), 22-45. https://doi.org/10.1016/j.jrp.2004.09.002

Sharf, R. S. (2014). *Psikoterapi ve Psikolojik Danışma Kuramları Kavramlar ve Örnek Olaylar.* çev. Nilüfer Voltan Acar. 5. bs. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Shriner, J. A. (1999). *Adult sibling relationships.* Ohio: Ohio state University fact sheet.

Sim, Ş. (2019). Üniversite Öğrencilerinin Anne Baba Tutumları ile Benlik Saygısı ve Kişilerarası Bağımlılık Eğilimleri Arasındaki İlişkilerde Psikolojik Doğum Sırasının Aracı Rolü. (Yayın no: 593717) [Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Singh S. ve De Man A. (1991). Maternal Attitudes of Indian Women: A Study of Gender Differences. *Social Bohavior and Personality,* 19(4): 297- 303.

Silverstein, Merrill ve Vern L. Bengtson (1997). Intergenerational Solidarity and the Structture of Adult Child–Parent Relationships in American Families. *American Journal of Sociology* 103: 429–60.

Silverstein, Merrill, Tonya M. Parrott, ve Vern L. Bengtson. (1995). Factors that Predispose Middle-Aged Sons and Daughters to Provide Social Support to Older Parents. *Journal of Marriage and the Family* 57:465–75

Smits, I., Soenens, B., Luyckx, K., Duriez, B., Berzonsky, M., ve Goossens, L. (2008). Perceived parenting dimensions and identity styles: Exploring the socialization of adolescents' processing of identity-relevant information. *Journal of adolescence*, *31*(2), 151-164.

Soenens, B. ve Vansteenkiste, M. (2005). Antecedents and outcomes of self determination in 3 life domains: the role of parents' and teachers autonomy support. *Journal of Youth and Adolescence* 34(6): 589-604.

Solomon, L. J., ve Rothblum, E. D. (1984). Academic procrastination: frequency and cognitive-behavioral correlates. *Journal of counseling psychology*, *31*(4), 503.

Sönmez, K. (2018). *Üniversite öğrencilerinde benlik saygısı, algılanan ana-baba tutumları ve bağlanma*, (Yayın no: 490923) [Yüksek Lisans Tezi, Nişantaşı üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Suitor, J. J., Sechrist, J., Steinhour, M., ve Pillemer, K. (2006). I'm sure she chose me! Accuracy of children's reports of mothers' favoritism in later life families. *Family Relations*, *55*(5), 526-538.

Sumbas, E. (2020). Ergenlerin, genç yetişkinlerin ve orta yetişkinlerin kardeş ilişkilerinin incelenmesi (Yayın no: 631296) [Yüksek lisans tezi, İnönü üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Sümer, N. (2006). Yetiskin baglanma ölçeklerinin kategoriler ve boyutlar düzeyinde karsilastirilmasi. *Türk Psikoloji Dergisi*, *21*(57), 1.

Spitze, G., Logan, J. R., Deane, G., ve Zerger, S. (1994). Adult children's divorce and intergenerational relationships. *Journal of Marriage and the Family*, 279-293.

Spitze, G., ve Trent, K. (2006). Gender differences in adult sibling relations in two-child families. *Journal of marriage and family*, 68(4), 977-992

Stephens, M. A. (2009). *Gender differences in parenting styles and effects on the parent-child relationship* (Yayın no: yok) [Honor Thesis, Texas State University] Erişim tarihi: 04.15. 2022 https://digital.library.txstate.edu/handle/10877/3300

Stocker, C. M., Lanthier, R. P., ve Furman, W. (1997). Sibling relationships in early adulthood. *Journal of Family Psychology*, 11(2), 210.

Suitor, J. J. ve Pillemer, K. (2006). Choosing daughters: Exploring why mothers favor adult daughters over sons. *Sociological Perspectives, 49*(2), 139-161.

Steinberg, L., Lamborn, S. D., Dornbusch, S. M., ve Darling, N. (1992). Impact of parenting practices on adolescent achievement: Authoritative parenting, school involvement, and encouragement to succeed. *Child development*, *63*(5), 1266-1281.

Stephens, M. A. (2009). *Gender differences in parenting styles and effects on the parent-child relationship* (Yayın no: yok) [Honor Thesis, Texas State University] 04.15. 2022 https://digital.library.txstate.edu/handle/10877/3300

Stocker, C. M., Lanthier, R. P. ve Furman, W. (1997). Sibling relationships in early adulthood. *Journal of Family Psychology*, 11(2), 210.

Stopa, L. ve Clark, D. M. (1993). Cognitive processes in social phobia. *Behaviour Research and Therapy, 31*(3), 255–267.

Söylemez, S. (2004). *Çocuk ve Disiplin*. İstanbul: Morpa Yayınları.

Subaşı, G. (2009). Ergenlerde sosyometrik statü gruplarına göre sosyal kaygı farklılıkları ve akran ilişkileri, *Ege eğitim dergisi*, 10 (1), 1-23.

Suitor, J. J., ve Pillemer, K. (2006). Choosing daughters: Exploring why mothers favor adult daughters over sons. *Sociological Perspectives, 49*(2), 139-161.

Sullivan, B. F. ve Andrew I. S. (1996). Birth-order position, gender, and ırrational relationship beliefs Individual Psychology*: The Journal of Adlerian Theory, Research and Practice 52*(1), 54-64.

Sulloway, F. J.(1996). *Born To Rebel*. New York: Pantheon Books.

Sunar, D. (2002), *Change and continuity in the Turkish middle class family*. R. Liljeström, E. Özdalga (Eds.), Autonomy and dependence in the family: Turkey and Sweden in critical perspective (ss. 219-240). İstanbul: İsveç Araştırma Enstitüsü.

Svenson, O. (1996). Decision making and the search for fundamental psychological regularities: What can be learned from a process perspective?. *Organizational behavior and human decision processes*, *65*(3), 252-267.

Svenson, O., ve Edland, A. (1987). Change of preferences under time pressure: Choices and judgements. *Scandinavian Journal of psychology*, *28*(4), 322-330.

Symonds, P. W. (1939). *The psychology of parent-child relationships.* New York: ppleton-Century.

Şahin, F. T., ve Özyürek, A. (2008). 5-6 yaş grubu çocuğa sahip ebeveynlerin demografik özelliklerinin çocuk yetiştirme tutumlarina etkisinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, *6*(3), 395-414.

Şanlı, D.(2007). *Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarını Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi* (Yayın No: 195500) [Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Şen, N., Özgen Narcı, H. ve Kalmuk, G. (2019). İl Düzeyinde Görev Yapan Kamu Sağlık Yöneticilerinin Karar Verme Stilleri ve İlişkili Faktörlerin Araştırılması. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 22(1), 73-96.

Şendil, G. (2003). *Çocuk, Ergen ve Anne Baba*. İstanbul: Çantay Yayınları.

Şipal, R. F., Yeğengil, C., ve Toka, N. (2012). Okul öncesi dönemde aralarında yaş farkı olan ve ikiz kardeşler arasındaki kıskançlığın karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, (5), 55-68.

Tagay, Ö., Önen, Ö., ve Polat, İ. C. (2018). Ergenlerin sosyal kaygı düzeyleri ile güvengenlik ve özsaygıları arasındaki ilişki. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20*(2), 261-269.

Tanner, C. A. (2006). Thinking like a nurse: A research-based model of clinical judgment in nursing. *Journal of Nursing Education,* 45(6).

Taşdelen, A. (2001). Öğretmen adaylarının bazı psiko-sosyal değişkenlere göre karar verme stilleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *10*, 40-52.

Taşdelen, A. (2002). *Öğretmen adaylarının farklı psiko sosyal değişkenlere göre karar verme stilleri.* (Yayın No: 116971) [Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Taşgit, M. S. (2012). *Üniversite öğrencilerinin benlik saygısı ve karar verme düzeylerinin incelenmesi*. (Yayın no: 320273) [Yüksek lisans tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Taymaz, H. (2000). *Okul Yönetimi,* Ankara Pegem A Yayıncılık.

Teachman, B. A., ve Allen, J. P. (2007). Development of social anxiety: Social interaction predictors of implicit and explicit fear of negative evaluation. *Journal of Abnormal Child Psychology,* 35(1), 63-78.

Tortumluoğlu, G. (1999). *Annelerin aile kavramını algılaması ve bunun çocuk yetiştirme tutumuna etkisi.*(Yayın No: 91384) [Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Touris, M., Kromelow, S., ve Harding, C. (1995). Mother-firstborn attachment and the birth of a sibling. *American Journal of Orthopsychiatry, 65*(2), 293-297.

Tubman, J. G. ve Lerner, R. M. (1994). Continuity and discontinuity in the affective experiences of parents and children: evidence from the new york longitudinal study. *American journal of orthopsychiatry*, 64(1), 112–125.

Tuncay, A. (2008). *İlköğretim Okulu Öğretmenlerin Aile Hayatı-Çocuk Yetiştirme Tutumları Öğrenci Kontrol Eğilimleri ve Empati Eğilimleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. (Yayın No:239218) [Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi], https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Tuzcuoğlu, N. (2004). *Bir Aile Olmak, Anne-Baba Olmanın Altın Kuralları*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Türkçapar, M. H. (1999). Sosyal fobinin psikolojik kuramı. *Klinik Psikiyatri*, 2, 247- 253.

Türkçapar, M. H. (2009). *Bilişsel Terapi: Temel ilkeler ve uygulamalar*. Ankara: HYB Basım Yayın

Urry, S. A., Nelson, L. J., ve Padilla-Walker, L. M. (2011). Mother knows best: Psychological control, child disclosure, and maternal knowledge in emerging adulthood. *Journal of Family Studies, 17*(2), 157-173.

Uzun, H., Karaca, N. H., Metin, Ş. (2021). Assesment of parent-child relationship in Covid-19 pandemic. *Children and Youth Services Review,* 120. 1-11.

Ülgen, G., ve Fidan, E. (2002). *Orta Dereceli Kız Teknik Öğretim Okulları Çocuk Gelişimi (*9. Baskı). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, *26*.

Ümmet, D., Çağlar A., İme, Y. ve Akyıl, L. (2020). Lise öğrencilerinde karar verme: olumsuz değerlendirilme korkusu ve başarı yönelimlerine göre bir değerlendirme. *Humanistic Perspective, 2*(2), 68-80.

Vahip, I. (1993). Ayrılma bireyleşme kuramı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 4 (1): 60-66.

Vural Yüzbaşı, D. (2012). *Türkiye'de beliren yetişkinlik: yetişkinlik kriterlerinin ve yetişkinlik statülerinin incelenmesi.* (Yayın no: 314133) [Yüksek lisans tezi, Ege üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Vertue, F. M. (2003). From adaptive emotion to dysfunction: An attachment perspective on social anxiety disorder. *Personality and Social Psychology Review*, *7*(2), 170-191.

Wallace, S. T., ve Alden, L. E. (1997). Social phobia and positive social events: The price of success. *Journal of abnormal psychology*, 1 06(3), 4 1 6-424.

Walters, J., ve Stinnett, N. (1971). Parent-child relationships: A decade review of research. *Journal of Marriage and Family*, *33*(1), 70-111.

Warren, S. L., Huston, L., Egeland, B. ve Sroufe, L.A. (1997). Child and adolescent anxiety disorders and early attachment. *Journal of the American of Child and Adolescent Psychiatry*, 36, 637- 644.

Watson, D., ve Friend, R. (1969). Measurement of social-evaluative anxiety. *Journal of consulting and clinical psychology*, 33(4), 448–457.

Watson, D., ve Friend, R. (1970). Measurement of Social-Evaluative Anxiety: Erratum. *Journal of consulting and clinical psychology*, 35(1), 69.

Waugh, P. (2002). *Metafiction: the theory and practice of self-conscious fiction*. London: Routledge.

Weeks, J. W., Heim berg, R. G., ve Rodebaugh, T. L. (2008a). The Fear of Positive Evaluation Scale: Assessing a proposed cognitive component of social anxiety. *Journal of Anxiety Disorders*, 22(1), 44-55.

Weeks, J. W., ve Howell, A. N. (2012). The Bivalent Fear of Evaluation Model of Social Anxiety: Further integrating findings on fears of positive and negative evaluation. *Cognitive Behaviour Therapy*, 41 (2), 83-95.

Weinstein, M., ve Thornton, A. (1989). Mother-child relations and adolescent sexual attitudes and behavior. *Demography*, *26*(4), 563-577.

White, N. R. (2002). Not under my roof! Young people's experience of home. *Youth and Society*, 34, 214–231.

White, J., Campbell, L., Stewart, A. ve Davies, M. (1997). The relationship of psychological birth order to career ınterests. *Individual Psychology*, *53*(1), 89-104.

Whiteman, S. D., McHale, S. M. ve Crouter, A. C. (2007). Explaining sibling similarities: Perceptions of sibling influences. *Journal of Youth and Adolescence, 36*(7), 963-972.

Whiteman, S. D., McHale, S. M., ve Soli, A. (2011). Theoretical perspectives on sibling relationships. *Journal of family theory & review*, 3(2), 124-139

Willgerodt, M. A., ve Killien, M. G. (2004). Family nursing research with Asian families. *Journal of Family Nursing*, *10*(2), 149-172.

Winnicott, D. W. (1968). Playing: Its theoretical status in the clinical situation. *The International Journal of Psychoanalysis, 49*(4), 591–599.

Yakup, I. ve Çelik, E. (2020). Ergenlerde psikolojik sağlamlığın sosyal dışlanma, sosyal kaygı, cinsiyet ve sınıf düzeyi açısından incelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, *16*(27), 174-209.

Yalçın, İ. (2015). İyi Oluş ve Sosyal Destek Arasındaki İlişkiler: Türkiye'de Yapılmış Çalışmaların Meta Analizi. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 21-32

Yaman, B. (2005). *Ergenlerde Ayrışma bireyselleşme ve psikolojik uyum üzerinde ana-baba evlilik ilişkisinin ve aile ilişkilerinin etkisi.* (Yayın no: 162435) [Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=dqV2YujX9VQWXknAyBUTxA&no=n2o4CndEc-TbmH3i5Kpd9A

Yavuzer, H. (1998). *Çocuk ve Suç*. (9.Basım) İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2003). *Çocuk Eğitimi El Kitabı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2005). *Çocuk psikolojisi.* İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Yeşilyaprak, B. (1988). *Lise Öğrencilerinin İçsel Ya da Dışsal Denetimli Oluşlarını Etkileyen Etmenler*. (Yayın no: 4513) [Doktora tezi, Hacettepe üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Yıldırım, O. ve Sezer, Ö. (2018). Üniversite öğrencilerinin algılanan anne baba tutumlarına göre kendilerini değerlendirmelerinin ve kardeş ilişkilerinin incelenmesi. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi, 1*(1), 86-117.

Yıldız Bıçakçı, M. (2004). *Annesi Çalışan ve Çalışmayan Çocukların Anne Baba Tutumlarını Algılamalarının ve Benlik İmajlarının İncelenmesi.* (Yayın no: 149811) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Yiğit, H. (2010). *Ergenlerin benlik saygılarının yaşam doyumu ve bazı özlük nitelikleri açısından incelenmesi.* (Yayın no: 264386) [Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Yaşar, F. (2009). *İlköğretime devam eden öğrencilerin anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeyinin annenin evlilik doyumu ve evlilik uyumu düzeyiyle ilişkisi.* (Yayın no: 230581) [Yüksek lisans tezi, Çukurova üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Yavuzer, H. (2008). *Çocuk psikolojisi. İstanbul:* Remzi Kitapevi.

Yavuzer, H. (1992). *Yaygın anne-baba tutumları, Anne Baba Okulu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (1995). *Ana-baba okulu,* İstanbul:Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2005). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi

Yavuzer, Y. (2011). Okullarda saldırganlık/şiddet: okul ve öğretmenle ilgili risk faktörleri ve önleme stratejileri. *Milli Eğitim Dergisi*, *41*(192), 43-61.

Yazıcıoğlu, Y ve Erdoğan, S. (2004). *Spss uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Youniss, J. ve Smollar, J. (1985). *Adolescent relations with mothers, fathers, and friends.* Chicago: University of Chicago Press.

Yuen, L. M., ve Burka, J. B. (1983). Procrastination: Why you do it, what to do about it. *Reading, PA: Addison-Wesley*, 54.

Zastrow, C., ve Kirst-Ashman, K. K. (2007). *Understanding human behaviour and thesocial environment.* United States of America: Thomson Brooks/Cole.

EKLER

Ek-1. Maltepe üniversitesi etik kurul kararı

“Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli “Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge” ile bildirilen 6689 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.”

Ek-2. Bilgilendirilmiş onam formu

LÜTFEN BU DÖKÜMANI DİKKATLİCE OKUMAK İÇİN ZAMAN AYIRINIZ

Sizi Maltepe Üniversitesi Gelişim Psikolojisi Yüksek Lisans Programı kapsamında yüksek lisans öğrencisi Figen Öztürk tarafından, Dr. Gülçin Karadeniz danışmanlığında yürütülen "Bireyleşme sürecinde algılanan anne tutumunun beliren yetişkin kadınların olumsuz değerlendirilme korkusu ve karar verme stilleriyle ilişkisi" başlıklı **araştırmaya** davet ediyoruz. Bu araştırmaya katılıp katılmama kararını vermeden önce, araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını bilmeniz gerekmektedir. Bu nedenle bu formun okunup anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Eğer anlayamadığınız ve sizin için açık olmayan şeyler varsa, ya da daha fazla bilgi isterseniz bize sorunuz.

Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmaya **katılmama** veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan **çıkma** hakkında sahipsiniz. **Çalışmayı yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz** biçiminde yorumlanacaktır. Size verilen **formlardaki** soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmayın. Bu formlardan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacaktır.

1. **Araştırmayla İlgili Bilgiler:**

   a. Araştırmanın Amacı: Bireyleşme sürecinde algılanan anne tutumunun beliren yetişkin kadınların olumsuz değerlendirilme korkusu ve karar verme stilleriyle ilişkisinin incelenmesidir.

   b. Araştırmanın İçeriği: Bireyleşme sürecinde algılanan anne tutumunun beliren yetişkin kadınların olumsuz değerlendirilme korkusu ve karar verme stilleriyle ilişkisini anlamaya yöneliktir dolayısıyla bu araştırmanın içeriği demografik form ve literatürde daha önceki çalışmalarda kullanılmış olan 3 ölçekten oluşmaktadır.

   c. Araştırmanın Nedeni: Yüksek lisans tez çalışması

2. **Çalışmaya Katılım Onayı:**

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya/gönüllüye verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları tamamen anladım. **Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı, soru sorma ve tartışma imkanı buldum ve tatmin edici yanıtlar aldım. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı.** Bu çalışmayı istediğim zaman ve herhangi bir neden belirtmek zorunda kalmadan bırakabileceğimi ve bıraktığım takdirde herhangi bir olumsuzluk ile karşılaşmayacağımı anladım.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının (Kendi el yazısı ile)

İmzası:

Not: *Bu form, iki nüsha halinde düzenlenir. Bu nüshalardan biri imza karşılığında gönüllü kişiye verilir, diğeri araştırmacı tarafından saklanır.*

Ek-3. Demografik bilgi formu

Sayın katılımcı;

Lütfen her bir maddeyi dikkatle okuyunuz ve size en çok uyan seçeneği işaretleyiniz. Lütfen hiçbir maddeyi boş bırakmayınız.

1. Doğum yılınız:……..
2. Kaç kardeşsiniz?
   ( ) 1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ve daha fazla
3. Kaçıncı çocuksunuz?
   ( ) 1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ve daha fazla ( ) Son çocuk
4. Kaçıncı kız çocuksunuz?
   ( ) 1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ve daha fazla ( ) Son çocuk
5. Erkek kardeşiniz var mı? Varsa kaç tane?
   ( ) Yok ( ) 1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ve daha fazla
6. Kız kardeşiniz var mı? Varsa kaç tane?
   ( ) Yok ( ) 1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ve daha fazla
7. Eğitim düzeyiniz nedir?

   Okur yazar değil ( )
   Okur-Yazar ( )
   İlk- Ortaokul ( )
   Lise ( )
   Üniversite ( )
   Lisansüstü ( )

8. Anne rumuz? (Bu rumuzu kız kardeşinizle birlikte belirleyiniz.)
   ……..
9. Sosyo-ekonomik düzeyiniz nedir?
   ( ) Düşük ( ) Ortanın altı ( ) Orta ( ) Ortanın Üstü ( ) Yüksek
10. Annenizin Eğitim düzeyi nedir?

    Okur yazar değil ( )
    Okur-Yazar ( )
    İlk- Ortaokul ( )
    Lise ( )
    Üniversite ( )
    Lisansüstü ( )

11. Anneniz çalışıyor mu?
    ( ) Çalışıyor ( ) Çalışmıyor

Ek-4. Beliren yetişikinlikler için bireyleşme testi (anne ile ilişkiler) kısa formu (ıtea-s-m)

Aşağıda anne ve babanızın sizinle ilişkisinde söz konusu olabilecek bazı davranışları yer almaktadır. Lütfen bu davranışların anne ya da babanız için ne oranda geçerli olduğunu size uygun daire içine alarak belirtiniz. ANNEN ile ilgili soruları cevaplar mısın?

MADDELER	Hiç doğru değil	Doğru değil	Kısmen doğru	Doğru	Tamamen doğru
1.Annem isteklerime saygı duyar.	( )	( )	( )	( )	( )
2.Annemin benimle ilgili çok fazla şey bilmek istediğini düşünürüm.	( )	( )	( )	( )	( )
7.Okulda veya işyerinde sorunlarım olsaydı, annemi hayal kırıklığına uğratacağımdan endişe ederdim.	( )	( )	( )	( )	( )
8.Önemli kararlar hakkında şüpheye düştüğümde anneme başvururum.	( )	( )	( )	( )	( )
11.Annemin derslerim veya işim hakkında çok fazla soru sorduğunu düşünürüm.	( )	( )	( )	( )	( )
12.Annemin yardımı olmadan önemli kararlar alabilirim.	( )	( )	( )	( )	( )
16.Annemin hayatımla ilgili çok kontrolcü olduğunu düşünürüm.	( )	( )	( )	( )	( )
17.Annemin yardımı olmadan kendi başımın çaresine bakabilirim.	( )	( )	( )	( )	( )
20.Annem özel hayatım hakkında benim ona anlatmak istediğimden daha fazla soru sorar.	( )	( )	( )	( )	( )
21.Sorunlarım varsa, genellikle annemin yardımına güvenirim.	( )	( )	( )	( )	( )

Ek-5. Olumsuz değerlendirilme korkusu ölçeği

Lütfen aşağıdaki her cümleyi okuduktan sonra her ifadenin yanında olan seçeneklerden en uygun olan birisinin üzerine (x) işareti koyarak işaretleyiniz. Lütfen sadece bir seçeneği işaretleyiniz.

Maddeler	Hiç uygun değil	Uygun değil	Biraz uygun	Uygun	Tamamen uygun
1. Önemli olmadığını bilsem de başkalarının benim hakkımda ne bildiği beni endişelendirir.	( )	( )	( )	( )	( )
3.Çoğu zaman insanların benim kusurlarımı fark etmelerinden korkarım.	( )	( )	( )	( )	( )
4.Başkalarının beni onaylamayacağından korkarım.	( )	( )	( )	( )	( )
7.Biriyle konuşurken benim hakkımda ne düşünecekleri ile ilgili endişelenirim.	( )	( )	( )	( )	( )
8.Genellikle başkaları üzerinde nasıl izlenim bıraktığımla ilgili olarak endişe duyarım.	( )	( )	( )	( )	( )
11.Çoğunlukla yanlış bir şey yapacağım ya da söyleyeceğim diye endişelenirim.	( )	( )	( )	( )	( )

Ek-6. Karar verme stilleri ölçeği

KARAR VERME STİLLERİ ÖLÇEĞİ

Aşağıda bireylerin önemli kararları nasıl aldıklarını tanımlayan ifadeler verilmiştir. Lütfen her ifadeyi ne düzeyde gerçekleştirdiğinizi kendi uygulamalarınızı göz önünde bulundurup karşısındaki ölçekle ilgili seçeneği işaretleyerek belirtiniz ve maddelerin tümünü yanıtlayınız.

Soru örnekleri	Hiçbir zaman	Çok nadiren	Bazen	Genellikle	Her zaman
1.Karar vermeden önce emin olmak için bilgi kaynaklarımı en az iki kere kontrol ederim.	( )	( )	( )	( )	( )
2.Karar verirken amaca yönelik değişik alternatifleri göz önünde bulundururum.	( )	( )	( )	( )	( )
6. Kararlarımı verirken içgüdülerime güvenirir.	( )	( )	( )	( )	( )
8.Genellikle doğruluğunu hissettiğim alternatiflere karar veririm.	( )	( )	( )	( )	( )
11.Önemli kararlar alırken başkalarının yardımına sık sık ihtiyaç duyarım.	( )	( )	( )	( )	( )
12.Eğer başkalarının desteği olursa önemli kararları daha kolay veririrm.	( )	( )	( )	( )	( )
16.Mümkün olduğunca kararlarımı ertelerim.	( )	( )	( )	( )	( )
17.Önemli karar alma sürecinde karar vermeyi sık sık ertelerim.	( )	( )	( )	( )	( )
21.Vermem gereken kararları, bana intikal ettiği anda veririm.	( )	( )	( )	( )	( )
24.Kararlarımı, o anki doğal durumu göz önünde bulundurarak veririm.	( )	( )	( )	( )	( )

ÖZGEÇMİŞ

Figen ÖZTÜRK

Eğitim

Derece	*Yıl*	*Üniversite, Enstitü, Anabilim/Anasanat Dalı*
Y.Ls.	-	Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı
Ls.	2009	Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik
Lise	2005	Artvin Anadolu Lisesi

İş/İstihdam

Yıl	*Görev*
2013 -	MEB Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmen